

”KRØNIKEN”

om

RETSMEDICINSK INSTITUT

Aarhus Universitet

1959 - 2005

af professor, dr.med. Markil Gregersen

med indlæg af tidligere og nuværende medarbejdere

Markil Gregersen
Professor ved Retsmedicinsk Institut, Aarhus Universitet
1990 - 2005

Forord

Retsmedicinsk Institut ved Aarhus Universitet er et ungt institut med kun 45 år på bagen. Det lægevidenskabelige studium ved universitetet blev påbegyndt så tidligt som i 1933, men det var først muligt at afslutte studiet i 1953.

I begyndelsen blev undervisningen i retsmedicin varetaget af professor, dr.med. Willy Munck, som var professor i patologisk anatomi og samtidig statsobducent for Nørrejylland.

Retsmedicinsk Institut blev oprettet den 01. september 1959 med udnævnelsen af dr.med. Jørgen B. Dalgaard til professor og statsobducent.

Instituttet har siden gennemgået en rivende udvikling og er - ofte under vanskelige forhold – nået frem til den status, det har i dag, men hvor nye problemer som mangel på læger tårner sig op.

Det var oprindeligt meningen, at jeg ville have skrevet instituttets historie som en del af mit otium, men vicesstatsobducent Annie Vesterby opfordrede mig i begyndelsen af 2004 til at holde nogle forelæsninger om instituttets historie. Jeg tog opfordringen op og kaldte forelæsningsrækken ”Krøniken om Retsmedicinsk Institut”. Det endte med fire forelæsninger omhandlende perioderne: 1) 1959-67 – 2) 1968-79 – 3) 1980-89 – 4) 1990-2005.

Forelæsningerne har indeholdt indlæg af undertegnede, opbygget over modellen: Personale, administrative forhold, byggeforhold, undervisning, forskning og statsobducenturets forhold, dette sidste med omtale af en række markante sager.

Samtidig opfordredes flere tidligere og nuværende medarbejdere til at yde bidrag til krøniken.

For perioden 1959-68: Olaf Myhre Jensen: Instituttets første assistent.

For perioden 1968-79: Bent Kæmpe: Retskemisk afdelings oprettelse og første år, samt Kate Runge Nielsen: Ung læge ved RI i årene 1968-80.

For perioden 1980-89: Leif Lundskov: EDB-æraen indledes.

For perioden 1990-2005: Carsten Hansen: Retskemisk afdeling i 1990'erne, samt Annie Vesterby: Børneundersøgelser, klinisk retsmedicin i de regionale områder, Center for Voldtægts ofre.

- Tak for disse indlæg!

Selv 45 års historie fylder utroligt meget, og kun en del af materialet har kunnet sammenfattes ved de fire krønike-indlæg af tre timers varighed.

Denne publikation er baseret på de fire krønikeforelæsninger, men med betydelige forkortelser i alle indlæg og reduktion af dokumentationsmaterialet i form af billeder, og vigtige begivenheder er omtalt.

Instituttets historie blev sammenfattet ved 25 års jubilæet i 1984 for Jørgen B. Dalgaard og instituttet, og dette værk har dannet en del af grundlaget for denne ”publikation”, hertil kommer de årsberetninger, som instituttet har udgivet siden 1994.

Publikationen er først og fremmest af interesse for tidligere og nuværende medarbejdere ved instituttet, men også andre kan formentligt have interesse i denne forkortede udgave, som fokuserer på vigtige forhold ved instituttet – og nødvendigvis med et stærkt islæt af intern historie.

For nuværende personale vil krøniken i sin helhed være tilgængelig på instituttets interne EDB-net. Det har været en fornøjelig og interessant opgave at udarbejde dette, og der kan utvivlsomt graves meget dybere heri.

Nogle gamle effekter, talrige fotos, avisudklip, publikationer og særtryk opbevares fortsat i arkiv og kan forhåbentligt ad åre gøres tilgængelige i form af et lille institutmuseum.

Min sekretær, Kirsten Lønskov, takkes hjerteligt for den meget store og dygtige indsats ved udarbejdelsen af denne publikation.

Aarhus, januar 2005

M. Gregersen

Indholdsfortegnelse

1959-1967

Krønikeforelæsning I – 19.02.04 – <i>M. Gregersen</i>	7
Instituttets første assistent – <i>Olaf Myhre Jensen</i>	30

1968-1980

Krønikeforelæsning II – 03.06.04 – <i>M. Gregersen</i>	33
Den mere giftige del – <i>Bent Kæmpe</i>	50
Ung læge ved Ri i -70'erne – <i>Kate Runge Nielsen</i>	59

1980-1989

Krønikeforelæsning III – 06.09.04 – <i>M. Gregersen</i>	65
RI går ind i EDB-alderen – <i>Leif Lundskov</i>	94

1990-2005

Krønikeforelæsning IV – 18.11.04 – <i>M. Gregersen</i>	101
Retskemisk afdeling i 1990'erne – <i>Carsten Hansen</i>	117
Børneundersøgelser, klinisk retsmedicin – <i>Annie Vesterby</i>	120
Efterskrift	123

Krønikeforelæsning I – 19.02.04

Perioden 1959-1967

Retsmedicin i Jylland før 1959

Før 1959 kan de retsmedicinske perioder opdeles i tre, nemlig:

1. En før-retsmedicinsk periode op til år ca. 1600
2. Distriktlægerens periode ca. 1600-1916
3. Patolog-retsmedicinernes periode 1916-1959

1. Før-retsmedicinsk periode op til år ca. 1600

Før år 1600 eksisterede der ingen retsmedicinske eksperter eller blev foretaget undersøgelser i Jylland på trods af, at der skete mange grove forbrydelser, f.eks. drab på personer i jernalderen, der blev nedsænket i moser. I 900-tallet blev kong Erik Blodøkses unge kone dronning Gunhild lokket til kong Harald Blåtands kongsgård i Jelling, idet han foregav at ville tage hende til hustru. Da hun ankom, sendte han imidlertid sine mænd imod hende, og efter en grov behandling blev hun druknet og nedsænket i et dybt morads.

Sct. Cecilie nat 1286 blev Erik Klipping dræbt i Finderup Lade, en endnu ikke fuldt opklaret forbrydelse.

Grave fra Øm Kloster viser, at der var megen ufred i tiden før reformationen. Der var ikke muligheder for retsmedicinske undersøgelser i denne periode, og kravene til beviser var anderledes.

2. Distriktlægerens periode ca. 1600-1916

Frederik den Første foreslog på herredagen i Odense i 1526, at der skulle indkaldes læger fra udlandet til at betjene den danske befolkning. De skulle ansættes af det offentlige. Man skønnede, det ville være nok med én læge i Jylland. Ingen blev imidlertid ansat.

Christian den Tredje foreslog en læge i hvert af de biskoppelige stifter. I 1555 fik Viborg sin læge, som hed Hans Bentzon. I 1571 blev Hans Paludan læge for Nørrejylland, han var også bosat i Viborg. I 1580 tiltrådte Hans Lauridsen Amerinus i Ribe. Disse læger fungerede mest som læger for befolkningen. Først med medicinal- og apotekerforordningen af 04. december 1672 blev der lovgivet om de egentlige embedslægelige og dermed også retsmedicinske pligter.

I perioden 1770-1790 udbyggedes retslægevæsenet, idet der blev ansat 60 distriktskirurger, man skelnede mellem distrikts-physicus og distrikts-kirurg. Physicus havde ifølge lovgivningen pligt til at foretage retsmedicinske undersøgelser, herunder obduktioner.

I 1818 fremkom Instruks for Stifts- og landphysici i Danmark, hvoraf det fremgår, at øvrigheden kunne rekvirere enten physicus eller distriktskirurgen. Physicus rekvirerede dog sædvanligvis kirurgen til at foretage obduktionen, men var selv til stede. Man kunne også rekvirere en kemiker til at foretage analyser. Instruksen stillede krav til retslægen, herunder filosofisk dannelse, iagttagelsesevne og omfattende kundskaber i medicinen, teoretisk kundskab og praktisk øvelse i den legale medicin, ligesom han måtte besidde den gave at kunne udtrykke sig tydeligt, forståeligt og kort, han måtte være strengt retskaffen, menneskekærlig og tavs. Obduktionen blev overværet af en retsbetjent, der blandt andet førte obduktionsprotokollen, som indførtes i retsbogen. Erklæringerne skulle ved livsdrab eller i tvivlsomme sager indsendes til Sundhedskollegiet til vurdering. Der var en nøje instruks for, hvordan obduktionerne udførtes. Obduktionen skulle også overværes af den læge, der

havde haft afdøde under behandling i hans hjem. Obduktionen skulle også overværes af gerningsmanden, om denne i tilfælde af mord eller voldsomhed haves.

I 1871 kom en ny ligsynslov, som kom til at fungere i 100 år.

Der blev udført mange obduktioner af distriktslægerne, men omkring år 1900 blev det klart, at de retsmedicinske undersøgelser og det politimæssige ikke var tilstrækkeligt, f.eks. ved det uopklarede Hjortshøj-mord i 1902, hvor en 19-årig pige blev myrdet. Dette og et andet drab i nærheden i 1906, hvor en 15-årig dreng blev fundet presset ned i en skovsø, førte til, at der blev sendt kriminalbetjente fra København til at bistå kriminaldommeren. De enkelte distriktslæger havde imidlertid meget få obduktioner, og erfaringerne var formentligt begrænsede.

I 1914 reorganiseredes embedslægevæsenet med Lov om Embedslægevæsen uden for København, hvor der blev oprettet amtslæger og kredslæger. Hermed ophørte disses ret og pligt til at foretage retslægelige obduktioner, men de skulle fortsat varetage retslægelige ligsyn og personundersøgelser.

3. Patolog-retsmedicinernes periode 1916-1959

I 1916 var Patologisk-anatomisk Institut ved Aarhus Kommunehospital blevet bygget – det nuværende retsmedicinske institut.

*Frederik Gregersen
1916 – 1943*

Overlæge Frederik Gregersen tiltrådte den 01. april 1916 og blev samtidig den første statsobducent for Nørrejylland, som havde pligt til at udføre de retsmedicinske obduktioner. Den 17.04.1916 foretog Frederik Gregersen den første legale obduktion, som var begæret af Byfogeden i Varde. Det var en 52-årig jernbanearbejder, der var fundet død i en barak efter at han havde drukket en blanding af øl og kogesprit. I 1916 foretog Frederik Gregersen 14 legale obduktioner, heraf 9 udenbys.

I 1927 blev Tage Lund ansat som assistent ved Patologisk Institut og to år senere som assistent ved Statsobducenturet. Gregersen og Lund stod for retsmedicinen indtil 1943, hvor Frederik Gregersen gik af. I denne periode var Aarhus Universitets Lægevidenskabelige Fakultet blevet dannet, undervisningen i patologisk anatomi må formentligt være begyndt i 1939 med Frederik Gregersen som indehaver af lærestolen.

*Tage Lund
1927 - 1958*

*Willy Munck 1943 – 1958
Underviste i retsmedicin 1953 - 1959*

Efterfølgeren blev Willy Munck, som havde en retsmedicinsk uddannelse og kom fra en stilling som inspektør ved Retsmedicinsk Institut i København. Han blev ansat som overlæge på Kommunehospitalet og som statsobducent for Nørrejylland og senere som professor i patologisk anatomi.

Fra 1953 blev der behov for undervisning i retsmedicin, og denne blev varetaget af Willy Munck frem til 1959.

Munck og Lund stod for obduktionerne, bl.a. i Kompedal drabet 1932, drabet på Kaj Munk i 1944 og Grauballemanden i 1952.

De tre patolog/retsmedicinere har udført et stort og godt arbejde i det udstrakte Jylland og har brugt megen tid på landevejene. De har bragt retsmedicinen op på et godt stade.

Retsmedicinsk Institut ved Aarhus Universitet 1959

De første planer om et retsmedicinsk institut

I 1950'erne blev man på universitetet, hvor Willy Munck var rektor, enige om, at retsmedicinen skulle have sin egen professor, og at det kunne være svært at drive retsmedicinen sammen med en overlægestilling på et stort og travlt patologisk institut.

Det blev vedtaget, at der skulle oprettes et retsmedicinsk institut, som skulle have til huse i det tidligere patologisk-anatomiske institut ved Aarhus Kommunehospital, som havde været ledigt siden 1954 efter opførelsen af et nyt patologisk institut.

Man påregnede et personale med en professor, en videnskabelig assistent, en laboratoriebetjent og to ikke-videnskabelige medarbejdere. Man stilede imod foråret 1957.

Professoratet i retsmedicin

Professoratet blev opslået i 1957, men besættelsen blev udskudt, hvorefter det på ny blev opslået i 1958. Der meldte sig to ansøgere, prosekutor, dr.med. Jørgen B. Dalgaard og prosekutor, dr.med. Henning Wolthers.

Et udvalg bestående af Richard Malmros, Willy Munck, F. Schønheyder, Aarhus, Knud Sand, København, og Georg Waaler, Oslo, indstillede den 13. maj 1959 til fakultetet: "... må anse dr. Jørgen B. Dalgaard som den bedst kvalificerede af de to ansøgere, og udvalget skal enstemmigt indstille, at dr. Dalgaard ansættes i stillingen som professor i retsmedicin 01. august 1959.

Det lægevidenskabelige fakultets virksomhed i det akademiske år 1958—59

SAGER VEDRØRENDE EMBEDSBESÆTTELSE

Efter at besættelsen af professoratet i retsmedicin var blevet udskudt (se årsberetning 1957/58, s. 71), opslåes embedet efter ledigt. Ved ansøgningstidens udløb den 28. november 1958 indkom der ansøgninger fra prosekutor, dr. med. Jørgen B. Dalgaard og prosekutor, dr. med. Henning Wolthers.

Til at bedømme ansøgernes kvalifikationer nedsattes et udvalg bestående af professorerne, dr. med. K. Malmros, dr. med. F. Schønheyder, alle Aarhus Universitet, prosekutor, dr. med. Knud Sand, København, og dr. med. Georg Waaler, Oslo. Det udvalgte udvalg har i en række møder den 4., 5. og 6. maj d.å. vedtaget drøftelse af ansøgernes videnskabelige produktion, deres tidligere uddannelse og deres øvrige virksomhed.

Udvalget har under den 13. maj 1959 afgivet følgende indstilling til fakultetet:

Til den ledige stilling som professor i retsmedicin ved Aarhus Universitet har meldt sig følgende 2 ansøgere: Prosekutor, dr. med. Jørgen B. Dalgaard, prosekutor, dr. med. Henning Wolthers.

Til bedømmelse af ansøgernes kvalifikationer har det lægevidenskabelige fakultet under 2. december 1958 vedtaget følgende udvalgte: professor, dr. med. K. Malmros, professor, dr. med. W. Munck, prosekutor, dr. med. F. Schønheyder, alle Aarhus Universitet, prosekutor, dr. med. Knud Sand, København, og prosekutor, dr. med. Georg Waaler, Oslo. Det udvalgte udvalg har i en række møder den 4., 5. og 6. maj d.å. vedtaget drøftelse af ansøgernes videnskabelige produktion, deres tidligere uddannelse og deres øvrige virksomhed.

På grundlag heraf skal udvalget indstille følgende:

Dr. med. Jørgen B. Dalgaard er 41 år. Han har taget medicinsk embedsexamen ved Københavns Universitet i 1945 (225 point) og har erhvervet den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet i 1950. Herefter efter embedsexamen i 20 måneder haft ansættelse på sygehus i Sverige, derefter på kirurgisk afdeling og prokuratorisk afdeling. Fra maj 1952 har han i 1½ år haft ansættelse som overlæge i hjemmet.

Han har fra 1945-48 lidt i 3½ år været ansat som videnskabelig assistent ved normal anatomisk institut ved Aarhus Universitet.

Fra 1949-52 har han haft ansættelse ved patologisk anatomisk institut, Aarhus Kommunehospital, og fra 1. januar 1954 bedømte stillingen som prosekutor i retsmedicin og specialkonsulent ved Universitetet i Bergen (Staten Medicin). Herefter har han deltaget i forskellige videnskabelige arbejder og foretaget som læge retsmedicinsk undersøgelse ved de forskellige afdelinger.

Udvalget skal derfor stærkt anbefale, at den må anse dr. Jørgen B. Dalgaard som den bedst kvalificerede af de 2 ansøgere, og udvalget skal enstemmigt indstille, at dr. Dalgaard ansættes i stillingen som professor i retsmedicin ved Aarhus Universitet.

Aarhus, den 13. maj 1959.

Richard Malmros   Willy Munck   Knud Sand
Fritz Schønheyder   Georg Waaler

På sit møde den 27. maj 1959 tilrådede fakultetet udvalgets indstilling. Sagen indsendtes til universitetsbestyrelsen, der efter at have redderet undervisningsministeriets godkendelse ansatte dr. med. Jørgen B. Dalgaard som professor i retsmedicin fra 1. august 1959.

Statsobducenturet

Justitsministeriet beskikkede Jørgen B. Dalgaard som midlertidig assistent ved statsobducenturet 1. juli 1959, forlængede 01. august, og beskikkede som statsobducent 01. november 1959.

Retsmedicinsk Institut åbnede den 01. september 1959, hvor professor, dr.med. Jørgen B. Dalgaard officielt tiltrådte, men dog havde fungeret i nogle måneder som statsobducent.

En af Dalgaards første opgaver var at få ansat personale. Han havde brug for en institutbetjent, Leif Lundskov, som var maskinarbejder og radioamatør blev ansat. Som sekretær blev ansat Eva Johansen og som histolaborant Vibeke Lyngaa. Der var også bevilget en videnskabelig medarbejder, denne stilling blev besat 01.04.60 med Olaf Myhre Jensen som videnskabelig assistent. Rengøringsarbejdet blev varetaget af Petra Theil. Som juridisk undervisningsassistent blev Erik Lauritzen ansat 01.09.59.

Retsmedicinsk Institut 1959

VIP-personale 1959-67

- 1: Professor Jørgen B. Dalgaard 1/9-59 – 30/8-88
- 2: Olaf Myhre Jensen, vid.ass. 1/4-61 – 31/10-63
- 3: Markil Gregersen, vikar efteråret –61, vid.ass. 1/10-63, afd.leder 1966, orlov 1/10-67-1/10-69
- 4: Kai Nielsen, vid.ass., afdelingsleder 1/6-61 – 31/12-62
- 5: Waino Wederkinch, vid.ass. 1/11-62 – 31/10-63
- 6: Gunnar Retbøl, vid.ass. 1/6-63 – 31/1-65
- 7: Kamma Bertelsen, vid.ass. 1/4-64 – 28/2-67
- 8: Edith Lund, vikar, vid.ass. 1/3- 15/6-65
- 9: Helmer Søggaard, vid.ass. 1/10-65 – 1/4-66
- 10: Palle Gad, vid.ass. 15/3 – 30/11- 67
- 11: Fritz Jørgensen, vid.ass. 1/2-67 – 31/5-68
- 12: Max Vetner, vid.ass. 1/11-67 – 30/6-68
- 13: Erik Lauritzen, undervisningsassistent 1/9-59- 31/1-77
- 14: Palle Wiingaard, lektor i socialmedicin 1/7-54 – 31/1-73

*Den første TAP -medarbejder
Leif Lundskov, 1959*

TAP-personale 1959-67

- 1: Eva Johansen, sekretær 1/9-59 – 31/12-81
- 2: Leif Lundskov, institutbetjent 1/9-59 – 30/11-96
- 3: Vibeke Lyngaa, s. Lundskov, histolaborant/sekretær 1/9- 59 – 31/12-69
- 4: Inge Buschmann, laborant 1/4-62- 31/12-64, 1/7-71-31/3-73
- 5: Ebba Stiel Hansen, histolaborantelev 15/11-62 – 15/3-63
- 6: Inge Henning Pedersen, 1/2 dags sekretær 1/12-63 – 31/12-64
- 7: Anne Marie Jexner, histolaborant og overassistent 1/4-65 – 15/10-88
- 8: Tove Gaarsdal, laborant og sekretær 1/2-65 – 31/7-92

Rengøring:

1: Petra Theil 1/8-59 – 30/11-63

2: Mona Jensen 1/12-63 – 30/9-92

3: Anna Andersen 1/2-65 – 30/6-82

Billedgalleri 1959-67

J. B. Dalgaard

O. Myhre Jensen

Kai Nielsen

M. Gregersen

Gunnar Retbøl

Kamma Bertelsen

Edith Lund

Helmer Søgaard

Palle Gad

Fritz Jørgensen

Palle Wiingard

Erik Lauritzen

Max Vemer

Petra Theil

Mona Jensen

Anna Andersen

Leif Lundskov

Eva Johansen

Vibeke Lundskov

Inge Buschmann

*A. M. Jexner
(Misse)*

Tove Gaarsdal

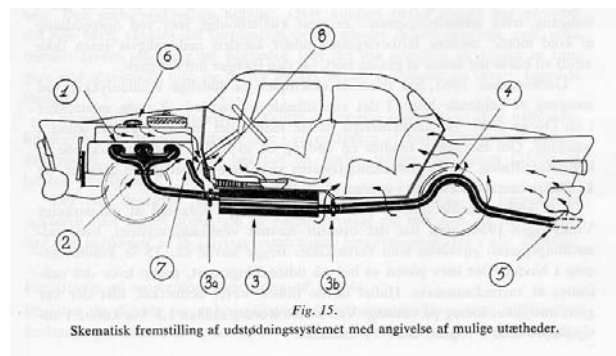
Inge H. Pedersen

Nogle af billederne viser personerne optaget i –70'erne

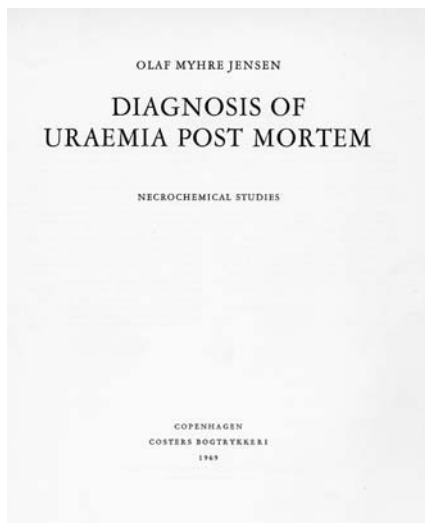
Forskning

I 1950'erne døde der mere end ét menneske om dagen af kulilteforgiftning, hovedsageligt forårsaget af den kulilteholdige bygas. Jørgen B. Dalgaard indså det store samfundsmæssige problem og påbegyndte den første videnskabelige undersøgelse ved instituttet med en analyse af 550 dødsfald af kulilte i Jylland, baseret på dødsattester fra området. Alle oplysninger blev indført på rand-hulkort og derefter analyseret. Som ung vikar ved instituttet hjalp Markil Gregersen med analysen. Arbejdet blev offentliggjort i det ansete Acta Jutlandica 1961.

J.B. Dalgaard: Kuliltedødsfald i Jylland 1950-59

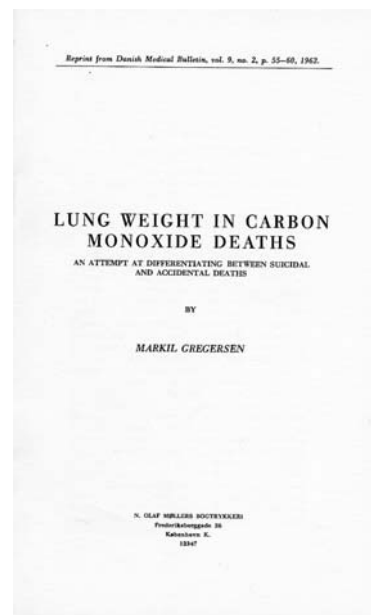

Under vikaransættelse og senere turnustjeneste i Aalborg besvarede Markil Gregersen en prisopgave: Der ønskes en på dyreeksperimenter baseret undersøgelse over præ- og postmortelle faktorer, der har betydning for pancreas' autolyse. Afhandlingen blev tildelt Aarhus Universitets Guldmedalje i 1964.

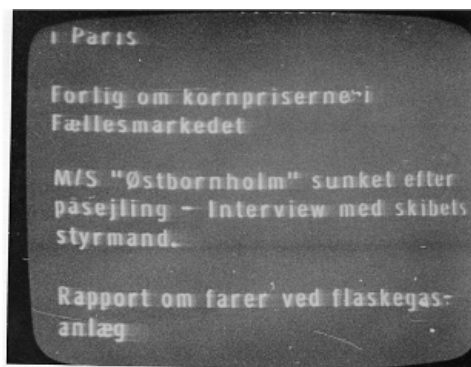

Olaf Myhre Jensen, der var instituttets første videnskabelige assistent, påbegyndte et videnskabeligt arbejde om nekrokemiske undersøgelser ved uræmi. Arbejdet blev gennemført i tresserne, og i 1969 fik Olaf Myhre Jensen sin doktordisputats (se Myhre Jensens indlæg side 30 om perioden 1968-80).

Da Markil Gregersen vendte tilbage til instituttet den 01.10.63, blev påbegyndt et mindre, eksperimentelt arbejde om lungevægte ved kulilte dødsfald med henblik på muligheden af at skelne mellem selvmord (hurtig forgiftning) og ulykker (langsommere forgiftning).

Som udløber af Dalgaards monografi om kulilte påbegyndte M. Gregersen en speciel undersøgelse om flaskegasbetingede dødsfald, hvor flaskegasulykker fra hele landet blev indsamlede, og hvor der blev foretaget undersøgelser sammen med Teknologisk Institut i København, hvilket blandt andet medførte publikationen "Flaskegasinstallationer i søgelyset" i 1964 og adskillige pressekommentarer, herunder TV-udsendelser.

Materialet gav basis for en disputats (se perioden 1968-80).

Trafikmedicinsk forskning

Efter at Dalgaard havde afsluttet sin kulilteanalyse tog han fat på et andet stort samfundsmedicinsk problem, nemlig de dødelige trafikulykker. Hans intention var, at det ikke var nok at tælle brækkede ribben, men at materialet kunne analyseres og bruges til at forhindre nye ulykker. Det blev også klart for Dalgaard, at budskaberne skulle frem til beslutningstagere, hvilket også nødvendiggjorde anvendelse af ikke-videnskabelige tidsskrifter, dagspressen og også direkte henvendelse til beslutende myndigheder, hvilket var en noget mere pågående aktivitet, end mange læger var vant til. Der fremkom mange trafikmedicinske arbejder fra instituttet, og resultaterne har haft betydning for lov om sikkerhedssejer, hastighedsbegrænsning osv. og må dermed tilskrives en del af æren for den store nedgang i antallet af dødelige trafikulykker i Danmark.

Der blev etableret samarbejde med bilinspektionen, de enkelte ulykker analyseret for årsag til ulykken, læsionernes opståelsesmåde m.v.

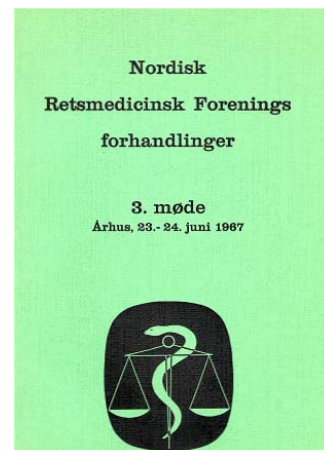
Vore medarbejdere, især Leif Lundskov, blev involveret med dokumentation. Der blev indledt et samarbejde med fabrikant Svend Bergsø.

Dalgaard fik i 1967 Rådet for Større Færdelsikkerheds hæderspris – en keramikstatuette for sin indsats ved foredrag m.v. for brug af sikkerhedssele.

Møder og kongresser

Efter 2. verdenskrig kom der efterhånden gang i de internationale mødeaktiviteter. I 1960 blev Nordisk Retsmedicinsk Forening dannet, og det første møde blev afholdt i Helsingfors i 1960. Det næste møde blev afholdt i Oslo i 1963.

Det tredje møde var planlagt til at skulle afholdes i København i 1966, men på grund af den internationale retsmedicinerkongres i København i 1966 blev mødet udskudt til 1967 og afholdt i Aarhus. Instituttet deltog endvidere i flere af de tyske retsmedicinske møder, herunder i Hamburg og i Kiel.

Undervisning

Forelæsninger

Willy Munck havde allerede afholdt undervisning, herunder forelæsninger i retsmedicin, og havde udgivet et hæfte om retsmedicin. I 1959 påbegyndte Jørgen B. Dalgaard undervisningen. Han var en pioner inden for området ved at bruge lysbilleder, i første omgang fra sit ophold ved Armed Forces Institute of Pathology, og senere dannede han en egen, meget omfattende lysbilledsamling. Dalgaards undervisning var inspirerende med demonstration af aktuelle tilfælde, og han forstod at involvere alle videnskabelige medarbejdere i forelæsningerne. Som juridisk undervisningsassistent anvendte han landsrettsadvokater Erik Lauritzen. I den periode blev medicinallovgivning og socialmedicin varetaget af amtslæge Palle Wiingard. Han måtte formidle det noget tørre lovstof, men havde en evne til at invitere interessante medforelæsere.

Demonstrationer

I tilslutning til forelæsningserne demonstreredes aktuelle tilfælde, og de studerende havde lejlighed til at komme på sektionstuen, ligesom Dalgaard gav dem tilbud om at komme med på udenbys obduktionsture.

Gæsteforelæsninger

Jørgen B. Dalgaard havde sans for at invitere interessante gæsteforelæsere til instituttet og udnyttede sin internationale bekendtskabskreds. Han inviterede kendte engelske retsmedicinere som Keith Simpson, Cyril J. Polson og Keith Mant, og også den tyske professor Pribilla fra Kiel. Dalgaard havde et personligt kendskab til professor Folke Henschen fra Stockholm og inviterede ham som gæsteforelæser i Aarhus, hvor han gav en række meget spændende forelæsninger i 1961.

Eksamen

Der afholdtes mundtlig eksamen med hoved- og bispørgsmål. Dalgaard kunne give utraditionelle eksamensspørgsmål, som f.eks. dagens avis' aktuelle retsmedicinske tilfælde eller effekter så som defekter lydpotter.

Palle Wiingaard havde ca. en tredjedel af hovedspørgsmålene. De studerende frygtede generelt socialmedicinen og forsøgte på alle mulige måder at skaffe sig viden om, hvornår Wiingaard var eksaminator.

Ledelse og administration

I 1959 var det en selvfølge, at professoren var leder af instituttet. I 1959 var der tildelt et annum på 12.000 kr. til drift af instituttet samt personale.

Fakultetsrådet bestod af alle professorerne ved Det lægevidenskabelige Fakultet, og det var en tradition, at den næstnyngste professor skulle være dekan. Jørgen B. Dalgaard fungerede derfor som dekan i perioden 1963-64.

Statsobducenturet

Statsobducenturets opgaver var først og fremmest at foretage retslægelige obduktioner, foretage visse personundersøgelser, histologiske undersøgelser, udtage blodprøver og foretage andre undersøgelser og vurderinger.

Obduktioner

Grundlaget for obduktionerne finder man i:

Lov om ligsyn af 2. januar 1871: Retslægeligt ligsyn skulle foretages ved selvmord, naar lig opdri-
ve, personer eller fostre findes døde, eller naar mennesker ere omkomne ved ulykkelig hændelse,
eller undersøgelse fra det offentlige er indledt med undersøgelse af liget ved embedslæge og politi.

Justitsministeriets cirkulære om foretagelse af lovmæssige obduktioner 1934

Justitsministeriets cirkulære angaaende foretagelse af lovmæssige obduktioner 1937

Justitsministeriets instruks for foretagelse af lovmæssige obduktioner 1942

Justitsministeriets cirkulære om indsendelse af materiale til retskemisk undersøgelse paa universi-
tetets farmakologiske institut

Københavns politidirectørs dagsbefaling ang. "politisektioner"

Retslige obduktioner

De legale obduktioner (LO) udførtes på begæring af politimestrene. I Aarhus kunne der udføres politiobduktioner (PO) i lighed med København. Desuden begærede forsikringsselskaber obduktioner (FO) ved arbejdsulykker og i forbindelse med ulykkesforsikringer. Der fandtes ingen central styrelse på daværende tidspunkt.

Politiobduktionerne var tænkt som simple obduktioner, hvor dødsmanden formodedes at være naturlig død. Politiet modtog kun resumé og konklusion. Obduktionerne kunne ændres til legale, hvilket sjældent skete. Instituttet ophørte hurtigt med disse obduktioner.

De legale obduktioner udførtes på det sted, hvor ligsynet havde fundet sted, dvs. på de steder, hvor der var obduktionsstuer (se herunder). Der var derfor kun få indenbys obduktioner (Aarhus og Hasle Herreds politikredse).

Ved ankomsten til sygehuset blev liget afleveret af politimesteren eller en politifuldmægtig (assessor), i større byer dog af lederen af ordens- eller kriminalpolitiet. Embedslægen (amtslæge eller kredslæge) skulle overvære obduktionen og medunderskrive erklæringen. Ofte forsvandt embedslægen i nogen tid eller kom kun til stede ved afslutningen af obduktionen. Den lokale kapelassistent bistod ved obduktionen.

Obducenten, kapelbetjenten og skriveren (sekretæren) fik et honorar. Instituttet fik intet.

I tidligere tider skrev en politibetjent på stedet og fik 30 kr. Dalgaard fik indført de nymodens diktafoner med folier, og erklæringen kunne skrives hjemme af vore sekretærer.

I de første år foregik de fleste obduktioner udenbys, men Dalgaard begyndte efterhånden at bede om at få dem kørt til instituttet, dels på grund af tidsbesparelse, men også på grund af bedre medhjælp, og ikke mindst af uddannelsesmæssige grunde.

Det var lidt af en kunst at afpasse tiden. Jeg kom engang som ung obducent til Aalborg, kom ind med min diktafon og kuffert med obduktionsredskaber og hilste på de tilstedeværende, heriblandt kriminalkommissæren. Kort efter spurgte han: "Kommer obducenten ikke snart?".

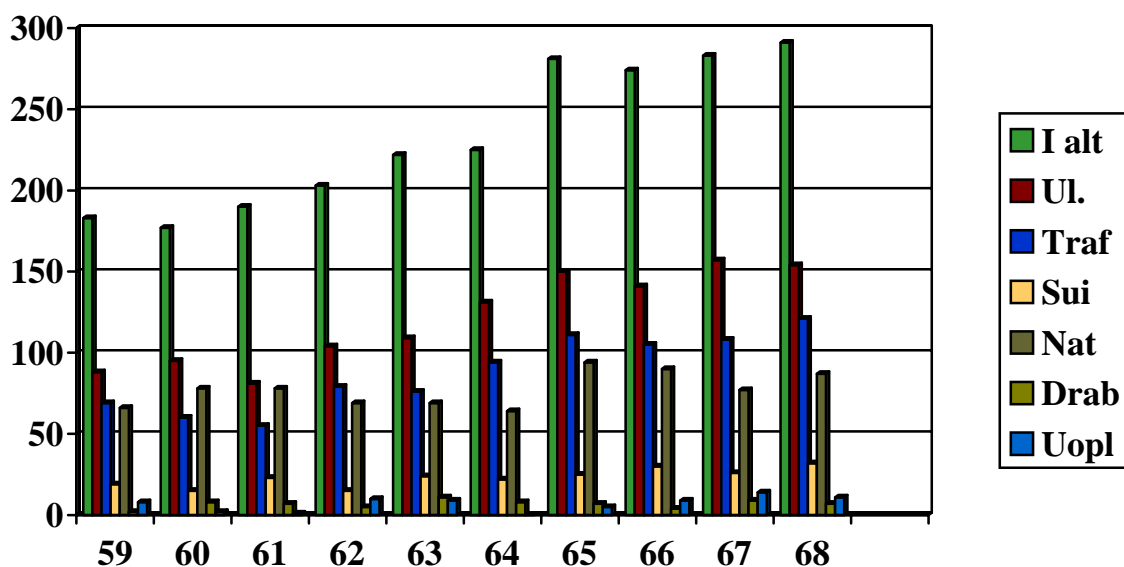
Der blev foretaget obduktioner på mindst 44 forskellige sygehuse, blandt andet Skagen, Frederikshavn, Hjørring, Dronninglund, Brønderslev, Brovst, Aalborg Kommunehospital og Amtssygehus, Terndrup, Farsø, Thisted, Nykøbing, Skive, Holstebro, Lemvig, Herning, Viborg, Kjellerup, Randers, Ørsted, Ebeltoft, Grenaa, Hobro, Aarhus Amtssygehus, Odder, Skanderborg, Silkeborg, Ringkøbing, Tarm, Varde, Esbjerg Centralsygehus, Spangsbjerg sygehus Esbjerg, Ribe, Brørup, Vejle, Fredericia, Kolding, Brødstrup, Horsens, Grindsted og Give.

I 1959 blev foretaget 183 legale obduktioner, i 1960 en lille nedgang til 177, hvorefter tallet har været jævnt stigende.

I nedenstående tabel og figur ses fordelingen på ulykker, suicidier, naturlig død og drab. Det bemærkes, at trafikulykkerne udgjorde en væsentlig del i den periode.

Obduktioner

År	LO	FO	IALT	ULYK	TRA	SELV	NAT	DRA	UOPL
59	183	?	183	88	69	19	66	2	8
60	177	?	177	95	60	15	57	8	2
61	180	10	190	81	55	23	78	7	1
62	190	13	203	104	79	15	69	5	10
63	219	3	222	109	76	24	69	11	9
64	216	9	225	131	94	22	64	8	0
65	273	8	281	150	111	25	94	7	5
66	268	6	274	141	105	30	90	4	9
67	278	5	283	157	108	26	77	9	14
68	285	6	291	154	121	32	87	7	11

En tragisk sag

En 6-årig dreng forsvandt. Findes i køleskab anbragt på trækvogn på en markedsplads.

Skabet kunne ikke åbnes indefra.

Billedet viser køleskabets indre, hvor drengen har revet beklædningen af i forsøg på at komme ud.

JD obducerede drengen og konkluderede, at dødsårsagen var iltmangel og døds måden ulykke.

MG beregnede, at han ville have opbrugt ilten i skabet på mindre end en time.

Car kath

En 59-årig mand led af kronisk bronchitis og astma. I anledning af ansøgning om invaliderente blev han indlagt på Spangsbjerg Hospital, hvor man foretog en hjertekaterisation for at måle trykket over klapperne.

Han blev dårlig under afslutningen af undersøgelsen, fik senere smerter og døde ca. 2 timer efter indgrebet. Han havde ikke tidligere haft direkte livstruende sygdom.

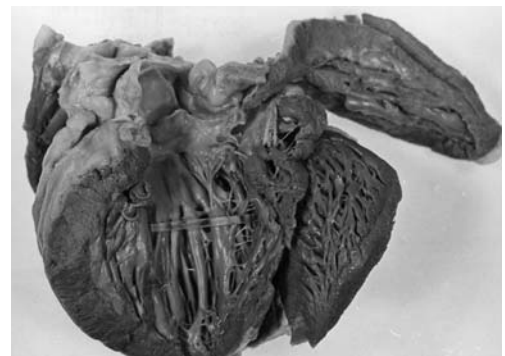
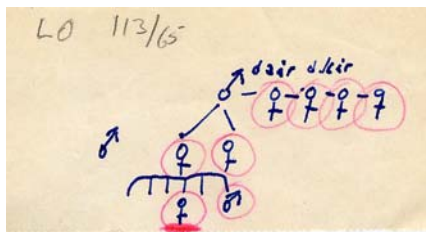

Kardiomyopati

J. B. Dalgaard havde været i London og hørt Donald Teare fortælle om asymmetrisk forstørrede hjerter ved pludselige dødsfald hos unge – cardiomyopathia.

Kort efter obducerede jeg en 17-årig pige på Skanderborg Sygehus. Hun havde besvær ved fysiske anstrengelser. Faldt død om løbende ved siden af broders cykel. Broder, moder, moster og fire af moderens faste havde hjertesygdom.

Obduktionsfund: Stærkt forstørret hjerte med asymmetrisk hypertrofi af venstre ventrikel.

Løveldrabet 1965 – MG's første større drabssag

En uidentificeret mand findes på en skrænt ved hovedvej A13 i Løvel. Man mente, det kunne være en færdselsbetjent. Benklæderne var opknappede, tæt ved liget lå en sodavandsflaske med afføring, en stor sten, et knus gebis, en brækket hegnsplæl med blod og hår. En omfattende obduktion påbegyndtes kl. 19 og afsluttedes kl. 05. Blev overværet af en utålmodig politimester.

Liget blev identificeret af tankpasser under obduktion. Det var en 44-årig svensker. Han var død af svære læsioner. Forholdene tydede på homoseksuelt forhold. Politiet havde et par dage før haft en svensk vagabond overnattende på politigården. Han havde røde pletter på tøjet, men man fattede ikke mistanke.

En 23-årig svensker blev senere anholdt i Frederikshavn. Han tilstod at have slået med hegnsplælen grundet homoseksuelle tilnærmelser. Blev efter aftale overført til Sverige og blev dømt i Rådhusretten i Stockholm.

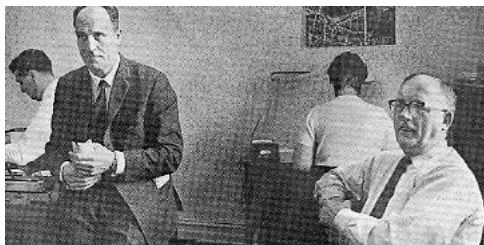
Lock Hansen sagen 1967

Aarhuus Stiftstidende
To kvinder skudt ned af mand i villa i Højbjerg – den ene dræbt på stedet

Den 10. november, hvor jeg var ansat på patologisk institut og var ved at foretage en hospitals-obduktion, anmodede Retsmedicinsk Institut mig om at foretage en findestedsundersøgelse. Jeg kom ud til et stort politiopbud.

Undersøgelsen viste en kvinde, der var skudt med flere pistolskud. Obduktionen blev foretaget af professor Dalgaard. Obduktionsfund: 3 afstandsskud med 9 mm pistol. Dødsårsag: skud i brystet. Efterforskning: Jørgen Iversen og Schütter fra rejseholdet. 10.000 personer blev afhørt. Motivet kunne ikke klarlægges. Drabet er fortsat uopklaret.

Andre undersøgelser – E-sager

Instituttet havde også andre undersøgelser. En traditionel retsmedicinsk undersøgelse var avledytighedsundersøgelse. Personundersøgelser blev varetaget af embedslægerne, men overgik efterhånden til instituttet, ligesom en del spiritusprøver blev overtaget. Hertil kom hospitalsobduktioner på konsulentbasis. Allerede fra 1959 udførte instituttet begrænsede retskemiske undersøgelser, nemlig kulilteanalyser.

Avledytighedsundersøgelser ("spermaundersøgelser")

Mænd, der i faderskabsager påberåbte sig at være infertile, kunne af dommeren henvises til en fertilitetsundersøgelse på et retsmedicinsk institut.

Undersøgelsen omfattede en sygehistorie, en objektiv undersøgelse og undersøgelse af en sædprøve, herunder histologisk undersøgelse af sædcellernes antal, bevægelses- og overlevelsessevne.

Sædprøven skulle produceres på instituttet.

Fra 1959 til -67 blev der udført 20 af denne type undersøgelser. På grund af undersøgelsesernes sjældenhed blev de herefter udført af overlæge Karl Peter Brogaard ved Fødselsanstalten.

Personundersøgelser

Det var embedslægerens opgave at foretage de retsmedicinske personundersøgelser. Der forekom imidlertid sager, som var af mere speciel karakter.

I begyndelsen af tresserne anmodede daværende amtslæge Ejner Øllgaard, om instituttet kunne hjælpe med personundersøgelserne i Aarhus. Senere tilkom personundersøgelserne fra Hasle Herred, hvor Otto Christiansen var kredslæge. Instituttet var interesseret i disse undersøgelser, også af hensyn til undervisningen af studerende og uddannelse af retsmedicinere. Udviklingen tog fart fra midten af tresserne, og senere er andre politikredse i amtet kommet med (se senere).

Spiritusprøver

Det var også embedslægerens pligt at foretage spiritusprøver, herunder udtagelse af blod, men i større byer var dette overladt til vagthold. Da det kneb med at få foretaget disse prøver i dagarbejdstiden, påtog instituttet sig disse undersøgelser.

Den første personundersøgelse

Den 6 august 1960 kl. 20.20 blev taxavognmand JFH, overfaldet og tildelt et hårdt slag i panden af en kunde, nær det sted i Aalborg, hvor en taxachauffør blev dræbt året før (aldrig opklaret).

Politiattest: Bule og lille hudafskrabning i pande. Kan være mere vægt bag slaget end bare en hånd.

Politiets undersøgelse på overfaldsstedet viser, at der mangler et stykke bark på et træ, skaden er frisk. Man mistænker, at vognmanden selv har slået hovedet mod træet.

Den 11. august foretager Professor Dalgaard undersøgelse af taxavognmanden. Konklusion: De små læsioner i undersøgtes pande kan ikke hidrøre fra et simpelt næveslag. De kan eventuelt være opstået ved slag med en ru, hård genstand (træstykke, sten) – men dette passer dårligt med undersøgtes forklaring. Læsionerne kan særdeles vel være opstået på den af politiet formodede måde, ved at undersøgte har dunket sit hoved ind mod det i sagen omtalte træ.

Personundersøgelse nr. 2

En 47-årig kvinde anmeldte, at hun var blevet voldtaget af sin tidligere ægtefælle ca. 36 timer tidligere. Kriminalpolitiet i Hasle Herred anmodede om en personundersøgelse. Olaf Myhre foretog undersøgelsen og konkluderede: Ved undersøgelsen er der ikke påvist tegn på eller følger efter sværere vold. Den lille friske blodudtrædning i skeden kan vel være opstået under det anmeldte samleje... Det manglende fund af sædlegemer modsiger ikke – i betragtning af tiden, der er hengået siden det anmeldte samleje – at der har fundet sædudtømmelse sted i undersøgtes skede eller ydre kønsorganer.

En faderskabssag

Dommeren i en jysk by anmodede Dalgaard om hjælp i en faderskabssag, hvor en dansk pige fik et barn. Der var tvivl, om det var en dansk mand eller en sort amerikansk soldat, der var far til barnet. Dalgaard klarede sagen ved at foretage en undersøgelse i hjemmet. Han konkluderede, at på basis af barnets hudfarve måtte det være den amerikanske negersoldat, der var far til barnet.

Hospitalsobduktioner

Hospitalsobduktioner var ikke en del af instituttets opgaver, men da der kun var få patologisk anatomiske institutter i Jylland (Aarhus, Aalborg og Randers), udførte de ansatte patologer obduktioner for en række sygehuse. Dalgaard havde således obduktioner for Middelfart sygehus, Kai Nielsen for Herning, Kjellerup, men der udførtes også obduktioner for Kolding, Thisted, Viborg og andre byer. Obduktionerne blev principielt udført udenfor arbejdstid.

Jeg udførte en del af Dalgaards obduktioner i Middelfart, han tog ofte sine efter arbejdstid, medens jeg foretrak at køre derned tidligt om morgenen. Dalgaard insisterede på at disse obduktioner skulle registreres som e-sager. De fleste hospitalsobduktioner blev udført i 1965 og -66, hvor Helmer Søgaard var ansat.

Retskemi i -60'erne

1. Alkoholanalyser: Alkoholanalyserne på døde blev foretaget af Retskemisk Afdeling ved Retsmedicinsk Institut i København, ligesom alle blodprøver fra levende blev indsendt dertil.

2. Kulilteanalyser: Disse indførtes på instituttet, først med Hartridge reversionsspektroskop, men Wolff's metode blev hurtigt indført. Metoden var særligt egnet til døde, men da der tillige var en del prøver fra levende, indførtes Maehly's metode. Man anvendte det spektrofotometer, som Myhre havde brugt ved sine nekrokemiske undersøgelser. Wederkinch indførte en conway teknik til kulilteanalyse, men denne vandt ikke indpas.

3. De retstoksikologiske undersøgelser blev i tresserne varetaget af professor Knud O. Møller, Farmakologisk Institut i København.

En ”giftkasse”, en stor trækasse indeholdende 13 glas (organer, blod, maveindhold, urin) sendtes med færge til København.

Det var en omstændelig proces at udtage væv til retskemisk undersøgelse og vanskeligt at få tilstrækkeligt, foruden at transporten var besværlig. Besvarelestiden var flere måneder, selv på simple selvmordssager med barbiturater.

4. Barbitursyreanalyser skulle principielt udføres i København, men på grund af den besværlige procedure og lange besvarelestid fik vi foretaget analyser på Aarhus Kommnehospitals laboratorium i kriminalsager. Senere indførte vi selv metoden med Waino Wederkinch som foregangsmand. Barbitursyrer var de medikamenter, som gav anledning til flest forgiftninger, både selvmord og ulykker.

5. Retskemisk afdeling åbner i 1968 (se Krønikeforelæsning II).

Retskemisk forskning

Waino Wederkinch konstruerede en mikrometersprøjte og udarbejdede en mikrodifusionsmetode til påvisning af kulilte. Han anvendte conway skåle.

Byggeforhold

Retsmedicinsk Institut overtog den 01.08.59 det gamle patologisk-anatomiske institut fra 1916, som var blevet ledigt i 1954 ved opførelsen af det nye patologiske institut. Der skulle ikke betales husleje, men Universitetet forpligtede sig til at vedligeholde bygningen. Varme, vand, elektricitet og rengøring blev købt af Kommnehospitalet.

Obduktionerne foregik i den lille sektionsstue på Patologisk Institut.

I de første år var der rigelig plads, men med ansættelse af mere personale og nye funktioner begyndte pladsen at blive for trang, hvilket blev yderligere forværret efter oprettelsen af Retskemisk Afdeling i 1968.

Overlægerådet på Aarhus Kommnehospital kritiserede udbygningsbehovet på kommnehospitalet og medinddrog det retsmedicinske institut og forespurgt Jørgen B. Dalgaard herom.

Retsmedicinsk institut (J. Dalgaard) (1965)

Intet øjeblikkeligt behov for udvidelse, men eventuelt

- 1) udbygning af den retskemiske afd.
- 2) oprettelse af afdeling for personundersøgelser vil medføre arealkrav.

Et nyt institut bør disponere over 2000 m² (p.t. 550 m²). Kan placeres udenfor ÅKH-arealet, men bør have direkte forbindelse med patologisk institut.

*Professor Dalgaards skrivelse til
Overlægerådet, Aarhus Kommunehospital*

Resumé

Retsmedicinsk institut (1963 og 1965) .

I øjeblikket behov for lille retskemisk afd. og personundersøgelseslokaler, ialt ca. 250 m².

På længere sigt derudover behov for forskningsfaciliteter, kontorer, birum m. v.

Udvidelsesbehovet kan enten dækkes ved nybygning på det gamle instituts plads, rummende såvel patologisk instituts udvidelse (ca. 1000 m²) som et nyt retsmedicinsk institut (1500 m²).

Eller opførelse af selvstændig bygning for retsmedicinsk institut på den anden side af Finsensgade i kirkegårdshjørnet, med bevarelse af fællesskab med hensyn til obduktions- kapel og undervisningslokaler, evt. indrettelse af ny morg i kælderens til retsmedicinsk institut og byens behov, bekvemt placeret ved kirkegård og krematorium.

Opretholdelse af den nære tilknytning til patologisk institut og hospitalsafdelingerne er meget vigtig.

Instituttets skrivelse til overlægerådet

Jørgen B. Dalgaard
professor, dr. med.

I 1966 skulle universitetet udarbejde fremtidige byggeprojekter ved Det lægevidenskabelige Fakultet, og dekan Sigvard Kaa anmodede instituttet om en udtalelse.

Dekanens skrivelse fra 1966

Instituttets svarskrivelse

AARHUS UNIVERSITET
DET LÆGEVIDENSKABELIGE FAKULTET

Dato: den 27. sep. 1966.
Bilag nr.
Bilag nr. 1 (af 2 bilag)
Bilag nr. 2 (af 2 bilag)

SK/TD

Hr. professor, dr. med. J. B. Dalgaard,
Retsmedicinsk Institut,
Finsensgade 15,
Å r h u s C.

Rektor har den 26. ds. anmodet mig om snarest og i hvert fald inden konsistoriums møde den 14. september såvidt muligt at skaffe oplysninger ikke blot om fremtidige byggeprojekter for det lægevidenskabelige fakultet, men også om størrelsesordenen af det til disse bygninger nødvendige inventar.

I byggeprojekterne for Aarhus Universitet er der planlagt et Retsmedicinsk Institut på ca. 2.000 m² på store Bernowke grund. Jeg ved godt, at det er forhandlinger om at udbygge Retsmedicinsk Institut i forbindelse med nybygning af Patologisk-anatomisk Institut. Med henblik på samordningen fra rektor vil jeg dog gerne have et skøn over inventarudgifter ved et nyt Retsmedicinsk Institut på 2.000 m², uanset placeringen. Sagen er sat på dagsordenen til fakultetets møde den 7. september, hvorfor jeg gerne såvidt muligt ville have svar til tirsdag den 6. september.

F. f. v.
Sigvard Kaa,
R.A.dec.

Overblik over lokalebehov og skønsmæssigt anslåede inventarudgifter til et nyt retsmedicinsk institut, pr. 15/9-1966

	m ²	specialinventar
Retspatologisk afdeling :	568	527.000
Afd. for personundersøgelse:	102	36.000
Kemisk-toxikologisk afd.:	252	330.000
Loftetage (dyrestalde, depoter m.m.):	158	85.000
Værkstedsafd. (kælder):	184	175.000
Sektionsafdeling (incl. morgue m. 40 pladser, kapel m. birum, samt vagtmasterbolig):	638	269.000
Undervisningsafdeling: (incl. i auditorium 200 pl. og studiesal 200 m ² , tonefilmsanlæg og internt TV-anlæg):	630	345.000
Telefonanlæg + almindeligt inventar, iflgl. arkitektens overslag		350.000
I alt	2532 m²	2.117.000 kr.

Sociale forhold

Instituttet var i tresserne præget af pionerånden med opbygning af et handlekraftigt institut. Jørgen B. Dalgaard havde stor sans for det sociale miljø på instituttet. Der var således fællesspisning kl. 12 på Kai Nielsens kontor, senere Markil Gregersens kontor. Derimod var der ingen formiddagskaffe, men sædvanligvis samledes man ved 16-tiden for at drikke en kop kaffe og tale om dagens begivenheder. Om lørdagen sluttede man kl. 14. Allerede på dette tidspunkt begyndte man at tale om formiddagskaffe og lørdagsfri.

Man mødtes også i det daglige, f.eks. ved beskrivelse af lysbillederne, hvor alle deltog. Der blev dog ikke afholdt daglige konferencer omkring instituttets drift eller sager.

Dalgaard havde evne for at påskønne medarbejderne. Han indførte således institutnålen, som blev givet til medarbejdere med lang og tro tjeneste, eller som havde udført særlige arbejdsopgaver. Den fandtes i en guld- og en sølvudgave. Han var også altid opmærksom med gaver ved begivenheder.

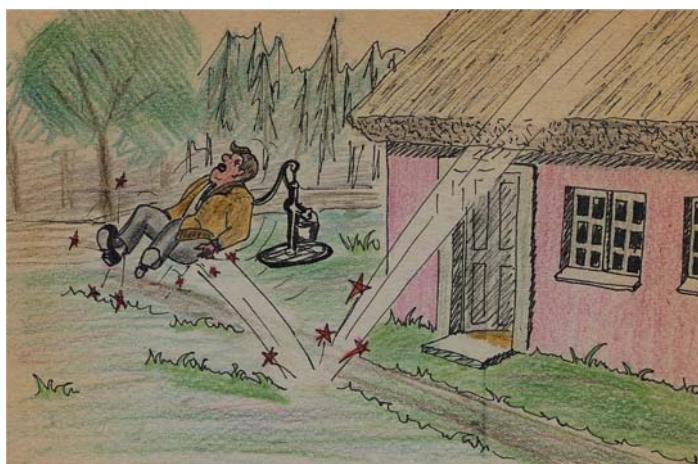
Han havde sans for at måtte have noget at samles om, og det blev julefrokoster, sommerudflugter og 1. maj-turen i skoven.

Den første sommerudflugt fandt sted i 1960 og gik til Jørgen B. Dalgaards sommerhus i Løkken. Transporten foregik i Dalgaards store Studebaker.

Hele instituttets personale: Jørgen B. Dalgaard, Eva Johansen, Vibeke Lyngaa og Leif Lundskov deltog.

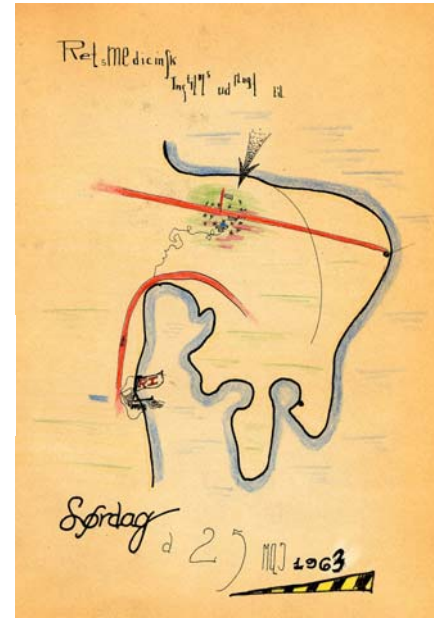

*Sommerudflugten 1962
Under udflugten kravlede professoren op på taget og ville glide ned, men det gik for stærkt...*

Sommerudflugt 1963
til Dalgaards sommerhus

PERSONALET 1967: Mona Jensen, Anna Andersen, Tove Gaarsdal, Vibeke Lundskov, Eva Johansen, Misse Jexner, Jørgen B. Dalgaard, Palle Gad, Markil Gregersen, Frits Jørgensen, Leif Lundskov

Olaf Myhre Jensen: Instituttets første assistent

Den 1. april 1960 tiltrådte jeg stillingen som lægeassistent (amanuensis), den første ved det nyetablerede institut for retsmedicin ved Aarhus Universitet. Jørgen Dalgaard var blevet udnævnt til professor i retsmedicin og statsobducent for Nørrejylland i august 1959, og instituttet, som fik til huse i bygningen, der var blevet ledig efter at patologisk anatomisk institut var flyttet i den nye bygning på Århus Kommunehospital få år forinden, var foruden de to lægestillinger bemandet med en kontordame/sekretær, en laborant, en laboratoriemester og en deltids ansat jurist.

Ved min tiltrædelse spurgte jeg – ukendt med arbejdsgangen på et universitetsinstitut – til min arbejdstid. Jørgen Dalgaard svarede med at referere, hvordan det var gået ham selv ved sin ansættelse på Anatomisk Institut. Professor Larus Einarson havde på et lignende spørgsmål svaret: ”Dette er ikke noget postkontor”. – Men Retsmedicinsk Institut var jo pålagt nogle rutineforpligtelser, som medførte, at man ikke kunne tilrettelægge sin arbejdsdag efter sit eget forogdtbefindende.

Der var varetagelsen af Statsobducenturet med retslige obduktioner, som i de år fandt sted i tilslutning til sygehusene i Jylland, undertiden under yderst beskedne forhold med ukvalificeret bistand under obduktion og med en lokal politibetjent som skriverkarl. En sådan ”udflugt” var almindeligvis et heldagsprojekt. Der var i den tidlige periode af Retsmedicinsk Instituts funktion ingen personundersøgelser og kun få anmodninger om findestedsundersøgelser. Retskemiske, toksikologiske undersøgelser fandt sted ved Farmakologisk Institut i København, hvortil prøver af organer og væv blev sendt i en særlig, til formålet tjenlig kasse forsynet med lås og slå. – Til rutinefunktionerne hørte naturligvis også undervisningen af medicinske studenter i faget retsmedicin og anden undervisning og instruktion bl.a. af politiets teknikere. – Yderligere var der som et universitetsinstitut kravet om forskningsaktivitet. Instituttet havde i de år været involveret i undersøgelser af dødelige kulilteforgiftninger. Det var derfor naturligt, at dette emne blev taget op og behandlet mere omfattende. Og det er Jørgen Dalgaards og Markil Gregersens fortjeneste, at disse meningsløse ulykker bl.a. med uhensigtsmæssige vandvarmere på badeværelser nu er historie.

Jeg blev selv meget hurtigt inddraget i obduktionsarbejdet. Efter et par måneders træning på det nærliggende Patologisk-anatomisk Institut, som foregik efter aftale med og under supervision af professor Willy Munck, blev jeg af Justitsministeriet autoriseret til at foretage retslige obduktioner under statsobducenturet og tog ligeledes del i studenterundervisningen. I 1961 påbegyndte jeg de undersøgelser som dannede grundlag for min disputatsafhandling, der som det var almindeligt dengang blev en monografi: ”Diagnosis of Uraemia Post Mortem. Necrochemical Studies”. Der forekom i de år en del dødsfald af nyreinsufficiens (uræmi) bl.a. som følge af langvarigt analgetika forbrug. Undertiden indtraf sådanne dødsfald uden hospitalsindlæggelse og under omstændigheder, som gav anledning til retslig undersøgelse. Det var i disse tilfælde, hvor der ikke forelå laboratedata om nyrefunktionen, vanskeligt at konstatere om de nyreforandringer, som man kunne påvise ved obduktionen var af tilstrækkelig sværhedsgrad til at medføre uræmi og dermed være dødsårsagen. Jørgen Dalgaard havde derfor foreslået, at jeg skulle undersøge om klinisk-kemiske parametre, som indgår i påvisningen af nyreinsufficiens hos patienter, f.eks. kreatinin og urea koncentrationer, kunne anvendes på blod og andre analysemedier fra obduktioner. Jeg startede et analysearbejde på obduktionsmateriale og fortsatte dette et par år efter at jeg havde forladt Retsmedicinsk Institut og var blevet ansat ved Patologisk-anatomisk Institut. De kemiske analyser blev foretaget på Retsmedicinsk Institut af en laborant, Inge Buschmann Nielsen, som var blevet ansat med henblik på denne videnskabelige opgave. Ved siden af det større forskningsprojekt fik jeg publiceret et par arbejder om dødsfald af bi- og hvepsestik, et materiale om traumatisk aortaruptur og en kasuistik om cytomegalic inclusion disease, det første offentliggjorte tilfælde i Danmark.

Årene i denne tidlige fase af Retsmedicinsk Instituts funktionstid var præget af en pionerånd, alle ansatte gjorde en stor indsats for med de relativt små midler, der var til rådighed at manifestere det ny-etablerede instituts berettigelse. Jørgen Dalgaard var i høj grad med til at indgyde entusiasme og at fremme en fællesskabsfølelse. Og hyppige besøg af gæsteprofessorer fra ind- og udland og deltagelsen i faglige møder og kongresser var medvirkende til at skabe et godt arbejds- og forskningsmiljø.

Som nævnt var Jørgen Dalgaard og jeg de eneste læger ved instituttet i dets begyndelse. I juni 1961 blev Kai Nielsen ansat som vikar, - hovedsagelig for at færdigskrive sin disputatsafhandling, herefter fra april 1962 til januar 1963 som lektor (afdelingsleder) i hvilken periode han varetog en meget væsentlig del af instituttets rutinefunktioner. Kai Nielsen bevarede sin tilknytning til Retsmedicinsk Institut efter at han i 1963 var blevet professor i oral histopatologi ved Århus Tandlægehøjskole. – I april 1963 blev Waino Wederkinch ansat som amanuensis, han fik bl.a. til opgave at udvide instituttets repertoire af toksikologiske analyser, udover for kulilte også barbiturat. Wederkinch rejste dog allerede i december samme år. – Selv forlod jeg instituttet med udgangen af oktober måned 1963, men fortsatte som nævnt indsamlingen af materialet til min afhandling frem til 1965. Disputatsen blev forsvaret i 1969.

Olaf Myhre Jensen

(indlæg holdt 19.02.04)

Krønikeforelæsning II – 03.06.04

Perioden 1968-80

Denne periode præges af ungdomsoprøret, misbrug af hash og narkotika, og præges også af ny lovgivning, herunder universitetslov og ligsynslov. Instituttet lider under stigende pladsmangel, stigende arbejdsbyrde, og der oprettes en retskemisk afdeling. Personalestaben udvides, men pionerånden fortsætter.

Personale

VIP-medarbejderstaben er præget af, at mange unge læger kommer ind i faget, adskillige patologer tilbringer en tid ved faget, også med henblik på fremtidig rekruttering. Medarbejderstaben blandt TAP'erne i den retsopatologiske afdeling udvides med en institutbetjent og en sekretær. I den nyoprettede retskemiske afdeling er der i begyndelsen kun én faguddannet retskemiker, Bent Kæmpe, men der ansættes og uddannes adskillige TAP-medarbejdere.

VIP-personale 1968 – 1980

Professor Jørgen B. Dalgaard 01.09.59 – 30.08.88 / Markil Gregersen 01.10.63 / Fritz Jørgensen 01.02.67 – 31.05.68 / Max Vetner 01.11.67 – 30.06.68 / Erik Lauritzen 01.09.59 – 31.01.77 / Palle Wiingaard 01.07.54 – 31.01.73 / Svend Juul 01.11.68 – 31.10.72 / Bent Kæmpe 01.01.68 – 01.02.84 / Aase Andersen 01.11.-31.12.79 / Marianne Baunvig 01.11.77 – 31.10.78 / Marie Bojsen-Møller 01.06.70 – 31.12.71 / Lars Hviid Buhl 15.07.76 – 31.08.81 / Flemming Grand 01.02.78 – 31.01.80 /

Torben Sejer Hansen 01.01.72 – 31.03.72 / Jonna Jacobsen 01.08.72 – 03.03.75 / Svend Juul 01.11.68 – 31.10.72 / Flemming Lass 01.10.68 – 15.04.70 / Erik Ludvigsen 01.09.74 – 31.12.75 / Claus Lund 01.07.77 – 01.11.77 / Flemming Melsen 01.01.72 – 31.07.72 / Lise Møller 01.08.74 – 30.04.77 / Gunnar Retbøll 01.06.63 – 31.01.65 / Kate Runge Nielsen 15.02.72 – 01.05.75 / Erik Sommer Hansen 01.06. – 31.10.68 / Solveig Øster 01.01.76 – 23. 02.77 / Poul Kruse Østergaard 01.02. – 01.04.74 / Ingrid Bayer Kristensen 01.03.71 – 01.07.73 / AnnieVesterby 01.07.75 – 31.10.78

TAP-personale 1968 – 1980

Eva Johansen 01.09.59 – 31.12.81 / Leif Lundskov 01.09.59 – 30.11.96 / Vibeke Lyngaa, s. Lundskov 01.09.59 – 31.12.69 / Inge Buschmann 01.04.62- 31.12.64, 01.07.71 – 31.03.73 / Anne Marie Jexner 01.04.65 – 15.10.88 / Tove Gaarsdal 01.02.65 – 31.07.92 / Lise Ellegaard 01.01.70 – 01.06.70 / Lotte Göttge 01.11.79 – 31.03.80 / Ilse Mikkelsen 01.04.76 – 31.05.78 / Karin Elisabeth Hjort Nielsen – fondsansat histolaborant 1977 / Lis Nielsen 01.07.78 – 31.07.97 / Ingrid Foersom 01.09.77 – 30.06.88 / Aase Buch Hansen 01.05.73 – 30.11.73 / Anne Schjøtt Hansen 15.02.71 – 30.04.73 / Gunhild Hindborg (Laursen) 31.08.77 – 30.04.88 / Hans Hjort 15.06. – 31.08.72 / Ilse Hørlev 12.08. – 31.10.74 / Arvid Kruse Jensen 03.02.78 – 02.08.79 / Inger Kofoed Jensen 01.09.70 – 31.10.71 / Anette Mikkelsen 01.07.73 – 31.10.75 / Birgitte Mygind 09.09.71 – 31.08.78 / Else Steinicke Petersen 15.02.75 – 25.05.75 / Lisbeth Skov 01.04.76 – 31.10.77 / Esther Haugaard Sørensen 01.06.68 – 01.02.71 / MarianneVogel 01.11.75 – / Inge Ray-Pedersen 01.10.75 – 01.09.76 / Erling Sørensen 01.06.68 – 31.03.79 / Grethe Schierup Sørensen 27.05.74 – 01.10.75 / Inge Lise Sørensen 01.08.76 – 31.12.85 / Allan Laursen 01.05.79 –

Rengøring 1968 – 1980

Mona Jensen 1/12-63 – 30/9-92 / Anna Andersen 1/2-65 – 30/6-82 / Nanna Kaalund

Nogle af VIP medarbejderne 1968-80

J.B. Dalgaard

Palle Wiingard

Kai Nielsen

M. Gregersen

Bent Kæmpe

Erik Sommer

Ingrid Bayer K.

Kate Runge N.

Jonna Jacobsen

Lise Møller

Erik Lauritzen

Max Vetner

Marie Bojsen-M.

Flemming Lass

Annie Vesterby

Erik Ludvigsen

Solveig Øster

Lars Buhl

Claus Lund

Marianne Baunvig

Flemming Grand

Fl. Melsen

Svend Juul

*Torben Sejer
Hansen*

Nogle af TAP medarbejderne retspatologi 1968-80

Leif Lundskov

Eva Johansen

Vibeke Lundskov

Misse Jexner

Tove Gaarsdal

Frank Thøgersen

Erling Sørensen

Inge Lise Sørensen

Grethe Schierup S.

Allan Laursen

Lis Nielsen

Mona Jensen

Fru Damgaard

Anna Andersen

Nanna Kaalund

Nogle af TAP medarbejderne retskemi 1968-80

Tove Gaarsdal

Inge Kofoed

Anne Schøtt H.

Aase Buch H.

Erling Sørensen

Birgitte Mygind

Lisbet Skou

Gundhild Laursen

Marianne Vogel

Inge Buschmann

Ingrid Foersom

Arvid Kruse

Ester Haugaard

Anette Mikkelsen

Hertil kommer, at mange tilknyttedes instituttet i kortere eller længere perioder, især i forbindelse med en trafikmedicinske forskning, nogle kommer som praktikanter, blandt andet socialpædagoger. I denne gruppe findes blandt andet lægerne Harald Lie, Hanns Reich, Magne Juhl, Svend Lings, soci- alrådgiver Grethe Brodersen, sekretær Ilse Mikkelsen og studenterne Henrik Relsted og Stig Albjerg Nielsen.

Forskning

Disputatser

I 1969 forsvarede Olaf Myhre Jensen sin disputats, ”Diagnosis of uraemia post mortem”, og i 1970 Markil Gregersen ”Forgiftningsfa- ren ved anvendelse af flaskegas (propan/butan) med specielt henblik på kulilteforgiftning”. Der var ikke mindre end fire uofficielle oppo- nenter fra gasbranchen, Teknologisk Institut.

Markil Gregersens disputats – præces, opponen- terne Erik Uhl og Jørgen B. Dalgaard, dekan E. Freundt.

Bent Kæmpe

I 1973 forsvarede Bent Kæmpe sin disputats, ”Be- stemmelse af gifte i obduktionsmateriale”, ved Københavns Universitet.

Prisopgaver

1973: Ingrid Bayer Kristensen: Katamnestic undersøgelse efter selvmordsforsøg. Accessit (sølv- medalje).

1975: Kate Runge Nielsen & Erik Adler Petersen: Børn i biler. Guldmedalje.

1976: Magne Juhl: Trafikhabilitet. Accessit (sølvmedalje).

1979: Annie Vesterby: Histopatologiske undersøgelser af hjertets ledningssystem ved pludselig uventet død. Guldmedalje.

Trafikmedicinsk forskning

I disse år udføres en intens trafikmedicinsk forskning ved insti- tuttet og i samarbejde med Ulykkesanalysegruppen i Odense. Mange aspekter blev analyserede, og man begyndte udgivelse af flere rapporter. Den første var ”Dræbt i bil – ulykkesårsager og selevirkning. En trafikmedicinsk undersøgelse” af Jørgen B. Dalgaard, Henrik Relsted og Anne Marie Jexner.

Den første trafikrapport

Blandt de mange projekter kan nævnes ”Trafikulykker med erhvervschauffører”, der blev udgivet som en rapport, Jørgen B. Dalgaard og Bent Kæmpe: ”Kulilte og medikamenter og narkotika ved trafikulykker”, Bent Kæmpe: ”Trafikdødsfald i retskemisk betydning”, Kate Runge Nielsen: ”Trafikskader og dræbte børn i biler”, Dalgaard: ”Sikkerhedsseler 1973”, Hanns Reich og Magne Juhl: ”Vurdering af passivt sikkerhedsudstyr”, Svend Lings: ”Trafikabilitet og handicappedes trafikproblemer”, Grethe Brodersen: ”Trafikulykkers sociale følger”, Lise Møller: ”Cyklistulykker i Århus”, Lise Møller: ”Bilistuheld i Århus før og efter seleloven” (rapport), ”Sygdom og selvmord som årsag til fatale trafikulykker”, ”Aldrende bilføreres trafikabilitet”, ”Alkohol som risikofaktor” og Hanns Reich: ”Knallertulykker”.

Andre videnskabelige indsatsområder

P-piller: Ved instituttet oplevede vi nogle af de første dødsfald som følge af anvendelse af den nye antikonception, P-pillen. Tilfældene blev offentliggjort i Nordisk Medicin og vakte betydelig opsigt. Flere gynækologer og medicinalindustrien var meget kritiske over for artiklerne. Jørgen B. Dalgaard blev senere indkaldt som sagkyndigt vidne i en norsk sag.

Industrifisk: Der indtraf flere dødsfald på fiskekuttere, som fiskede industrifisk ved Jyllands vestkyst. Der blev iværksat en undersøgelse heraf med Bent Kæmpe som leder. Det blev påvist, at iltmangel var en væsentlig faktor.

Jørgen B. Dalgaard indgik i en WHO studiegruppe om selvmord, hvor man sammenlignede registreringer i forskellige lande, denne undersøgelse blev udført sammen med professor Atkinson fra Manchester.

Svend Juhl, som var ansat ved instituttet, udforskede detentionsdødsfald, og Jonna Jacobsen udarbejdede en rapport om silikose. Endvidere blev der skrevet artikler om malign hypertermi.

Den tidlige diagnose af hjerteinfarkt havde en betydelig interesse i retsmedicinen og patologisk anatomi.

Moselig: I 1978 anmodede Vejle Museum instituttet om at medvirke ved en undersøgelse af et moselig, Dronning Gunhild. Et hold bestående af Markil Gregersen, professor, tandlæge H.P. Philipsen, overlæge Bent Langfeldt og 1. reservelæge Jørn Raaheede foretog undersøgelse af liget. Herefter blev den første CT-scanning af et moselig i Danmark udført af overlæge Harald Halaburt.

Moseliget Dronning Gunhild blev fundet i 1836, obduceret i Vejle af distriktslægen og derefter anbragt i en kirke i Vejle i en egetræskiste, skænket af den daværende dronning.

Fire professorer strides om dødsårsaken i Anovlar-saken

Det var de mediefaste eksperter dag i Riksdagens lagmannsrett i går. Fire professorer, alle eksperter i patologi, avga forklaring om voldsmordens av de fem som ble gjort ved dødsutløst av fru Hoden, og samtidig fikk retten en flere timers innføring i hjertets oppbygning, tromboser og infarkter illustrert med bilder og tegninger. Resultatet av gårdagens forhandlinger i Anovlar-saken er ikke avslørt. To av professorene

Bivind Kristian Myhre ved Rikshospitalet og rettsmedisineren Robert Donald Trese fra London, konkurrerte med et dødsårsaken i fru Hoden tilfelle var hjertesviktbevisning (myokardisk) men de to andre professorer i rettsmedisin Jørgen Dalgaard, Arvid Utterli, og professor Lail Jørgensen ved Universitetet i Tromsø, konkurrerte med et dødsårsaken var hjerteinfarkt, forårsaket av blodpropp (trombose) i de mange små arterier i hjertets muskulatur og i selvsagt utrom.

Scanticon-seminar 1972

Seminarer

I 1972 afholdtes et institut-seminar på Scanticon med indlæg fra medarbejderne. Det var et vel tilrettelagt møde, hvor vi for første gang hørte om den mulige anvendelse af EDB i retsmedicinen ved Jeff Nielsen, Jonna og Malthe Jacobsen. Aftenen afsluttedes med en Scanticon-middag og kaffe og gløgg hos Jørgen B. Dalgaard.

Andre udgivelser

Jørgen B. Dalgaard gjorde meget for at gøre retsmedicinen kendt i

befolkningen, han holdt en række forelæsninger i Aarhus Universitets "Søndagsuniversitet" (et radioprogram) og udgav en lille bog med disse forelæsninger.

Deltagelse i internationale videnskabelige møder

Der var en stigende interesse for deltagelse i internationale møder, hvilket er vigtigt for et lille og til dels isoleret institut.

Aktiviteten ses af nedenstående liste (JD=Jørgen B. Dalgaard – MG=Markil Gregersen – BK=Bent Kæmpe – KRN=Kate Runge Nielsen):

1968: Innsbruck, JD

1969: Washington, New York, Toronto, JD, MG

1969: Freiburg, BK

1970: Reykjavik, JD

1970: Lillehammer, Svend Juul

1971: London, Manchester, Malmø, JD

1972: Edinburgh, JD, MG, BK

1973: Lund, JD, MG, BK, KRN

1974: Rom, MG, BK

1975: London, JD m.fl.

1975: Zurich, BK

1975: Hannover

1976: Helsingfors

1977: Melbourne, JD

1978-79: Helsingfors, Glasgow, Hannover, Helsingfors, Sandefjord og Kristianssand

Ledelse og administration

I tresserne var der en stigende utilfredshed med universiteternes ledelse, som var forbeholdt de siddende professorer. Det kom til demonstrationer fra studenterside, og også yngre lærere og lektorer søgte indflydelse. I 1970 kom "Lov om Universiteternes Styrelse", som total ændrede ledelsesformen på institutterne og i fakultetet. Den 19. januar 1971 tiltrådte et nyt fakultet, som nu bestod af en lærergruppe, TAP'er og studenter. Dekan blev Palle Juul Jensen og prodekan professor Erik Strømgren. Jørgen B. Dalgaard var medlem af det første fakultet indtil 1974, og fra 1979 til -85 var Markil Gregersen medlem af fakultetsrådet.

I 1974-75 var laborant Anette Mikkelsen TAP repræsentant i fakultetet. Hun blev efterfulgt af laborant Birgitte Mygind fra 1975-77.

I 1974-77 var Markil Gregersen medlem af studienævnet.

Institutledelse

Instituttet skulle som andre institutter have en bestyrelse bestående af VIP'er, TAP'er og studenter. Det lykkedes dog kun at få et par studenter til at medvirke kortvarigt.

Institutbestyreren skulle vælges mellem de fastansatte VIP'er, men det var naturligt, at Jørgen B. Dalgaard som professor og statsobducent blev institutbestyrer, hvilket han var fra 1971 til -78. Fra 1978 til 1983 var Markil Gregersen institutbestyrer.

Instituttet havde fortsat begrænsede midler, idet såvel institut som statsobducentur skulle finansieres af annuum fra fakultetet.

Undervisning

Undervisningen i form af forelæsninger fortsatte uændret, men i 1970 nåede en ny studieordning frem til faget. Der blev da givet to timer pr. uge i 6. og 7. semester på 2. del. Svend Juul udarbejdede forelæsningslister, som er blevet fulgt gennem mange år.

Eksamen var fortsat mundtlig, men det var vanskeligt at skaffe bispørgsmål til det øgede antal studenter. Jørgen B. Dalgaard indførte derfor skriftlige bispørgsmål, den såkaldte "Tipskupon", hvor der i begyndelsen var tre valgmuligheder, men som dog senere blev udvidet til kortsvarsopgaver. Der blev afholdt 2-3 prøver af denne art under hver eksamen, hvor de studerende skulle komme før den mundtlige eksamen. Prøven måtte dog ret hurtigt afskaffes på grund af vanskeligheder med udformningen.

Jørgen B. Dalgaard arrangerede i 1970 en meget vellykket studietur til London.

Der var fortsat gæsteforelæsere, blandt andet professor Harald Gormsen fra København, MacKay om Prevention of Casualties i 1976, Rüdinger Weissner fra Wolfsburg 1978 og W. Arnold fra Hamburg i 1978.

Den 01.09.72 oprettedes Socialmedicinsk Institut, og fællesskabet med undervisningen i socialmedicin og retsmedicin ophørte.

Bygningsmæssige forhold

Efter indflytningen af Retskemisk Afdeling i 1968 forværredes pladsforholdene markant på instituttet, og der blev et stort behov for en udbygning.

I 1969 beklagede professor Steen Olsen sig over for Fakultetet over, at Patologisk Institut ikke var med i fakultetets prioritering af byggeprojekter, og der fremkom en skrivelse af 06.05.1970, hvor det var planen at bygge en tværbygning på Patologisk Institut, som skulle tjene til både patologi og retsmedicin. Professor Jørgen B. Dalgaard plæderede imidlertid for en løsning med et mindre rets-

medicinsk institut på kirkegårdshjørnet og med nær adgang til Patologisk Institut. Denne plan måtte dog senere opgives på grund af for lidt plads og problemer med gravfreden.

Instituttet blev også præsenteret for andre muligheder. f.eks. Høyers Maskinfabrik i Finlandsgade og for lokaler på den daværende papirfabrik på Trøjborg, men ingen af stederne fandtes egnet til et retsmedicinsk institut.

Fakultetet nedsatte imidlertid et byggeudvalg, som havde kirurgen Mouritzen fra Institut for Klinisk Eksperimentel Forskning som formand. Man skulle her behandle fakultetets byggesager.

Studenterne havde i disse år stor medvind og også et behov for flere studentefaciliteter, og de stod stærkt politisk. Socialmedicin var et nyt fag uden institut, som var "in" blandt studenter og yngre lærere.

Institut for Klinisk Eksperimentel Forskning var spredt og nyetableret, og der blev udfoldet megen aktivitet for at styrke dette institut, ikke mindst fra Mouritzens side.

Retsmedicin kunne man dårligt komme udenom, men det var tydeligt et "lavstatus" område.

Det blev vedtaget at bygge et institut på "Lille Barnows" grund, men det viste sig, at der kun var plads til den retskemiske afdeling, medens den retspatologiske afdeling skulle forblive på stedet.

Nettoprogrammet for Lille Barnow skulle være færdigt ved udgangen af januar 1972, og der blev ydet en stor indsats af Leif Lundskov og Markil Gregersen for at blive færdige til tiden.

MEN et uventet, pludseligt statsligt byggestop – fra dag til dag – standsede fuldstændigt Lille Barnowplanerne og udelukkede stort set alle byggeplaner i resten af 70'erne.

Instituttet blev udvidet med to skurvogne i 1975

Pladsforholdene på instituttet var efterhånden blev ulidelige, blandt andet med personundersøgelsesrum på retskemikerens kontor, hvor der også udførtes retskemiske undersøgelser. Jørgen B. Dalggaard fandt derfor på at købe en skurvogn, som blev anbragt i haven, og kort efter kom yderligere en skurvogn.

I 1975 bevilgede Fakultetet en bil til instituttet, og den første tjenestevogn var en Volvo 245.

Statsobducenturet Obduktioner

Lovgrundlaget for instituttets virksomhed ændredes radikalt i denne periode.

Ny ligsynslov 1976

Lov om udtagelse af menneskeligt væv (transplantationsloven) 9. juni 1967

Indeholdt regler for transplantationer og hospitalsobduktioner.

Den gældende ligsynslov var fra 1871.

Udvalg bl.a. med Jørgen B Dalgaard afgav betænkning om en ny lov.

Ligsynsloven 26 maj 1976

Indeholdt regler for: Omsorg for lig, anmeldelse til retslægeligt ligsyn, retslægelige obduktioner, herunder information af pårørende og mulighed for domstolsprøvelse.

Lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.m. 13 juni 1990

Reglerne for ligsyn, obduktioner indarbejdes i én lov. Hjernedødskriteriet indføres, regler for information og samtykke vedrørende hospitalsobduktioner skærpes betydeligt.

Antallet af obduktioner var stærkt stigende gennem halvfjerdserne, hvor politiet begærede stadig flere obduktioner, men også Sikringsstyrelsen begærede flere obduktioner fra midten af halvfjerdserne. Ulykker var fortsat den største gruppe, og heraf udgjorde trafikulykkerne en meget stor del. På daværende tidspunkt udførte instituttet en del obduktioner for Odense på grund af professor Jørn Simonsens sygdom og det forhold, at han sad alene i Odense.

År	LO	DO	I alt	Ulyk	Traf.	Sui	Nat	Drab	Uopl	Oden
68	285	6	291	151	116	32	84	7	11	15
69	317	4	321	157	109	27	107	19	6	37
70	329	3	332	172	115	39	102	9	7	20
71	340	7	347	175	131	38	108	15	5	24
72	384	5	389	183	126	48	128	14	11	3
73	368	5	373	197	137	32	115	13	11	14
74	323	13	336	185	117	38	100	5	8	2
75	301	24	325	161	96	40	104	7	13	3
76	334	39	373	192	121	28	123	18	12	4
77	342	38	380	176	87	37	129	18	20	5
78	428	36	464	198	90	68	169	13	16	3
79	375	34	409	156	71	48	170	12	22	9

LO = Retslægelige obduktioner – DO = Sikringsstyrelsen

En del af obduktionerne blev fortsat foretaget på de jyske sygehuse. Oliekrisen i 1973 medførte restriktioner, og da de bilfri søndage blev indført, fik M. Gregersen udstedt tilladelse til at køre på søndage. Han mødte på en søndagstur fra obduktion i Frederikshavn kun én bil – en politibil – men fik dog ikke køretilladelsen kontrolleret!

Personundersøgelser m.v. (E-sager)

Som det fremgår af skemaet steg antallet af personundersøgelser yderligere i perioden, væsentligst fordi man fik inddraget undersøgelser for embedslægerne i hele Aarhus amt. Der var fortsat en del kliniske undersøgelser og blodprøveudtagninger til spiritusundersøgelse, især i trafiksager. Der udførtes enkelte avledygtighedsundersøgelser, men i perioden udførtes de af overlæge Brogaard, Fødselsanstalten. I begyndelsen af perioden udførtes stadig på konsulentbasis nogle hospitalsobduktioner, men disse faldt bort fra 1971. Der udførtes fortsat kulilteanalyser og en del kemiske effektundersøgelser af konfiskeret narkotika. Hertil kom en del andre undersøgelser, f.eks. mikroskopiske undersøgelser i sædelighedssager. Institutet havde fortsat ikke vagtordning, men personundersøgelser, som blev udført af instituttets læger, blev honoreret per sag lige som obduktionerne.

	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79
Pers-us-	23	29	55	63	51	59	67	81	85	89	102	101
Spir-us	26	26	26	27	21	18	17	12	18	16	15	12
Avledyg.	0	2	3	2	5	2	2	0	3	0	3	2
Hosp.obd	76	88	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Andre	4	10	7	12	13	3	21	8	15	24	19	20
CO-ana.	13	21	26	7	11	4	10	1	10	3		
Kemi-eff		24	44	61	30	20	34	38	97	69		

E-sager 1968 - 1979

Eksempler fra statsobducenturets virksomhed

Lily-sagen 1971

En søndag eftermiddag fandtes liget af en ung kvinde i en plantage vest for Varde, 6 meter fra liget lå en afbrækket hegnspl. M. Gregersen blev tilkaldt til findestedet og nåede frem kort efter mørkets frembrud. Hun havde været udsat for vold og var død af knusning af hovedet med en stump genstand, meget vel den fundne hegnspl.

Politiet finder hurtigt stedet, hvorfra hegnspl. stammer og finder hendes knallert i en udgravning ved et vejarbejde. Pigen havde husarrest, fordi hun ville tage til Esbjerg. Hun var nu stukket af. Obduktion om aftenen og natten på Varde Sygehus, hvor det viste sig, at hun også havde haft samleje. Drabet er fortsat uopklaret, til trods for, at gerningsmandens DNA-profil nu er kendt!

Fremmedarbejdersager

I slutningen af tresserne og i halvfjerdserne kom der mange fattige tyrkiske gæste/fremmedarbejdere (mænd) til landet. De havde ingen familie med, var ofte fra landsbyer og uden faglig uddannelse, havde en anden religion og normer med hensyn til kvinder, og deres opfattelse af danske piger gav hurtigt anledning til problemer.

Et par eksempler:

En moden dansk kvinde møder en tyrkisk fremmedarbejder på gaden i Århus, kommer i snak med ham og inviterer ham med hjem på te. Det ender med en voldtægtssag.

Hun havde villet være venlig og give en kop te til den ensomme mand, der var i et fremmed land, og havde ikke forestillet sig, at det kunne udvikle sig til andet.

Han mente, at når en ubekendt kvinde inviterede ham hjem, så inviterede hun også til sex. En ikke-prostitueret tyrkisk kvinde ville aldrig have gjort noget sådant!

Den næste sag endte på en anderledes alvorlig måde:

En ung dansk pige bliver gravid med en 18-årig, tyrkisk fremmedarbejder, han overtaler hende til, at fødslen skal foregå i Tyrkiet. Udenrigsministeriet og Ribe politi får hende hjem, og hun føder sit barn i Danmark. Der opstår nogle uoverensstemmelser.

Den 04.05.72 kl. 01.10 trænger han ind i hjemmet i Bramminge, skyder og dræber pigens forældre, skyder pigen i skulderen og hendes bror i maven, to andre brødre flygter, han forsøger ikke at skyde barnet. Gerningsmanden flygter i bil, kører mod et vejtræ og skyder sig i maven med jagtgeværet, men overlever. M. Gregersen ringes op kl. ca. 05, der er findestedsundersøgelse kl. 08.45 i Bramminge, efterfulgt af to obduktioner kl. 10.15 på Esbjerg Centralsygehus.

Hans Henrik drabet ved Klarup 1973

Den 29.11.72 kidnappes den 10-årige Hans Henrik på åben gade i Klarup ved Ålborg. Kidnapperen er formentlig en yngre mand kørende i en Volvo 544. Intens eftersøgning i hele Nordjylland.

Den 09.12. anholder politiet den 20-årige Kenneth mistænkt for spirituskørsel i sin Volvo 544 - ingen mistanke om, at han havde med bortførelsen at gøre.

15.000 Volvo-ejere bliver afhørt.

Den 11.12 findes drengens sko i Rold skov.

Den 19.03.73 findes han død i udkanten af Ålborg i et kolonihaveområde. MG og JD findestedsundersøgelse og påfølgende obduktion. Dødsårsag: Strangleret med tynd højtalerledning. Den 20-årige Kenneth afhøres på ny.

Han var elev på tjener- og kokkeskole i området på drabstidspunktet. Havde alibi fra skole og kammerat. Senere tilstod kammeraten, at Kenneth ikke havde været på skolen, de havde pjækket og på vej til besøg hos piger på Djursland.

Kenneth tilstod senere, at han havde villet have penge af drengen til benzin, udbyttet var 10 kr. Han havde slået drengen og senere kvalt ham med højtalerledning fra bilen. Han havde lagt liget i bagagerummet, og efter turen til Djursland lagde han liget på findestedet. Der blev foretaget rekonstruktion på politigården i Aalborg. Dom: 14 års fængsel.

Karl Skomager

I 1964 forsvandt Karl Skomager pludseligt. Han havde efterladt protese og pas i hjemmet. Han blev efterlyst hos Viborg Politi. I 1976 besluttede konen sig for at få en dødsformodningsdom. Hun henvendte sig til advokat Wagner. Han mente ud fra rapporterne, at Karl var dræbt og skulle findes i eller ved sit sommerhus. Viborg politi foretog nye undersøgelser.

Nedgravet i sommerhusets terrasse fandt man liget af en mand. Omfattende findestedsundersøgelse følgende dag med M. Gregersen og teknisk afdeling. Liget blev transporteret ind på Falckgården i Viborg, hvor der blev foretaget obduktion og identifikation.

Karl var glad for damer og havde haft et forhold til en anden dame fra Sjælland, så primært gik mistanken i retning af jalousidrab. Motivet til drabet skulle dog vise sig at være langt mere kompliceret. Advokat Wagner opnåede på sagen en vældig omtale og førte sig siden frem som en kritisk og om-diskuteret forsvarer i kriminalsager!

Opgravning af sommerhusets terrasse

Rekonstruktion med hammer fra sommerhuset

Rudi Dutschke 1979

Juleaften 1979, medens familien sad ved julemiddagen, ringede telefonen, den tidligere tyske studenteroprørsleder Rudi Dutschke var fundet død i et badekar i Heibergsgade, hvor han skulle tilbringe julen hos bekendte. På grund af indtagelse af julerødvin kørte Else Marie mig til findestedet, vi var først hjemme igen kl. 21 hos børnene, som savnede juletræet og gaverne - en jul de ikke har glemt.

Rudi Dutschke havde haft epilepsi efter at være skudt af en nynazist i 1968. Findestedsundersøgelsen tydede på drukning i det meget store badekar under et epileptisk anfald.

Rudi Dutschke blev obduceret den 27/12-79 af Dalgaard. Obduktionen viste tegn på drukning og der påvist en svær ældre hjernelæsion. Retskemisk undersøgelse viste kun antiepileptisk medikament i terapeutisk koncentration.

on. I en direkte TV udsendelse fra instituttet (Preben Heide: En arbejdsplads i Danmark) den 9. januar 1980 viste J.B. Dalgaard en del af Rudi Dutschkes hjerne efter forudgående tilladelse fra familien.

Børnemishandlinger

forekom med stigende hyppighed, og undersøgelser blev foretaget både for politi og retsvæsen. Denne lille pige og hendes søster fra en polsk immigrantfamilie kom til undersøgelse flere gange.

Narkokurerer

Et yngre par anholdes ved færgen i Ebeltoft mistænkt for transport af narkotika. Den 22-årige mand modsætter sig undersøgelse, kommer i kamp med politiet på RI og smadrer en af Retskemiens store balloner med opløsningsvæske. MG finder ingen narkotika på ham.

Solvejg Øster undersøger pigen og finder i hendes skede et kondom med 264 piller, som viser sig at være såkaldte pakistanerpiller med et indhold på 27,9 mg morfinbase pr. tablet.

Sociale forhold

Et besøg på "Musæet" i Løkken gav en stærk fornemmelse af den storslåede Vestkyst-natur. Samtidig demonstrerede J.D. en imponerende evne til at beherske de mest varierende trafiksituationer.

Traditionen med et godt sammenhold på instituttet blev videreført, både med udflugter og julefrokoster.

*Eva Johansen under
Udflugt til Ålborg Zoo 1973*

*Udflugt til Annie og Peders sommerhus i Søndervig
4/6-1977*

Er vi alle syndere?

1974

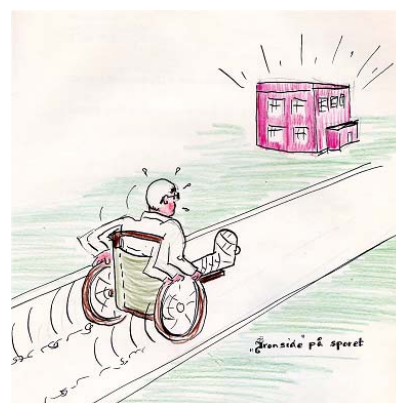
Professor, dr. med.
JØRGEN B.
DALGAARD
prædikede som
retsmediciner ved en
mindegudstjeneste
for trafikens ofre

Om forsøget på Alle Helgens dag
at tale til højere magter om for-
søget sikkerhed i trafikken har båret
ret frugt, må kommende tider nok
vurdere.
J.D.'s appel fra prædikestol i
Toreby kirke har givetvis vakt
til eftertanke.

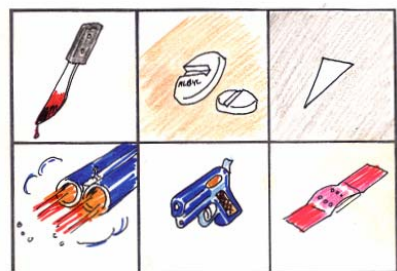
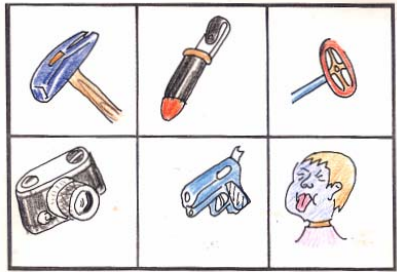
Professor Dalgaard prædikede i Toreby Kirke ved en mindegudstjeneste for trafikens ofre i 1974.

Et sprængt ledbånd med påfølgende operation på Ortopædisk Hospital var ingen hindring for at fortsætte det daglige virke. At der samtidig blev lavet statistik over antal opredning af senge, udglatning af lagener, bækkensvingning, dør op-og-i lukning etc. etc. kan vel kun forundre ikke-forskere!

Ved hver julefrokost spillede et kaotisk billedlotteri, som var tegnet af Leif Lundskov, hvor man skulle få retsmedicinske billeder til at passe sammen. Da der var flere fortolkningsmuligheder, endte det ofte i vild forvirring.

Bent Kæmpe, R, dr. pharm.: Den mere giftige del af MGr's "krøniken"

(forkortet udgave – idet flere interessante cases har måttet udelades)

Kære Alle!

Tak for invitationen til at deltage i denne fornemme krønike af Markil Gregersen.

Jeg kvitterer gerne med indslag, der i kronologisk rækkefølge beretter om "Retskemiens historie i Århus i årene 1968-1980".

Min disposition er:

Med forlov - lidt historie før 1968.

Lokaleproblemer.

Interessante sager.

Personaleudvidelse.

Samarbejde med JD.

Apparaturanskaffelser.

Andet.

Et ægte jysk giftmord.

Afslutning.

Publikationer.

Men jeg tror nu, at I er lettest at få i tale, hvis jeg kun i videst muligt omfang går kronologisk frem, men ellers tager udgangspunkt i sagerne og herunder følger op med andre oplysninger såsom tyveri af alkoholreagenser, lokaleproblemer, og hvis der er tid, sure opstød over køb af institutbil for gaskromatografpenge (men her vil prof. dr.med. Markil Gregersen (MGr) nok gribe ind!):

Historie før 1968.

Da der er tale om historieskrivning, er det vel mest logisk indledningsvis at oplyse, at Retskemisk Laboratorium, den nuværende Retskemiske Afdeling, Århus Universitet, blev grundfæstet i udgangsåret for denne historie, 1968.

Jeg fristes til - med forlov - lige at lade et par ord falde om tiden før 1968. Jeg har jo arbejdet med faget siden 1.sept. 1959.

Ser De, før 1968 sendte Retsmedicinsk Institut, Århus Universitet organprøverne i store trækasser med færgen til Retskemisk Afdeling på Farmakologisk Institut, Københavns Universitet, der var landsdækkende for retskemiske undersøgelser, når man ser bort fra blodalkoholprøver. Disse undersøgelser blev, efter fredsaftale mellem daværende prof. dr.med. Harald Gormsen, Retsmedicinsk Institut og professor dr.med. Knud. O. Møller, Farmakologisk Institut - begge Københavns Universitet - undersøgt på Retsmedicinsk Instituts biokemiske afdeling, Københavns Universitet.

Jeg var dengang ansat på Farmakologisk institut i København, og jeg kan forsikre jer om, at når en sådan forsendelse fra det Retsmedicinske Institut i Århus havde været undervejs fra fredag aften og stået i den varme sol udenfor Farmakologisk instituttets port lige indtil mandag morgen, så har bomberne i Madrid været for intet at regne i forhold til at åbne et henkogningsglas fyldt med en lagret og gæret tyndtarm med indhold - men det skærpede ens lugtesans!

Partielle analyser.

Retsmedicinsk Institut, Århus Universitet var dog jvf. Instituttets festskrift ved 25 års jubilæet så småt begyndt at lave kulilteanalyser samt - i samarbejde med Århus Kommunehospital - orienterende retskemiske analyser med henblik på barbiturater (sovemidler) og paration (bladan). Også Retsmedicinsk institut i København gik så småt og analyserede indtil en dag, hvor det gik galt. Man havde afgivet en erklæring om, at en læge, der sad død bag rattet i sin bil var død af allypropymal-forgiftning. Vi fik organerne til undersøgelse og fandt intet allypropymal, men derimod et interfererende stof. De juridiske konsekvenser for hustruen og afdøde børn er let gennemskuelige, når manden tilsyneladende har begået selvmord. Det blev starten på mit licentiatarbejde om interfererende stoffer - ikke mindst stoffer, der ved UV-spektrometri opførte sig næsten som de hyppigst anvendte stoffer dengang, 5,5 disubstituerede barbitursyreforbindelser, som - bortset fra epilepsimidlet, fenemal - næsten ikke påtræffes mere i den retskemiske analysegang. Så man må desværre konkludere, at det var en farlig vej med mulighed for justitsmord, man var slået ind på, på institutterne. Retskemi er et speciale, som man ikke bare lige springer til, selv om det ser let ud for enhver udenforstående. En anden ulempe ved de partielle analyser var, at man havde brugt alt egnet materiale, når vi fik sagen forelagt.

Diklorfenoxyeddikesyresagen.

Før vi kaster os over 1968, kan jeg også oplyse, at jeg allerede i 1965 havde et videnskabeligt samarbejde med Retsmedicinsk Institut, Århus Universitet, hvor prof. dr. med. Kai Nielsen var lektor. Vi udgav sammen en afhandling i Acta pharmacologica et toxicologica om et selvmord med ukrudtsbekæmpelsesmidlet 2,4-diklorfenoxyeddikesyre. Jeg skal ikke lægge skjul på at det, der ledte mig på sporet af denne forgiftning, var en såkaldt nasalanalyse, der afslørede en kraftig stank fra maveindholdet af ammoniak og amin.

Med dette suk fra fortiden kom vi endelig frem til et skelsættende år i min karriere, året: 1968.

År 1968.

I Farmaceutisk Tidende var opslået en stilling som afdelingsleder ved Retsmedicinsk Institut, Århus Universitet. Året forinden havde jeg deltaget i Nordisk Retsmedicinsk Forenings møde i Århus og her fået et fantastisk godt indtryk af den daværende chef, professor, dr. med. Jørgen B. Dalgaard (JD), ikke mindst var jeg imponeret af hans fritidsarrangementer, de festlige indslag - herunder besigtigelse af Øm kloster, med alle dets skeletter, Gravballemandens nye hvilested og bespisning - næsten som i Bibelen - i et udtørret flodleje (en antik, kunstig anlagt kanal, der førte ind til klosteret), dog med landgangsbrød i stedet for fisk, så samme aften, som opslaget var i mit fagblad, skrev jeg gladelig en ansøgning, og var så heldig snart derefter at blive kaldt til samtale, der resulterede i min ansættelse. Under min rundgang på instituttet fandt jeg, at de ansatte virkede harmoniske og i godt humør, så jeg havde ingen skruler med at sige ja.

Da jeg kom tilbage til København tog jeg straks ud på retskemisk afdeling og sikrede mig en lille prøve af hver af de ca. 200 stoffer, vi havde i standardskabet. Desuden sikrede jeg mig nogle skilletrakte og andre utensilier, som man ikke dengang kunne opdrive i Århus. I Århus havde læge Fritz Jørgensen anskaffet udstyr til tyndtlagskromatografi, ligesom man rådede over et spektrofotometer, formentlig fra prof. Olaf Myhre Jensens tid på Instituttet. Jeg var derfor godt rustet til at tage kampen op mod kyniske giftmordere i det jyske område.

Lokaleudvidelse

Da jeg ankom til RI, Århus Universitet fik jeg stillet et stort laboratorium i stueetagen til rådighed for de kemiske analyser. Her foretog man samtidig dagens laboratorieopvask, ligesom MGr sekretær sad og skrev på hans disputats om flaskegasdødsfald. Selv fik jeg kontor lige ved indgangen til højre på RI. Det varede ikke mange måneder inden pladsen viste sig at være alt for trang. JD fik så den geniale ide, at afhjælpe lokalemangelen med skurvogne, som man i begyndelsen lejede men senere købte. På et givet tidspunkt var der ikke færre end tre skurvogne placeret i gårdhaven til stor fortrydelse for personalet, der yndede at indtage deres medbragte frokost i haven i det mindste forår og sommer. Skurvognene blev indrettet til fire lægekontorer og en frokoststue. Herved blev frokoststuen på 1.sal ledig til afdelingslederkontor for MGr, og da histolaboratoriet samtidig flyttede fra et dejligt laboratorium i stueetagen til 1. sal, blev der mere luft til de retskemiske sager der steg kraftigt. Ved siden af det gamle histolaboratorium var et større lokale for personundersøgelser. Det fik jeg overladt mod at forlade det, når der en gang imellem var personundersøgelse, og det var til at leve med. Ved indvielsen af den sidste af de tre skurvogne fik JD den gode ide, at invitere dekan Palle Juul Jensen med til indvielsen. Desværre kunne dekanen ikke selv komme men sendte fakultetssekretæren Birthe Poulsen og dennes sekretær Tove Dreyer. De refererede tilbage til dekanen om de trange forhold og kort tid derefter formåede JD at få alkoholsektionen anbragt på den anden side af gaden i kælder-etagen på prof. Malmroses gamle professorbolig, der nu var indrettet til institut for Almen Medicin. Navnet tiltrak åbenbart narkomaner, for aldrig så snart var vort udstyr flyttet over i kælderen, før institutbestyreren en nat vækkede mig og bad mig komme ind på instituttet, fordi der havde været indbrud. Ganske rigtigt, døren ind til alkohollaboratoriet var brudt op, og vore hætteglas indeholdende ADH-reagenser til alkoholbestemmelse var stjålet - formentlig af en narkoman, der har forvekslet reagenserne med narkotika.

Sagernes antal både i retspatologi og retskemi steg fortsat, så noget måtte gøres, retspatologerne ville ikke rykke sig længere. Fru Jexner (Misse) havde været histolaborant for overlæge i hjernepatologi, Åge Lorentzen, Psykiatrisk Hospital, Risskov, der havde fået sit eget store institut med sektionsstue og laboratorier. Han meddelte nu, at han stoppede, hvorfor hans institut blev ledigt for RI. Men JD ønskede ikke at flytte fra patologerne, hvorfor vi lagde ind på instituttet alene. Der var imidlertid et økonomisk mellemværende, da instituttet ikke var en del af Århus Universitet, men af statshospitalet. Der blev derfor indkaldt til krisemøde med rektor og dekanen. De afholdt en time-lang forhandling, hvorunder JD, MGr og jeg sad spændte udenfor. Heldigvis mandede mødet ud i, at ÅU ville afholde de retskemiske lejeudgifter. Alternativet havde været, at retskemien i Århus var blevet nedlagt, medmindre JD var skredet til en nødplan, idet han for længst havde fået tilbudt at flytte hele RI ud på markerne ved Skejby bakke, som den første bygning i Skejby-sygehusprojektet, men det kviede JD sig meget ved, idet han ønskede at forblive sammen med patologerne. Juni 1983 flyttede retskemisk Afd. ind på Psykiatrisk Hospital, Risskov.

Interessante sager

Skidtfiskersagen.

JD var en retsmediciner, der til fulde levede op til sloganet "Vi obducerer de døde til gavn for de levende". (Jeg har en lidt anderledes version, der vil give kø på sektionsstuerne: "Man obducerer de døde for ikke at begrave dem levende"). Således erindrer jeg, at en 19 år gammel fisker i 1968 blev fundet død om bord på sin kutter. Kuttere, der kom ind fredag eftermiddag, måtte ligge i skidtfiskerihavnen til fiskemelsfabrikken startede op mandag morgen. En obduktion af fiskeren afslørede ingen naturlige årsager til dødens indtræden, men den sideløbende grundige politiundersøgelse med afhøring af alle mulige vidner afslørede, at fiskeren havde været i byen om aftenen og derefter entret kutteren for at overnatte i sin kahyt, uden at han havde ænset den ramme lugt af forrådnelses-

gasser fra de rådne fisk, måske fordi hans lugtesans var blevet lammet af svovlbrintegas, da han gik ombord. Han havde en alkoholpromille på 0,74. To år forinden var en 52 år gammel fisker set sidde livløs i lastrummet. Skipperen forsøgte at hjælpe ham op, men blev selv sløj og kravlede skyndsom op igen. Problemet er velkendt fra landbruget, når der skal køres ajle ud på markerne. Cementlåget skubbes til side og en pumpe sættes ned, men snart efter stopper pumpen og bonde- manden kravler selv ned for at rense strå væk, men snart efter besvimer han og glider stille (bevidst- løs!) ned i ajlen. Karlen, der har stået på beholderens dæksel, ser ulykken og skynder sig ned for at redde bonden, men glider også stille ned i beholderen. Samme skæbne overgår ofte også landbrugs- eleven, hvis denne overværer situationen. Tre fuldstændig overflødige dødsfald, der gentog sig år efter år. I 1971 led en fisker samme kranke skæbne som den førstnævnte. Han havde en promille på 1,90 og har ulykkeligvis mistet sin lugtesans.

Retsmedicinsk institut tog straks initiativ til en grundigere undersøgelse af forholdene om bord på skidtfiskekutterne, og der blev etableret et samarbejde med Sundhedsstyrelsen (overlæge Uhl og den senere embedslæge J. Steensberg), Arbejdshygiejnisk institut (B.Fallentin) og Fiskeriministeri- ets tekniske laboratorium samt kredslæge F. Dencker, Frederikshavn. Der var et lille problem, idet vi ved at entre en kutter gik fra Arbejdstilsynets område til Skibstilsynets, men der opstod ingen gnidninger, idet alle var positive overfor problemet, som altid når vi rykker ud. Man besluttede, at foretage en undersøgelse over hvilke gasarter, der kunne dannes om bord på en skidtfiskekutter og de enkelte gassers mængde. Undersøgelserne fandt sted i Skagens skidtfiskerihavn en morgen kl. 5 under fuld TV dækning. Mejeritekniker Erling Sørensen og jeg tog en masse luftprøver ombord på kutterne, bl.a. når lastoptagerne åbnede lemmen ned til de mere eller mindre fordærvede fisk. Analyserne blev taget med hjem til laboratoriet og analyseret. Resultatet viste et stort indhold af forskellige mere eller mindre giftige gasser og som noget meget væsentligt, måtte ilten være blevet fortrængt af de andre gasser ikke mindst kultveilte.

Man besluttede derfor at stramme reglerne for lastoptagerne ved at kræve udluftning af lastrummet med ventilator før nogen gik ned i lasten. Desuden skulle lastoptageren bære et bælte forsynet med en metalring og oppe ved lemmen skulle befinde sig to liner med karabinhage. Arbejdstilsynets strikse direktør Grete Jensen forlangte først, at lastoptagerne skulle bære kropssæle, men det fandt vi andre var umenneskeligt, hvorfor hun bøjede sig – om end under kraftig protest.

Alkoholanalyser.

Et andet og endnu større gebet end skidtfiskeproblemer, og som JD ikke kunne dy sig for at kaste sig ud i, var de mange trafikdræbte. Her kom jeg ind i billedet, idet JD pludselig ikke, som tidligere, kunne få et alkoholsvar direkte fra Københavns Retsmedicinske Institut, da dette kun blev sendt til politi-mesteren. JD aftalte derfor med professor H.Gormsen under et møde i København, hvor jeg også var til stede, at vi selv kunne lave alkoholanalyse i blod og urin fra døde i statsobducenturets eget distrikt, forudsat at vor blanket afveg tydeligt fra den vante Københavnerblanket. Men nu meldte der sig et nyt problem, idet vi ikke havde plads til udvidelse af analysekapaciteten der havde været underdimensioneret fra laboratoriets begyndelse. Det lykkedes dog JD, som nævnt tidligere, med diplomatisk snilde at bane vej for, at vi kunne få kælderen i Professor Malmroses gamle professorbolig på den anden side af gaden. Huset var beboet af den nye disciplin ved fakultetet "almen medicin i praksis". Udvidelse af alkoholanalysernes antal spredtes hurtigt, og snart fik vi etableret et samarbejde med en stor forskerskare, der ønskede en alkoholbestemmelse som led i deres forskningsprogrammer, herunder alkoholclientel på medicinsk skadestue, voldsulykker og alkohol. Det blev en meget aktiv forskningsperiode med masser af publikationer fra det nyoprettede retskemiske laboratorium, der pludselig kom på landkortet.

Difenhydramindødsfaldene.

Ungdomsnarkomanien startede som bekendt i 1968, og unge mennesker skulle prøve alt mellem himmel og jord. Desværre endte det ikke altid lige godt, således førte eksperimenter med søsygetabletter, der i juli 1972 var blevet fritaget for recepttvang og derfor frit tilgængelige for alle til, at ikke færre end 31 personer blev forgiftede i Danmark i 1972. 10 af disse var unge mellem 13 og 15 år. Under påvirkningen iagttog de angiveligt synlige tegn på hallucinationer, senere kunne de intet erindre ud over et frygteligt ubehag.

I tre ud af fem af vore obduktionssager, hvor difenhydramin (Anautin) var involveret, forelå oplysninger om - eller tegn på - at de havde haft hallucinationer, og at difenhydramin på den ene eller anden måde havde fremkaldt døden.

Storm på narkotikalaboratorium.

Som nævnt var vi i 1968 i begyndelsen af ungdomsoprøret med dens hang til at efterprøve alt muligt som ovenfor difenhydramin. Der var rigtig mange penge i narkotika, så nogle personer begyndte at tænke i fremstilling af narkotika med salg for øje. Det medførte ifølge loven, at der skulle være en kemiker til stede, når politiet stormede et illegalt laboratorium, så en morgen fik jeg telefonisk besked om at være parat til at rykke ud en time senere, så ville politiet afhente mig. Ganske rigtigt en time senere holdt der en rød varevogn uden for min dør i Risskov, og i vognen befandt sig 4 kampklædte politibetjente samt en hund. Vi kørte straks af sted indtil vi nåede ud til Låsby mark. Her gjorde vi holdt og forholdt os i ro en lille times tid, da vi fik melding om at storme et øde beliggende hus et par hundrede meter fra, hvor vi befandt os. Man havde åbenbart fået meddelelse om, at manden i huset havde forladt dette i bil og var et stykke borte. Politi med hund ringede på, og en forskrækket kvinde lukkede op, hvorefter politimanden gik direkte hen til et skab, åbnede det og hev en plastpose med et hvidt indhold op af en støvle. Jeg kan godt betro jer, at jeg var imponeret, indtil jeg fik at vide, at man havde aflyttet husets telefon og derved fået opsnappet hvor amfetaminen - som det senere viste sig at være - lå gemt. I udhuset var der indrettet et laboratorium, og der var kemikalier, som kunne anvendes til amfetaminfremstilling.

Uddannelse af narkopolitiet.

Politibetjente, der var særligt interesserede i at påvise narkotika, kom på kursus hos os, hvor de lærte at teste for de forskellige narkotika ved dråbemetoden, TLC mikroskopi af hash. Det var meget værdifuldt for os, for på den måde fik vi et bedre kendskab til, hvad der rørte sig i narkomiljøet. Et af deres ønsker var, at vi kunne hjælpe dem med at fastslå, om et parti narkotika konfiskeret et sted kunne stamme fra et andet parti konfiskeret et helt andet sted. JD fik arrangeret et møde hos politifuldmægtig fr. Nørregaard privat med narkopolitiet i Århus og apoteker Termansen, Århus, der foreslog, at man medinddrog en mikroskopi-pisk undersøgelse. Senere har man medinddraget de andre balaststoffer samt tilsætningsstoffer, hvor ikke mindst Elisabeth Kaa har givet et vældigt skub til denne fremgangsmåde. Alligevel vil det, at de to forhandlere er søskende, eller har et godt kendskab til hinanden tælle endnu mere end den kemiske analyse - påstår politiet - men den har jeg vanskeligt ved at sluge, for hvad kommer vel bare i nærheden af værdien af en kemisk analyse med hypermoderne udstyr, takket være privatiseringen af retskemien i 1986.

Jeg vil uden at drage sammenligninger med samarbejdet med politiet via undervisningen sidestille det med, at jeg på et tidspunkt blev sat til at eksaminere lægestuderende i retsmedicin. Det gav mig et fantastisk indblik i retsmedicin, som har været uundværligt for min fortsatte karriere. Det bør man udbygge fx ved at lade retskemikere efter 1 år følge undervisningen og afslutte med en skriftlig eksamen.

En anden meget givtig ting for mig var JD's arrangement af et ugentligt frokostmøde, hvor en politikommissær (A. Bangsgaard), en retspatolog og eventuelt jeg (hvis der var tale om en forgiftning) samt en advokat (E.Lauritsen) hver for sig vurderede sagen fra a-z.

Cyan i hamburgerryg.

En lørdag morgen blev jeg ringet op af politiet i Ålborg. Man havde fundet en sprøjte i en røget hamburgerryg, der lå i en kølemontre i et af byens supermarkeder. Jeg tilbød at analysere indholdet i sprøjten straks, hvis man omgående ville sende den ned til Århus. Da jeg ankom til instituttet, holdt der allerede en betjent på motorcykel med sprøjten. Jeg lugtede til de resterende ca. 2 ml klar væske i sprøjten. Den lugtede af bittermandler, så der kunne være tale om den stærke gift, cyanbrinte. Jeg prøvede væskens pH, der var stærkt basisk, som forventet for et cyanid. Derefter udførte jeg en orienterende Schönbein - Pagensteckers forprøve for cyanid. Væsken reagerede kraftigt positivt for cyanbrinte, hvorefter jeg telefonisk meddelte politiet i Ålborg, at der var tale om en cyanidopløsning i sprøjten, der havde siddet i en hamburgerryg. En halv time senere åbnede jeg for pressens radioavis, hvor man meddelte, at der var fundet en sprøjte med cyanid i en kølemontre og at alle, der havde købt kød i supermarkedet, kunne levere det tilbage. Denne meddelelse blev samtid sendt ud lokalt med alt disponibelt mandskab på politigården i Ålborg. Desværre havde advarselen en uheldig afsmittende virkning, idet der i den efterfølgende tid påtraf en stribe af sprøjter hengemt i kølemontrene overalt i Kongeriget. Supermarkedet kasserede angiveligt kød for 50.000 kr. men fik til gengæld også en velfortjent reklame for at sætte kundernes sikkerhed over penge.

Trafikkemi.

Interessen skærpedes som tiden gik på det trafikale område, og JD fik etableret et samarbejde med La Roche og Jyllands Ringen ved ing. Japp samt Århus Politi. Vi blev enige om at lave en film om diazepam (Valium) og meprobamat (Restenil) plus og minus alkohols indflydelse på bilisters trafik-duelighed. Politiet i Århus stillede sig velvilligt til rådighed med at køre på Jyllands Ringen efter indtagelse af ovennævnte stoffer og eller placebo.

Politiet stillede med en stab, som vi troede var sunde og raske betjente, men det viste sig, at man havde udvidet staben med enkelte interesserede fra politiets kontorphonale. Vi havde blot betinget os, at det skulle være folk, der kunne tåle stofferne. Alligevel viste det sig under forsøget, at en af kontorfolkene kom hen til mig og oplyste, at han havde det dårligt og at han i øvrigt led af dårligt hjerte. Jeg tjekkede straks min facitliste for kontormandens dosering og stor blev min forfærdelse, da jeg konstaterede, at han både havde fået maksimal medicinering og samtidig højeste alkoholindtag. Jeg underrettede straks JD, som holdt den uheldige helt under observation, men til alt held skete der ham intet ondt.

Det var svært at dosere alkoholen, der var afmålt i forhold til den enkeltes vægt. Ved hver frokostkuvert var lagt et antal tændstikker, som man skulle destruere efterhånden, som man drak dem op, men enkelte politibetjente var så snedige, at de lagde tændstikkerne tilbage og fik langt mere end der var beregnet. En af betjentene - uheldigvis den, der skulle køre med TV-manden, viste sig at have en promille på over 2 selv om 0,8 var sat som øverste grænse. Enhver kan forestille sig, hvordan den stakkels TV-reporter havde det, da den stærkt alkoholpåvirkede politibetjent - helt ud af kontrol i sin flotte Saab - skar hjørnet helt af og væltede alt, der kom ham i vejen. Turen endte dog godt, og vi sluttede af på terrassen hjemme hos landbetjenten i Galten over en kold pilsner og et par varme pølser.

For at få et mere realistisk billede af stoffernes farlighed i trafikken, begyndte vi at undersøge biologisk materiale fra alle trafikdræbte for især bedøvende og opstrammende stoffer.

Statistik.

Det er så heldigt, at MGr sammen med mig har beskrevet de sager, som Retskemisk Laboratorium, Århus Universitet har udført i perioden 1968-1980 i proceedings fra det Nordiske Retsmedicinske møde i Vedbæk d. 2.-4. juni i 1982. Så lad mig indlede med at vise lidt statistik fra dengang: Vi ser, at sagsantallet firedobledes i det nævnte tidsrum, og at sagerne fordelte sig ligeligt mellem ulykkestilfælde og selvmord. Det viste sig, at selvmordskandidaterne grupperede sig omkring de 30-40-årige, hvorimod ulykkestilfældene toppede i gruppen af 20-30-årige, svarende til ungdomsnarkomanernes levealder dengang til forskel fra i dag. Det vistest, at perioden 1968-1980 indledtes med en dominerende placering af barbitursyrederivater, der blev erstattet med analgetika især dextropropoxifen i slutningen af perioden.

Personaleudvidelse

I begyndelsen fik det retskemiske laboratorium en halvdagsansat hospitalslaborant, Tove Gaarsdal, stillet til rådighed til hjælp ved de kemiske analyser samt skrivning af erklæringerne. På forunderlig vis lykkedes det JD at skaffe penge til ansættelse af en hospitalslaborant, der desværre blev gravid umiddelbart efter ansættelsen, og det var næsten en katastrofe, idet man ikke dengang fik kompensation for et barselsvikariat. Fondsansættelsen medførte endvidere en del uvant administrativt arbejde, idet arbejdsgiveren (BK) selv skulle føre og indsende månedlige skatteregnskaber i modsætning til i dag, da man kan trække på Universitetsadministrationen. Det lykkedes snart derefter at ansætte en mejeritekniker (Erling Sørensen) halvdags. Han skulle oplæres til at lave kemiske analyser ved gaskromatografi samtidig med, at han skulle hjælpe konservator Leif Lundskov på sektionstuen. Som analyseantallet steg lykkedes det efterhånden at få flere hospitalslaboranter og i 1980 lykkedes det, at få bevilget en videnskabelig medarbejder (Elisabet Kaa), der kom fra klinisk kemisk afdeling på sygehuset i Vejle.

Samarbejdet med JD

(man må her erindre, at året var 1968 i professorvældets slutfase).

JD var en enestående læremester - ikke i retskemi - men i administration, skriverier og PR i særdeleshed. Ser vi først på skriverierne, så erindrer jeg, at vi havde skrevet noget om diazepam og bilkørsel sammen i Ugeskrift for læger. Det havde medført en indsigelse fra en læser, hvorfor Tidsskriftet ønskede vores udtalelse om dette punkt i vort arbejde. I mit udkast til svar startede jeg med at indrømme/beklage fejlen. Men da JD så mit oplæg, belærte han mig, at en sådan indrømmelse naturligvis skulle gives, men så sandelig først på den allersidste linie (hvor de fleste læsere måtte formodes for længst at have tabt tråden). En dag fik JD anbragt mig som medlem af det lærde selskab, et medlemskab, der ellers var forbeholdt professorer.

(Også på det sociale område formåede JD at samle sit personale på sin helt specielle måde, så man følte sig snart som en stor retsmedicinsk familie. Konklusionen er, at uden JD var retskemien ikke blevet til det, den er i dag - i det mindste ikke så hurtigt - og hvor retskemien i Århus i dag står overfor en officiel betegnelse: Retskemisk afdeling (her kommer MG selvfølgelig ind i billedet selv om hans beskedenhed forbyder ham at sige det).

Apparaturanskaffelser

Besværet med at skaffe apparater: O. Myhre havde efterladt et UV spektrometer og læge F.J. havde anskaffet noget TLC udstyr og skabt en smart skraber til at overføre stof fra udviklede TLC plader til reagensglas. Senere fik vi en GC mrk. Beckman fra Struers, ikke et ideelt apparat, men Struers var den eneste virksomhed af slagsen, som kunne yde service her og nu i Århus. På et tidspunkt

beklagede JD sig overfor sine kollegaer og en af dem, en senere nobelpristager, tilbød JD, at jeg kunne låne et automatisk UV-spektrofotometer. Jeg blev naturligvis meget glad og fik straks sat det defekte instrument i stand for en mindre formue. Da det kom tilbage fra Struers værksted, kom der samtidig bud fra det generøse institut om, at man ønskede at bruge apparatet selv. Det var en stor skuffelse, og det gav en alvorlig tvivl om folks godgørenhed, hvorfor jeg fremover tog klar afstand fra alle tilbud om lån af apparatur. Der sker det, at man ved udlånet erindres om, at man har et ellers totalt glemt apparatur stående ubrugt i en fjern krog i kælderen.

Helt godt gik det heller ikke, da vi langt om længe havde fået bevilget et GC apparat fra fakultetet. Inden bevillingen var brugt, bad obducenterne om, at måtte låne pengene til en tjenestevogn, der kunne erhverves for den samme sum penge: 25.000 kr. Det var tilsyneladende trangt at være retskemiker, men ikke uden oplevelser og sund stress. JD kæmpede bravt for, at vi kunne udføre analyse for alkohol i blod udtaget ved retslægeligt ligsyn i hele Jylland.

Men en dag gik det selvfølgelig galt, en embedslæge kom til at sende en blodprøve ind fra en levende, men på vor blanket. Vi fattede derfor ikke mistanke, men analyserede prøven. Det kom biokemisk afdeling i København for øre, og afdelingslederen dér ringede mig op og irettesatte mig i en hel stiv time. Senere blev han smidt ud af afdelingen, så måske var han ikke helt normal - jeg har i det mindste aldrig hverken før eller siden hørt en mand gentage sig selv mindst tyve gange på en time.

Andet

Jeg var som bekendt den første person live i en TV udsendelse i Danmark med journalist Preben Heide, selv om det var MGr, man først så udføre en obduktion, for den var optaget og ikke direkte. Retskemisk Afdeling demonstrerede live for det ganske land, hvordan man håndterede en aktuel sag. På dagen var indsendt en Albani juleøl, Odense bryggeri anonymt til en politimester i det Sydjyske, jeg skal ikke nævne byens navn. Han var lidt utryk ved selv at smage den. Vi hældte 1 ml af øllet ned i maven på en lille grå mus. Den blev snart synlig påvirket men overlevede, og så var den sag ude af verden og musen kom i avisen, så alle i det lille land kunne undres. Andre sager krævede endnu mindre dyr, fx. kastede vi et par fluer ned i en kolbe med et ekstrakt fra maveindholdet, når dette lugtede mistænkeligt (nasalanalyse!). Var der bladan i afdødes maveindhold, døde fluerne under krampeanfald. Senere brugte jeg bananfluer, men i en overgangsfase havde jeg kun en mariehøne til rådighed - men det gør man ikke ustraffet - alle så ondt til mig en hel uge efter mariehøns endeligt under kramper.

Museforsøget solgte jeg videre til en tidligere kørelærer, der kom på afdelingen hver uge og påstod, at underboen forgiftede hans fødevarer. En dag jeg havde travlt, foreslog jeg kørelæreren, at han gav emnet - den mistænkelige madvare fx 'mel til et par mus'. Det gjorde han så ude i sit sommerhus. Resultatet var, at den ene mus løb bort og den anden døde. Denne gemte han i en plastpose i sit køleskab. Politiet ville ikke røre ved sagen med en ildtang - men jeg syntes jo, det var synd for kørelæreren.

Det var også lige gået galt for mig i en anden sag, hvor politiet fik besøg af en journalist, som boede i en kælderlejlighed. Han påstod, at nogen kom gas gennem nøglehullet for at forgifte ham. Jeg gik ikke dybere ind i sagen, men manden tog til Zimbabwe og kom hjem i en zinkkiste. Vi fik overdraget nogle ligrester, men kunne ikke finde noget galt i afdøde, der kun var i trediveerne.

Afslutning

Til slut vil jeg ønske Retskemisk Afdeling i Århus al mulig held og lykke, også selv om de nu snart også mister den anden af de to eksterne, varme fortalere for dens beståen i Århus, Markil Greger-sen.

Æret være mindet om den anden varme tilhænger, nu afdøde professor dr. med. Jørgen B. Dalgaard.

Tak!

Bent Kæmpe

(indlæg holdt 03.06.04)

Kate Runge Nielsen: Ung læge ved RI i -70'erne

I januar 1972 blev jeg udlært. Efter godt 10 års studier eller snarere 5 år – vi læste nemlig kun 6 måneder hvert år dengang – blev jeg færdig. Jeg havde, inden jeg havde været oppe i sidste fag, fået ansættelse på Retsmedicinsk Institut. Det var dengang, vi var oppe i alle fag ved afsluttende eksamen, så retsmedicinen var sidste fag. Jeg var nok lidt ekstra nervøs for ikke at gøre det godt nok, nu jeg allerede var ansat ved instituttet.

Et hjerte med hul i, det var eksamensopgaven. Et hul i et henfaldsområde i hjertekødet, opstået fordi en af hjertets små kranspulsårer var blevet stoppet til af en blodprop. Det gik nu helt fint. Som I kan høre, så blev lægelatinen lagt på hylden.

På instituttet talte og skrev vi på dansk. Så var vi sikker på, at også andre forstod både skrift og tale. Samarbejdspartnerne var jo i langt de fleste tilfælde ikke læger, men politi, retsvæsen og socialvæsen.

Det har fulgt mig i alle årene siden, og selv i det kliniske arbejde betyder det, at patienterne forstår, hvad man fortæller dem. Det er jo blevet mere aktuelt nu, hvor alle borgere skal give informeret samtykke til behandling m.v. Det kræver, at informationen gives på forståeligt dansk, så et samtykke kan gives på et kvalificeret grundlag.

Jeg fik kontor i den skurvogn, som Bent Kæmpe omtalte lige før.

På instituttet var alle i gang med et eller andet, undersøgelser eller forskning inden for et af de mange områder, som hører retsmedicin til. Dette engagement smittede, og jeg skulle også i gang med noget. Her lærte jeg, at man ikke bare skulle udføre sit rugbrødsarbejde. Nej, dette arbejde skal løftes op på et mere overordnet plan. Det daglige arbejde kunne måske bruges til noget. Og også det har fulgt mig lige siden.

Man kan jo ikke bare fortsætte med at se børn blive kørt ihjel som passagerer i biler. Man må helt naturligt spørge sig selv:

Hvorfor sker det? Hvor stort er problemet? Hvad kan man gøre for at forhindre det?

Børn i biler var nu ikke det første, jeg tog fat på. Det var sarcoidose som årsag til pludselig uventet død. En ung mand faldt pludselig død om under en fodboldkamp. Det havde andre på instituttet set før mig, og da vi fandt samme årsag som ved det tidligere dødsfald, ja, så var det naturligt at kigge på det problem. Det blev til et foredrag ved en af instituttets ”forskerseminarer”.

Et par gange om året blev der på instituttet sat en eftermiddag af, hvor instituttets unge læger skulle prøve kræfter med deres videnskabelige arbejde. Vi skulle lave et oplæg om emnet, som vi beskæftigede os med, for alle instituttets medarbejdere. Specialister inden for de enkelte områder blev inviteret som en slags opponenter. Der var altid mere end ét oplæg, så der mødte vi mange kloge folk.

Men ikke alene blev sådanne kloge folk inviteret med. Også vore ægtefæller blev inviteret. De var nok kloge, men var jo ikke fagfolk inden for retsmedicinen.

Vi unge læger lærte meget ved disse forskerseminarer, og det gjorde vore ægtefæller også. De fik på denne måde en indsigt i, hvad i alverden det nu var, som konen (eller manden) gik og lavede, og jeg ved, at dette gav stor forståelse for alt det ”mærkelige”, som vi gik og foretog os.

Ja, og hvorfor ikke trække på ægtefællernes viden?

To ægtefæller, begge med indsigt i edb – det var Jeff, som jeg er gift med, og Malte, som var gift med Jonna Jacobsen – holdt også ved et sådant forskerseminar et oplæg om, hvorledes instituttet kunne profitere af f.eks. at lægge billedarkivet på edb. Der var dengang medarbejdere, som havde alt dette i hovedet, men hvad skulle instituttet gøre, når disse medarbejdere holdt op?

Jeg tror nok, at endog professor Jørgen Dalgaard blev overbevist.

Efter en sådan eftermiddag mødtes vi til middag bagefter og havde det rart sammen. Vi var ligesom én stor familie. Alle kendte jo alle.

Ellers var det en spændende verden at komme ind i. Drab, selvmord, familietragedier med drab og afsluttet med selvmord. Vold med døden til følge. Vi fik indblik i narkomanernes trøstesløse verden, hvor dødeligheden er stor. Vanrøgt af gamle og små børn. Det var i de år, Brems-sagen kørte, og som jo fik de konsekvenser, at læger ikke må skrive dødsattest på egen husstand.

Og øjnene åbnes for, at samfundet er mangfoldigt. Der er både en forside og en bagside. Og det bliver man nødt til at forholde sig til.

Dertil kom så undersøgelserne af levende personer, enten ofre eller gerningsmænd. Ofrene var enten kvinder eller børn.

Jeg så aldrig en mand som voldsoffer. Jeg husker undersøgelsen af en stiltfærdig mand, som havde taget bjælken midt i sengen og tævet sin kone ihjel med. "Benknuseren" blev han kaldt på forsiden af Ekstrabladet. Mordet kunne vi egentlig alle forstå. De havde været i byen og feste, da han vil hjem. Han gik hjem og lagde sig til at sove. To timer senere kom hustruen og vækkede manden og begyndte at drille ham. Han var knap nok blevet vækket, før han for op og slog hende ihjel. Jeg er sikker på, at i Frankrig var han blevet frikendt på grund af "crime of passion".

Børnene gjorde nok det stærkeste indtryk på mig i dagligdagen. Hvordan kan en mor finde på at tæve sin 8-årige dreng med en ledning? Striberne sad længe efter. Et halvt år senere blev jeg ringet op og fik at vide, at nu var han sendt på børnehjem. Mon det var den rigtige løsning?

De misbrugte børn havde vi en del af. Jeg kan huske en lille indvandrepige, som havde hentet sit bolsje ved sandkassen om aftenen, som hun havde glemt at få med hjem om eftermiddagen. Hun var forsøgt misbrugt. Faderen gik uden for konsultationen, mens pigen blev undersøgt, og sagde hele tiden: "Pige ødelagt, pige ødelagt". Kunne han nu ikke få hende solgt eller giftet væk? Men pigen var – gudskelov – ikke ødelagt. Hvis det var så, var hun så blevet sat uden for døren?

Men det var obduktionerne, der fyldte i dagligdagen.

Mens jeg gik og ventede min søn nummer 2 på instituttet, havde jeg to barnedrab. Det ene var et nyfødt barn, født i dølgsmål, lagt i en skoletaske og smidt ud af vinduet på en højskole. Mappen blev fundet i buskadset neden for vinduet. Hun havde de sidste 3-4 måneder siddet i skolestuen med frakken på. Det havde såmænd ingen tænkt over.

Det andet barn var smidt i en grøft og fundet af to mindreårige drenge, som vist skulle på fisketur. Pigen var bange for sin kommende svigermor og fortalte kæresten, at hun havde vand i maven med bobler i. Også hun fødte i dølgsmål.

Samme år fik vi fri abort i Danmark.

Og så en mere pudsig sag: En yngre kvinde var faldet om i hjemmet og var død ved ankomsten til sygehuset. Ved obduktionen, da organblokken var blevet løsnet og skulle tages ud, faldt et lille stykke kød ud af blokken. Hvor havde det siddet fast? I halsen? Og hvad type kød var det? På instituttet skal alting undersøges grundigt, så hvorfor ikke?

Dalgaard bad mig tage kødklumpen i en plasticpose med til slagteren og spørge ham, hvad det var for kød. Man skal altid gå til fagmanden. Og her gav det bonus. Slagteren fik en historie om, at min hund var kommet hjem med et stykke kød. Hvor han havde det fra, vidste jeg ikke.

Uden megen betænkning meldte slagteren ud, at det var noget lækkert kalvekød. Det havde hun i spirituspåvirket tilstand smagt på og så var det gledet ned og havde sat sig fast i halsen, så hun blev kvalt.

Og så alle ulykkerne. Der var alle slags, men trafikulykkerne fyldte nok mest. Dødsårsagen var dengang ofte manglende brug af sikkerhedssele, som der ikke var lov om. De fandtes ikke engang som standardudstyr i alle biler. Men det kom, takket være en aktiv indsats fra professor Jørgen Dalgaard.

Som gamle professor Dalgaard sagde: ”Selen hjælper også den, der ikke tror på den. Man skal bare tage den på”. Men trafikulykker så vi, og alle på instituttet kunne alle disse trafiklæsioner udenad. Kofangerlæsioner, ratlæsioner, instrumentbrætlæsioner, pedallæsioner, sadellæsioner osv. Det skete, at vi fik mulighed for at se ulykkesbilen, og her kunne man så forsøge at korrelere læsionerne til bilen.

Men blandt trafikulykkerne var også trafikdrab af børn.

Efter nogle måneders ansættelse om Jørgen Dalgaard og sagde til mig: ”Kate, du skal med til kongres i Lund”. Her var der en trafikmedicinsk kongres. Alle ved, at instituttet dengang var dybt engageret i trafiksikkerhed. Det gjaldt sikkerhedsseler, hastighedsbegrænsninger, sidekofangere på lastbiler, reflekser på mørke fodgængere og meget mere. Og de svenske børnestole var kommet frem i Danmark også. Så enten skulle man have en Volvo, hvortil man kunne få en specialbygget, bagudvendt barnestol, eller også var der kun en enkelt anden stol, der kunne anbefales fra svensk side.

Det var Klippan. Den kunne monteres, så barnet både kunne sidde forlæns og baglæns. Men svenskerne mente jo, at børn skulle sidde baglæns, da deres hals ikke kunne holde til et frontalt sammenstød.

Så alle kloge folks børn sad baglæns. Formanden for Rådet for større Færdselssikkerhed, Leon Østergaard, havde kun ét barn, for der var kun ét barn, der kunne sidde sikkert i bilen, nemlig omvendt på forsædet.

Men – jeg tog altså med til Lund, og hjemkommen derfra fik Jørgen Dalgaard Universitetet til at udskrive en prisopgave i retsmedicin/trafikmedicin.

Det var igen et udtryk for det engagement, der fyldte instituttet, og hvor de unge læger fik et lille skub for at komme i gang. Og det virkede.

Så det lå næsten i luften, at jeg – med to små børn hjemme, som ofte blev fragtet rundt i bil – nu også forskningsmæssigt skulle tage mig af børnepassagererne i bilerne.

Så jeg gik i gang, og det blev så min afhandling om børn i biler.

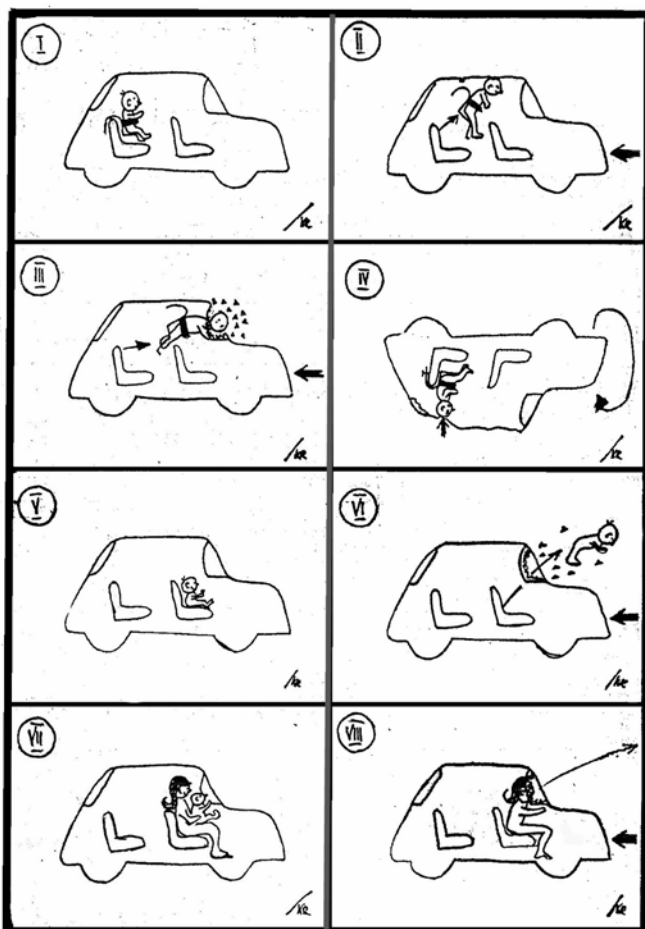
Når man for første gang i sti live går i gang med et sådant projekt er det godt at være på en arbejdsplads, hvor langt de fleste ved, hvad det indebærer: Usikkerhed, tvivl, ind imellem uoverskuelighed, prøve teorier af osv. Så hjælper det med mange trøstens ord, mangel opbyggelig snak med kolleger i samme situation og med medarbejderne på instituttet, som havde prøvet dette med mange unge læger før os. Ja, vi var faktisk flere kolleger, der skrev prisopgave på samme tid, så det skete, at instituttet var godt befolket om aftenen også.

Overlæge Erik Nordentoft fra Odense var også engageret i trafik, og havde et ulykkesanalysecenter på sin kirurgiske afdeling på Odense Sygehus.

Jeg tror, at det var 2. juledag, jeg blev ringet op af professor Dalgaard, som havde overlæge Nordentoft til julefrokost. Om jeg ikke lige kunne komme ud og være med til julefrokosten, så kunne vi snakke om børneulykker i trafikken og måske få et samarbejde op at stå. Jeg skulle selv have gæster til julefrokost. Jeg tror, det var mine forældre og min svigerfamilie. Men jeg fik da udsat min egen julefrokost en tre timer, så jeg kunne nå at snakke lidt trafikforskning her midt i juleferien. Man skal jo aldrig forspilde en god chance. Jeg nåede det hele, og som før nævnt, så kendt familien vilkårene på instituttet. De var jo også vant til, at vi blev tilkaldt på nogle skæve tidspunkter i døgnet, så hvorfor ikke også 2. juledag!

Ti års materiale, 175 børn døde som passagerer blev skaffet frem fra det ganske land, og det blev så endevendt på kryds og tværs.

Det viste sig, at de biler, som børn havde siddet i, ikke var særligt skadede, hvilket måtte betyde, at hvis man kunne undgå, at børnene blev slynget rundt i bilen, så kunne de slippe fra uheld uden kvæstelser.

Disse meget enkle tegninger, som Kate Runge har begået og benyttet ved foredrag om emnet børn i biler, fortæller alt. Se på I-III, hvor værdiløse bøjlestole er. Det samme på IV. Se børns funktion som raketter på V og VI. Og moderens hjælpeløshed på VII og VIII, hvor barnet ved sammenstød flyver gennem forruden. Bliver det i bilen, kan det komme til at virke som panel-polstring for moderen, der dermed dræber barnet med sin vægt.

På det tidspunkt blev brugt disse små børnestole, som blev hængt op over ryglæne- ne i bilen. Så blev stolen nærmest en katal-pult, når uheldet var ude.

Igen en god ting ved at arbejde på et insti- tut, hvor stor erfaring og mange talenter fandtes hos medarbejderne. Dengang var Lu senior på instituttet. Eller Lundskov, som han rigtigt hed. Han var fyldt med gode ideer. Hvorfor ikke lave en tegnese- rie om børns flugt over ryglæne? Og det gjorde jeg så, og den kom endda i avisen, som I ser her. Ja, I må godt grine af det, men hvorfor ikke. Man skal jo lære at stole på egne evner.

Det med, at børn skulle sidde baglæns, holdt ikke. Ved gennemgangen af de 10 års dødsfald kunne det vises, at det ikke betød noget. Og hvis en forlæns placering var lettere for forældre at acceptere – når barnet nu ikke skulle blokere forsædet, så man kun kunne komme ind på bagsædet gennem førerdøren, hvis bilen var 2-dørs, så ville formentlig mange flere forældre investere i sikkerhedsstole til deres børn.

Siden søn nummer to også kunne sidde op, har begge sønnerne siddet med hovedet fremad i bilen.

Efter at afhandlingen var færdig, og jeg var blevet belønnet med Universitetets guldmedalje, var jeg en masse steder hen- ne og holde foredrag om resultaterne af mit arbejde.

Her var der også fra instituttets side en opbakning til bare at klø på. Forskning skal bruges og gøre nytte. Og det må jeg da sige, at arbejdet har gjort. Jeg blev inviteret med, da Dansk Standardise- ringsnævn skulle til at lave standarder på sikkerhedsudstyr til børn i biler, og senere kom jo så lo- ven, som kræver, at børn nu skal sidde fast i bilen under kørslen. Som I kan se, så nyttede det noget. – Og som embedslæge har jeg ikke holdt ét eneste ligsyn på et barn dræbt som passager i bil.

Selv til London kom jeg. Jeg fulgtes med en kollega, Lise, som også havde et foredrag fra en pris- opgave med. Det var min første udlandstur med et foredrag. Det blev prøvet af på alle instituttets medarbejdere flere gange. Det måtte vare 8 minutter, og under kyndig vejledning havde jeg fået lært, hvor man sieder man kan nå at læse op på 8 minutter. Så jeg kunne trygt flyve af sted.

Det var lige i den uge, hvor bomberne sprang i luften på Hilton Hotel, ikke langt fra, hvor jeg boe- de. Under samme ophold brugte jeg anledningen til at aflægge et besøg på Ford-fabrikkerne og se deres sikkerhedstests m.v. Og siden har jeg ganske trygt kørt i Ford. Jeg har faktisk aldrig haft en Volvo.

Ved en trafikongres – jeg tror, det var på Gl. Avernæs på Fyn, foreslog Dalgaard mig at gå en tur med formanden for Rådet for Trafiksikkerhedsforskning.

Og det lykkedes – som Dalgaard nok havde regnet med – at få solgt ideen til ham om at udgive min afhandling som en selvstændig bog. Så den endte med at blive notat nr. 128 bñrn i biler. Igen et lille vink fra instituttet om, hvordan man kommer igennem med sådan noget. ”Bare klø på! Hvo intet vover, intet vinder!”

Igen en bekræftelse på instituttets holdning, at videnskabeligt arbejde ikke skal gemmes væk i universitetets kældre, hvor mange prisopgaver er endt. Arbejdet skal bruges. Det nytter nemlig noget. Altså igen noget, som jeg har kunnet bruge mange gange i mit senere virke.

Som I allerede har hørt, så var instituttet også et socialt institut.

Os, der havde små børn dengang, oplevede det som en meget forstående arbejdsplads.

Når et af vores børn blev syg, så kunne vi blive hjemme, indtil det var rask igen. Det gjaldt for alle, så vi var alle indstillet på at give den en ekstra tand, når en kollega måtte blive hjemme af den grund. Det kunne jo ramme os selv en dag.

Vi have forskerseminarerne. Dem har jeg nævnt. Og vi havde også et samarbejde med tyske retsmedicinere. Det betød, at der i forbindelse med et par dages faglige drøftelser også skulle være nogle indslag af mere underholdende karakter. Et år blev der lavet orienteringsløb i Marselisborg Skov, og som poster på vejen blev der til damerne – de var med som ledsagere – hængt små prøver op med forskellig parfume, som de skulle gætte, og til mændene blev der hængt prøver op med alkohol i forskellige varianter.

En fast tradition på instituttet var ligeledes den store forårstur, når skovmærkerne stod i blomst.

Så blev vi, der havde børn, sendt hjem efter dem, og med børnene i rygsæk på ryggen eller ved hånden gik det gennem skoven, hvor vi plukkede skovmærker. De blev til en herlig kryddersnaps, hvor man kunne mindes forårsturen blot ved at lugte til denne herlige drik. Det hele sluttede af med chokolade og kringle på Skovmøllen.

Bent Kæmpe har allerede nævnt de udflugter, jeg husker én til Zoologisk Have i Aalborg, hvor enten jeg eller Søs – eller os begge – ventede barn.

Jeg husker Mona Jensens sølvbryllup, hvor vi alle med Dalgaard, truttende i sit jagthorn foran os andre, mødte op kl. 6 om morgenen.

Allerede i mine første år som færdig læge blev grunden lagt til min slutstilling. Jeg trivedes med retsmedicinen, og jeg gennemførte de første 3 kurser i patologisk anatomi. Men sidde i lange tider og studere livet eller måske snarere døden under et mikroskop, det var ikke mig.

Men som retsmediciner møder man en anden faggruppe meget, nemlig embedslægerne. De havde dengang mange retsmedicinske opgaver, og skulle ikke kigge i mikroskop. Derfor søgte jeg allerede dengang ind på Embedslægekursus og med en anbefaling fra professor Dalgaard blev jeg optaget i 1976 og blev endelig udnævnt i oktober 1982.

Men retsmedicinen har fulgt mig siden. Jeg underviser stadig i overbygning på uddannelsen inden for intensiv- og anæstesisygeplejersker, og her må jeg fortælle dem, hvorfor embedslægerne ikke vil have, at de skifter det blodige tøj, når børn bringes døde ind på skadestuerne. Og jeg fylder undervisningen med mange af de eksempler, som jeg har oplevet i dagligdagen, hvor man på grund af uvidenhed gør alt for at sløre de spor, som ofte efterlades, når børn udsættes for vold.

Jeg har siden holdt kontakten ved lige med denne min første arbejdsplads. Ikke andre steder har jeg mødt et sådant arbejdsmiljø som dengang. Interessen og respekten for hinandens arbejde, opmunt-ring og støtte fra alle medarbejderne i huset.

Jeg har senere været på arbejdspladser af samme størrelse som instituttet. Men et sted løb chefen med mit forskningsprojekt og kom tilbage og fortalte, at nu var projektet blevet beskrevet i detaljer for nogle psykologer. Så mister man gejsten.

Da Dalgaard blev 80, skrev jeg og gratulerede ham og fortalte om, hvordan jeg havde trivedes i min tid på instituttet, og at jeg gerne ville overføre dette miljø til min egen arbejdsplads. Men det fik jeg aldrig lejlighed til.

Så er det jo bare herligt, at jeg nu – mere end tre årtier efter min første ansættelse – stadig kan glæde mig over samarbejdet med instituttet, og det har jeg tænkt mig at fortsætte med et par år endnu.

Jeg vil derfor slutte med en stor tak til både de daværende, de mellemværende og de nuværende medarbejdere på Retsmedicinsk Institut ved Aarhus Universitet.

Tak skal I have.

Kate Runge Nielsen

(indlæg holdt 03.06.04)

Krønikeforelæsning III – 06.09.04

Perioden 1980-1989

Administration, ledelse og økonomi

1980'erne blev de store omvæltningers år vedrørende administration, ledelse og økonomi, hvor forholdene fra tresserne og halvfjerdserne blev radikalt ændrede.

Indtil 1970 havde været instituttet været ledet af professoren/statsobducenten. Ved universitetsloven af 1970 var lederen valgt, det var naturligt, at Jørgen B. Dalgaard blev den valgte leder fra 1970-78, herefter blev M. Gregersen valgt leder fra 1988 til -83, hvor der skete nye ændringer.

Instituttet havde i halvfjerdserne et institutråd, som var sammensat af VIP'er og TAP'er, medens ingen studenter deltog. Institutrådet var instituttets formelle ledelse. Der var imidlertid ikke skabt klarhed over statsobducenturets forhold og specielt ikke statsobducentens rolle i forhold til ledelsen. Ved instituttet fandt man det naturligt, at det var én og samme person, der var professor, institutleder og statsobducent, men dette var ikke baseret på universitetsloven.

Økonomien i halvfjerdserne var fortsat baseret på, at instituttet blev drevet for annum fra LF, for hvilket man skulle drive både instituttet og statsobducenturet. Som tidligere omtalt modtog imidlertid obducenterne, sekretærerne og institutbetjentene et honorar pr. obduktion, og personundersøgelserne blev ligeledes honoreret til den læge, der havde udført undersøgelserne. Denne situation var selvsagt uholdbar med at medarbejdere oppebar et honorar, og at instituttet havde en del af udgifterne. Justitsministeriet havde da også den 28.04.1970 ved en skrivelse ophævet grundlaget for honorarordningen og gjort opmærksom på, at arbejdet ikke var en tjenesteplicht for statsobducenten og afdelingens ledere. Der opstod en kritisk situation, og Dalgaard svarede ministeriet i to skrivelser af 14.05. og 09.06.1970, uden at ministeriet reagerede. Dette førte til, at der den 17.06. blev udsendt en skrivelse til politimestrene om, at Dalgaard opfattede sine pligter som statsobducent ophørt den 31.07.1970, men herefter blev ordningen pludselig forlænget.

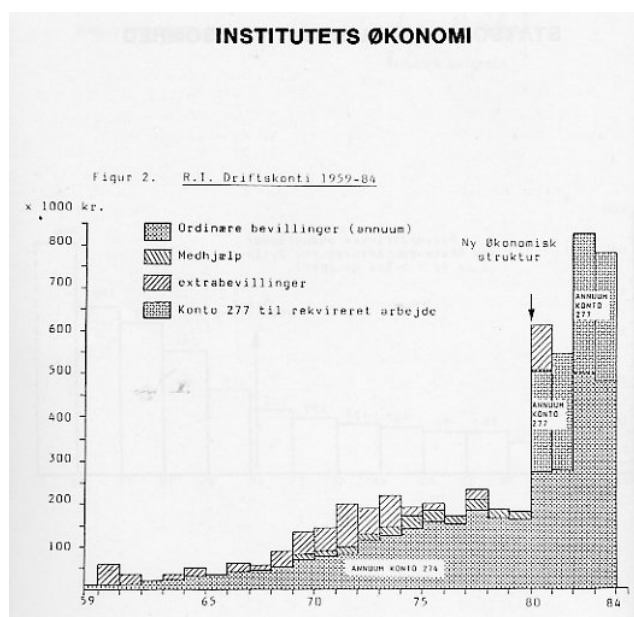
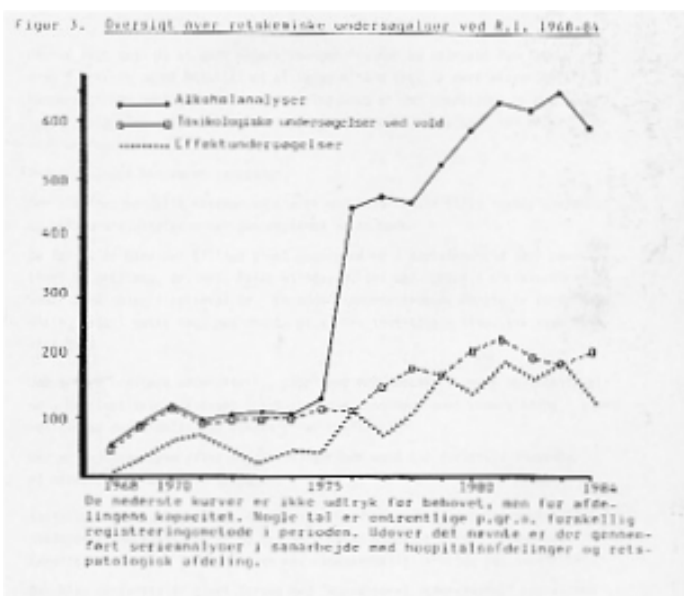
Der blev i halvfjerdserne gjort andre anslag mod honorarordningen, i 1975 var et stormfuldt møde mellem instituttet og kontorchef Erik Lund fra universitetet. Han ville have ophævet honorarerne, idet de var ulovlige. Dalgaard svarede, at det kunne man godt, så blev der ikke mere udført obduktioner, og det måtte man tage ansvaret for på universitetet. Den 20.09.76 fremkom en skrivelse fra Lund med et notat om, at statsobducenturet ikke var en universitetsfunktion, men en justitsministeriel funktion, der ved oprettelse af Retsmedicinsk Institut blev indlagt under instituttet. I 1976 var der blevet indført en ny ligsynslov, som også gav anledning til stigende problemer, og Rigsrevisionen blandede sig nu i det og opfordrede Justitsministeriet til at få ordnet eller legaliseret honorarordningen. Dette førte til, at der i 1979 blev optaget forhandlinger mellem Undervisningsministeriet, Justitsministeriet og de sundhedsvidenskabelige fakulteter, og der blev afholdt orienterende møde i Undervisningsministeriet den 07. december 1979.

Der blev holdt flere møder, og der blev indført en nyordning pr. 01.01.1980, hvor statsobducentstillingerne blev omklassificerede med et tillæg for statsobducentfunktionen. Der blev nu bevilliget en vicesstatsobducent ved hvert institut i 35. lønramme mod nedlæggelse af en lektorstilling. Det var klart uacceptabelt, idet speciallæger i patologisk anatomi blev ansat som overlæger i amterne i 37. lønramme, og det ville derfor være umuligt at fastholde en afdelingsleder med speciallægeuddannelse i patologisk anatomi i en sådan stilling ved de retsmedicinske institutter. Dalgaard plæderede derfor for en ændring af løn svarende til overlæge i klinikken (§ 4, stk.1-stillinger), og fremførte som argument den meget travle december- og juleperiode 1979, hvor der hver weekend og hele

julen var akutte obduktioner og findestedsundersøgelser. Herefter blev stillingen bevilliget svarende til overlæge i klinikken.

Der blev yderligere tilført personale i form af tre adjunkt/lektor stillinger og fire TAP-stillinger, hvilket var hårdt tiltrængt. Der blev oprettet en konto 277 til rekvireret arbejde, således at man ikke længere skulle bruge universitetets annuum til drift af denne del. Honorarerne for obduktioner bortfaldt med ordningens indførelse, hvilket i praksis ville sige tiltrædelse af vicestatsobducenten den 01.01.82.

Man glemte imidlertid honorarerne for obduktioner for andre end politiet, nemlig Arbejdsskadestyrelsen og forsikringsselskaberne. Disse honorarer fortsatte indtil 1988, men blev fortsat indkrævet til instituttet og gav anledning til en strid med Finansministeriet, om honorarerne tilhørte obducenterne eller kunne anvendes til drift af instituttet. Senere indgik disse indtægter på lige fod med de retslægelige obduktioner i instituttets regnskab.

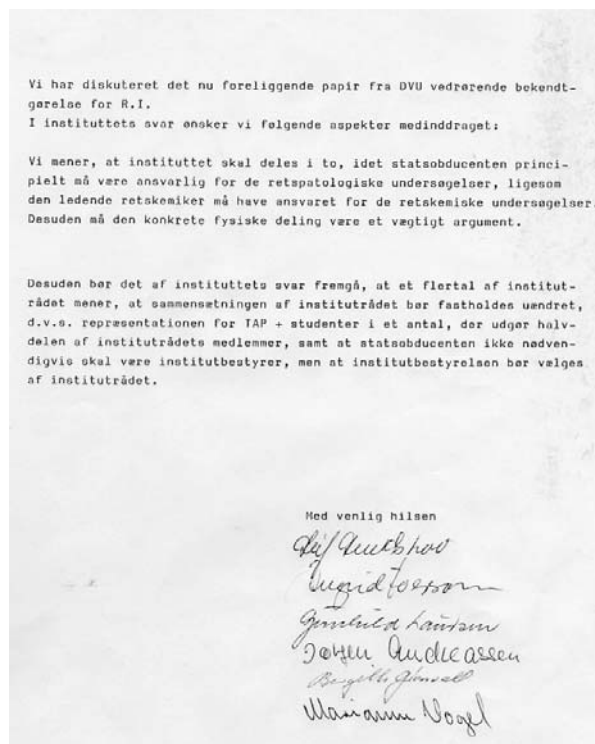
Økonomi, nyordning pr. 01.01.80

Institutedelse i –80'erne

Ledelsesproblematikken på institutterne blev ikke berørt i 1980-ordningen, ligesom Styrelseslovens § 31 heller ikke afstak regler for institutbestyrer og statsobducent. Dette var en uholdbar situation, som let kunne føre til konflikt mellem universitet og statsobducentur.

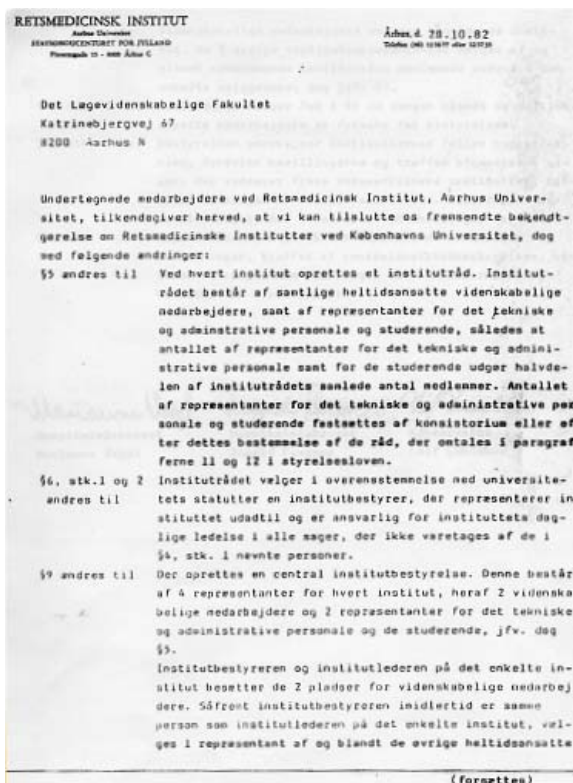
Undervisningsministeriet fremkom i 1982 med et forslag til Bekendtgørelse om De retsmedicinske Institutter, det blev modtaget på instituttet den 03.09.82 til udtalelse. Undervisningsministeriets forslag gik ud på, at man i København havde tre institutter med hver en afdelingsleder og centralt institutråd, og at statsobducenten var leder af institutterne i provinsen.

Forslaget blev behandlet på et institutrådsmøde den 06.10. og på et ekstraordinært møde den 28.10.82. Man var enige om, at der som i København skulle være et retskemisk institut i Århus og dermed dannes et centralt institutråd. Man var derimod stærkt uenige om TAP- og studenterrepræsentationen i institutrådet, sammensætningen af det centrale institutråd og hvem der skulle være institutbestyrer. Samtidig skulle institutrådet tage stilling til en skrivelse om Styrelsesloven, som indeholdt 18 spørgsmål.

Dette gav anledning til en skarp meningsudveksling i institutrådet og stærk uenighed mellem ledelse og medarbejdere. En ung læge, som havde været studenterpolitiker, gik stærkt ind for en fortsat demokratisk styring af instituttet, og flere kunne ikke gå ind for tanken at professoren skulle være født leder af instituttet. Der blev modtaget skrivelser fra de tre TAP-medarbejdere i institutrådet til det ekstraordinære institutrådsmøde den 28.10.82.

(fortsat)

videnskabelige medarbejdere ved det pågældende institut. De 2 øvrige institutrepræsentanter vælges af og blandt vedkommende institutråds medlemmer indenfor den enkelte valggruppe, dog jvf. §5,

§9, stk. 2 til Bestyrelsen vælger for 1 år ad gangen blandt de heltidsansatte medarbejdere en formand for bestyrelsen.

§9, stk. 3 til Bestyrelsen udarbejder institutternes fælles budgetforslag, fordeler bevillingerne og træffer afgørelse i sager, der vedrører flere retsmedicinske institutter, specielt om brugen af fælles faciliteter. Bestyrelsen behandler sager, der i medfør af §8 indbringes for dem.

§9, stk. 4 til Bestemmelserne i §8 finder tilsvarende anvendelse for beslutninger, truffet af centralinstitutbestyrelsen, således at klager kan indbringes direkte for rektor og herefter for direktoratet.

Marianne Vogel   Ingrid Foersom   Leif Lundskov
 Hospitalslaborant   Hospitalslaborant   Konservator
 Marianne Vogel   Ingrid Foersom   Leif Lundskov

Ved dette institutrådsmøde fremkom to forslag:

A - som var fremsat af Jørgen B. Dalgaard, M. Gregersen og B. Kæmpe, hvor man gik ind for en bekendtgørelse svarende til Københavns, men med små ændringer.

B - som var underskrevet af Ingrid Foersom, Leif Lundskov og Marianne Vogel, hvor man ønskede ændringer af sammensætningen af institutrådet, en valgt institutbestyrer og andre regler for de centrale institutråds sammensætning og funktion.

Det kom til en af de meget få afstemninger i institutrådet, hvor forslag A fik fem stemmer og forslag B otte stemmer. Forslaget med stemmefordelingen blev fremsendt gennem fakultetet til ministeriet.

Samtidig skulle man besvare de 18 spørgsmål vedrørende styrelsesloven, det var fuldstændigt umuligt at komme til enighed om og umuligt at afgive et brugeligt svar, hvorefter institutleder M. Gregersen henviste hver enkelt medarbejder til selv at fremkomme med synspunkterne over for universitetet.

Specielt Jørgen B. Dalgaard var meget foruroliget over situationen og nærede frygt for, at en yngre læge eller TAP skulle overtage ledelsen af instituttet og dermed også af statsobducenturet, hvilket han ville modsætte sig på det kraftigste. Dalgaard mente, at instituttet var i forfald, og ved julefrokosten i 1982 forfattede Dalgaard en sang: Et alvorsord om instituttets fremtid:

Mel.: *Auprés de ma blonde*

1. De gode gamle dage,
de er nu helt forbi.
De vender ej tilbage,
skønt nogen det ku' li'.
//:For det skal ingen glemme:
Vi alle vil bestemme!
Ski' med om det hele
så går ad helved' till://

2. Nu skal vi holde møder
den hele lange dag,
om tiden bort vi øder,
det er jo ingens sag.

3. Vort institutråd venter
Vi TAP'er at få vendt.
Når VIP'er og studenter
til Hækkenfeldt bli'r sendt

4. Så bli'r der gyldne dage,
vor fremtid bliver fin,
så er kun vi tilbage,
de andre er til grin.

5. Til institutbestyrer
vil vi nu have to
helst et par flinke fyre:
Vi vælger LIS og BO!

6. Det med at obducere,
det er for længst til grin.
Vi gider ikke mere,

put dem i formalin!

7. Kemi-sager må vente,
Dertil bliver ingen tid.
Om morderen han rendte?
Det rager os en skid!

8. Én forelæsning holder
vi blot hvert andet år.
Vi bytter bare roller,
Det job MARIANNE får.

9. Eksamen med studenter
er helt aldeles gok.
Beviserne vi henter
og deler ud en bloc.

10. LU i fakultetet
en herlig fremtid får,
med TAP'er på tapetet
en æra ny opstår.

11. MG bli'r pensioneret,
JD og BK med.
ELISABETH placeret
et helt afsides sted.

12. Vi stillinger besætter,
den sag har ingen brod:
Mon du fidusen gætter?
Vi trækker bare lod!

13. Som fakultetsdekanen
bli'r GUNHILD sikkert smart.
Hun nok skal holde fanen
alt ordnes i en fart.

14. Som rektor er jo sagen
BIRGITTE, helt bestemt!
Hun snakker hele dagen –
Alt andet bliver glemt.

15. Patologien flytter
og bygningen bli'r fri,
og chancen vi benytter:
Vi ta'r den til kemi!

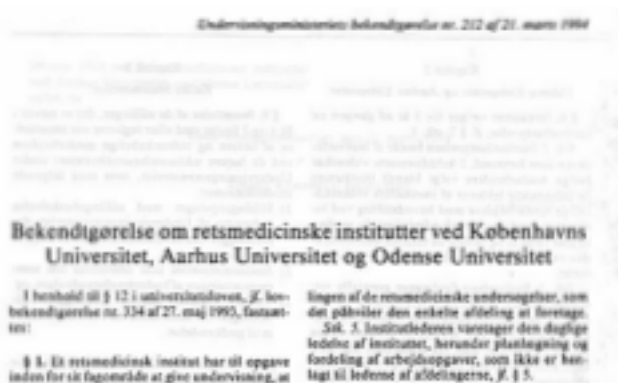
16. Dér får vi gyldne tider,
vi bli'r omkring 50 –
som kun gør, hvad vi gider
og alle bli'r tilfreds!

17. Så vil vi kaffe drikke
hver dag fra 9 –3,
mer' orker vi nok ikke,
kom blot forbi og se!

18. HURRA for INSTITUTTET,
HURRA, kom op og stå!
Hvad vi nu har besluttet
for evigt skal bestå!

Instituttets medarbejdere var på mange måder ilde berørt over sangen, men valgte at se det positive i det sidste vers.

Høringssvarene blev herefter behandlet i ministerierne, og i 1984 trådte bekendtgørelsen om de retsmedicinske institutter ved Københavns Universitet, Aarhus Universitet og Odense Universitet i kraft. Instituttet blev ikke, som anbefalet, delt i to selvstændige afdelinger, formentlig væsentligst på grund af den retskemiske afdelings størrelse. Professoren og statsobducenten blev fast leder af instituttet og skulle således ikke vælges. Hermed var Jørgen B. Dalgaard institutleder.

Budget og økonomi

Med en rammebevilling på konto 277 og en fast institutleder burde forholdene være i orden, og der burde være en skarp adskillelse mellem universitetsmidler og midler fra det rekvirerede arbejde.

I 1987 blev det imidlertid klart, at de tildelte midler på konto 277, som var en rammebevilling, var helt utilstrækkelige, især når de også skulle dække driften af en omkostningstung retskemisk afdeling med krav til nyt apparatur. En serie nødskrivelser fremsendt gennem de rette kanaler forblev ubesvarede og medførte i hvert fald ikke øgede midler. Man måtte herefter ty til dagspressen.

AA 10/7-87

Kassen er tom

Ikke flere penge til hjælp til oplæring af drab i Jylland

Om få uger vil det næppe være muligt at have retsmedicinske undersøgelser i særdeleshed retskemiske analyser i Jylland, med mindre Retsmedicinsk Institut i Århus meget snarligt om ekstra bevilling fra Justitsvæsenet.

Det vil sige, at instituttet i det ikke kan hjælpe politiet med at opklare drab og forgiftningsdødsfald.

Instituttets pengekasse er på grensen til at være tom, og blandt de det ikke lykkes professor Jørgen B. Dalgaard at skaffe penge til at videreføre det nødvendige arbejde.

Det er første gang i 20 år, vi ikke kan klare os for vores bevillinger, siger professor Dalgaard. Vi har så vidt været meget sparsomme, og det er vi stadig, men i år er det umuligt for os at få pengene til at nå til. Anslået at undersøgelse er stillet, og de er blevet tvunget til at sælge deres biler og andre ting for at holde sig flydende.

Retsmedicinsk Institut problem er, at det får sine penge over Universitetet. Men langt størstedelen af instituttens arbejde udføres for retsvæsenet og ikke for universitetet.

Deleger er der ikke nogen større forskellen på universitetets for traditionelle økonomiske problemer. Universitetet mener, at retsvæsenet må betale.

Jørgen B. Dalgaard har netop søgt Undervisningsministeriet om en beskeden ekstrabevilling på 100.000 kr. til nødvendige materialer til arbejde med. Samtidig har han spørgt Justitsministeriet, hvad han skal gøre, hvis han ikke får pengene. Skal han standse arbejdet?

■ Læs mere side 2.

I slutningen af 1980'erne begyndte de at gå rygtet om, at man i staten ville indføre et nyt budgetteringssystem med overgang fra leverandør- til brugerbetaling, og at man havde udvalgt retsmedicin til at være forsøgskuld. Der var imidlertid ingen retsmedicinere, som havde været inddraget i disse overvejelser eller forhandlinger. Det viste sig imidlertid, at der var forhandlinger i gang mellem Finansministeriet, Undervisningsministeriet og Justitsministeriet. Den 31.01.1985 skrev professor Jørgen Voigt og professor Jørn Simonsen til de andre retsmedicinere om betænkeligheden ved de hemmelige forhandlinger om "privatisering" af faget uden man havde været inddraget. Den 09.-10.02.1985 mødtes de danske retsmedicinere i København og udførte en skrivelse af 15.02. til departementschef Niels Madsen, Justitsministeriet.

København, den 15. februar 1985

152
Departementschef Niels Madsen
Justitsministeriet
Søstredgade 10
1216 København K.

Dansk retsmedicin har gennem åbenbare uset genstand for indgående undersøgelser med henblik på udvælgelse af bevillingsmæssig status. Disse undersøgelser er foretaget mellem de respektive ministerier, såsom den egentlige undersøgelse - d.v.s. de for retsmedicinens økonomiske ansvarlige - ikke er blevet hært.

35 år siden har - også internationalt anerkendt - bekræftet det danske retsmedicinske systemets funktionsdygtighed. Fremfor alt henligger under universiteternes og et i praksis næsten "gælleprincip" har i højeste grad medvirket til fagets udbredelse og sikring, hvis væsentligste forudsætninger er frihed for politik og økonomisk påtrykning. Herved har retsmedicinen haft mulighed for at udvikle og bevare et frugtbart samarbejde med politiet, sundhedsmyndigheder, domstolmyndigheder m.v., hvis uafhængighed af tilfældige politiske eller økonomiske virker er lige så indlysende åbenlyst.

De foretagne undersøgelser har såvel afsløret retsmedicinens økonomiske forudsætninger som totaløkonomiseringen ved det i hovedsagen lineære, reviderede arbejde. Der er således skabt et rimeligt grundlag for afstemningen af en bevillingsmæssig overførelse til universiteterne vedr. den del af udgifterne, der er en følge af Justitsvæsenets konkrete behov.

Videregående konsekvenser er det ud fra et retsmedicinsk fagligt synspunkt ikke muligt - eller fornuftigt - at drage af disse økonomiske undersøgelser af flere grunde, for det første har dansk retsmedicin igennem flere generationer - således længe

- 3 -

en flere gange højere studiumsfrekvens (og dermed forbundne omkostninger). Sammenlignet hermed må det danske system nærmest betegnes som primitivt. Vi vil naturligvis og fornødent også Justitsvæsenet - dog uden hensyn til, at danske retsmedicinere resp. embedslæger pr. tradition - samt afgrænsningen af studiumspersonalet herfor har politiet - navnlig har nødvendigt eller indflydelse på, hvilke dødsfald, der undersøges i retsmedicin.

Hindende indgreb i retning af økonomiske hensyn i denne eksisterende, delikate mekanisme, som udgør selve fundamentet i vort system, vil umuligvis få faglige konsekvenser berørende til en afværgelig konsekvens af retsmedicinens fra hvilken fagets udøvelse vil være nødsaget - og statsbudgetterne have pligt - til at tage definitiv afstand.

Særlige aktive danske retsmedicinere (retspatologer) med viderop, resp. varig ansættelse, herunder særlige stats- og viceskattedokumenter, har drøftet disse forhold på et møde i København i dagene 9. - 10. februar 1985. Det er faldt enighed om at berolige situationen med stærke alver, og vi henstiller til Justitsministeriet først og fremmest at bruge de faglige hensyn - som vi går ud fra Justitsministeriet fremfor nogen må have en afgørende interesse i - ved eventuel eksperimentering med landets retsmedicin.

Underliggende ønsker indfølgende Justitsministeriet om, at repræsentanter for faget - naturligvis omfattende alle tre retsmedicinske institutter - må få lejlighed

- 4 -

- 4 -

til at bidrage med vor ekspertise, for afgørende beslutninger træffes i sagen.

Stig Annes, Lektor, dr. med., København
Jørgen B. Dalgaard, Professor, dr. med., Statsskattedokument Århus
Frodo Svendsen, Professor, dr. med., Viceskattedokument København

Merkel Berggren, Professor, dr. med., Viceskattedokument Århus
Karin Holmgård, Adjunkt, København
Jørn Simonsen, Professor, dr. med., Viceskattedokument Odense

Birgitte Fringsholm, Lektor, København
Niels Højgaard Nielsen, Lektor, København

Peter Thielcke, Adjunkt, København
Jørgen L. Thomsen, Lektor, København

Stig Annes, Lektor, dr. med., Statsskattedokument Århus
Frodo Svendsen, Professor, dr. med., Viceskattedokument København

e.o. (ef. bilag)

Sagen gav anledning til mange avisartikler:

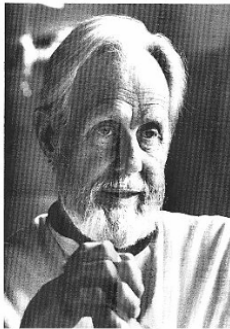
Obduktion skal kunne betale sig

Retsmedicinerne skal selv tjene penge

af Jean Jacobsen

Det retsmedicinske Center i København har foreslået, at de retsmedicinske laboratorier skal betale sig selv. I januar er statsadvokat general Niels Madsen blevet foreslået at betale de retsmedicinske laboratorier for deres arbejde.

Statsadvokat general Niels Madsen har foreslået, at de retsmedicinske laboratorier skal betale sig selv. I januar er statsadvokat general Niels Madsen blevet foreslået at betale de retsmedicinske laboratorier for deres arbejde.

Retsvæsenet må selv dække udgifterne til retsmedicinernes job

Statsligt udvalg mener, at det retsmedicinske arbejde skal betale sig selv

Nyea Retsmedicinsk Institut i Århus skal selv betale alle udgifter til de retsmedicinske laboratorier. Det er et statsligt udvalg kommet frem til i en rapport, som er offentliggjort i dag.

Statsadvokat general Niels Madsen har foreslået, at de retsmedicinske laboratorier skal betale sig selv. I januar er statsadvokat general Niels Madsen blevet foreslået at betale de retsmedicinske laboratorier for deres arbejde.

Statsadvokat general Niels Madsen har foreslået, at de retsmedicinske laboratorier skal betale sig selv. I januar er statsadvokat general Niels Madsen blevet foreslået at betale de retsmedicinske laboratorier for deres arbejde.

Statsadvokat general Niels Madsen har foreslået, at de retsmedicinske laboratorier skal betale sig selv. I januar er statsadvokat general Niels Madsen blevet foreslået at betale de retsmedicinske laboratorier for deres arbejde.

Allerede den 26.02. reagerede departementschef Niels Madsen med en skrivelse til de retsmedicinske instituttets chefer.

Justitsministeriet indkaldte til et møde, hvor konsulent Michael Christiansen gav en orientering og lovede, at institutterne fortsat ville blive orienterede, dels med referater af møder om sagen, hvor nu også Aarhus Universitets repræsentant, kontorchef Arne Fock deltog. For at imødegå retsmedicinernes skepsis blev der oprettet et samarbejdsudvalg med repræsentanter fra ministerierne, Rigspolitiet, politimestrene, universiteternes administration og de retsmedicinske afdelingers ledere. Jørgen B. Dalgaard og Elisabet Kaa blev medlemmer af Samarbejdsudvalget, medens M. Gregersen deltog som observatør. Endvidere oprettedes et fagligt underudvalg, hvor man mere detaljeret kunne drøfte fælles faglige forhold. Statsadvokat Abildtrup blev leder af dette udvalg, og Jørgen B. Dalgaard deltog, også her med M. Gregersen som observatør. Retskemikerne repræsenteredes alene af Bent Kæmpe, som nu var afdelingsleder i København, men Elisabet Kaa blev senere medlem.

Herudover blev oprettet et økonomisk underudvalg med repræsentanter fra ministeriet, Rigspolitiet og universiteternes budgetafdelinger, som havde til formål at udarbejde budgetter, priser og regnskaber.

Nyordningen af 1985

Idéen var, at de enkelte ydelser skulle prisfastsættes ud fra de aktuelle udgifter, der skulle være gennemsigthed i priserne, og der var ikke tilstræbt noget overskud – et eventuelt overskud skulle udlignes i en prisnedsættelse de følgende år. Man måtte ikke have underskud mere end to år i træk.

Da institutternes apparaturpark var stærkt nedslidt og mangelfuld, og man stod over for indkøb af nye, avancerede apparater, blev der oprettet en apparaturkonto, som skulle anvendes til indkøb af apparatur, men samtidig blev der givet mulighed for lån i en investeringsfond for at bringe standarden op til det nutidige niveau, en mulighed som institutterne udnyttede. I Århus benyttede man lejligheden til at låne ca. 1 million, som bl.a. blev brugt til at investere i EDB-udstyr, ligesom der blev indkøbt flere apparater til den retskemiske afdeling.

Idéen i nyordningen var, at der skulle være et konkurrencemoment, og at man ikke havde ens priser på de tre institutter, men det var udgiftsniveauet, der bestemte prisen. Prisfastsættelsen var vanskelig, det eneste man havde at gå ud fra var nogle arbejdsundersøgelser fra Retspatologisk Afdeling i København, men på basis heraf og en gennemgang af instituttets udgifter udarbejdede fuldmægtig Leif Bang Udesen fra Aarhus Universitets Budgetafdeling og M. Gregersen budgetter og priser for Retsmedicinsk Institut i Århus.

Adskillelsen mellem budgetter og priser i den retskemiske og den retspatologiske afdeling var vanskelig, og i de første år ydede den retspatologiske afdeling reelt et tilskud til retskemien, hvilket man mange år senere måtte indkassere en "næse" for.

Institutterne begyndte at udarbejde budgetter i august måned, baserede på forventninger om antal undersøgelser i det kommende år, tidsforbrug m.v., og fremsendte budget og prisforslag til Det økonomiske Underudvalg, som behandlede dem og fremlagde dem i Samarbejdsudvalget ved et møde i november, hvor priserne blev godkendt og herefter offentliggjort. Regnskabsafslutning skete i løbet af foråret, og efter behandling i Det økonomiske Underudvalg blev regnskaberne fremlagt til godkendelse på forårsmødet i Samarbejdsudvalget, som sædvanligvis fandt sted i begyndelsen af maj.

Kundgørelse II nr. 8
Bilag 1

Priserne er med virkning fra 1. januar 1986 fastsat således pr. prøve:

1. Københavns universitet	
<i>Retsgenetisk Institut</i>	
Standard	418,- kr.
Udvidet	1.402,- kr.
Antropologisk	5.810,- kr.
Sporundersøgelser	965,- kr.
<i>Retskemisk Institut</i>	
Alkohol	105,- kr.
Retskemisk	1.330,- kr.
Narko	1.242,- kr.
<i>Retspatologisk Institut</i>	
Obduktion	4.389,- kr.
Mikroskopi	2.702,- kr.
Personundersøgelser	2.712,- kr.
Ligsyn	935,- kr.
2. Århus Universitet	
<i>Retskemisk Institut</i>	
Alkohol	105,- kr.
Retskemisk	1.380,- kr.
Narko	1.242,- kr.
<i>Retspatologisk Institut</i>	
Obduktion	4.323,- kr.
Mikroskopi	2.702,- kr.
Findestedsundersøgelse	2.712,- kr.
3. Odense Universitet	
<i>Retskemisk Institut</i>	
Alkohol	91,- kr.
Retskemisk	1.602,- kr.
<i>Retspatologisk Institut</i>	
Obduktion	5.930,- kr.
Mikroskopi	3.516,- kr.
Findesteds-/effektundersøgelse	2.960,- kr.
Ligsyn	717,- kr.

Problemer med indførelse af ordningen i Århus

Ordningen skulle være fuldt indført i 1987, og herefter burde de administrative, ledelsesmæssige og økonomiske forhold for statsobducenturet være på plads. Det blev under forhandlingerne tilkendegivet, at der skulle være en vagtordning svarende til den københavnske med henblik på de akutte personundersøgelser. På basis af dette tilsagn indførtes denne vagt fra 01.04.1987, men Aarhus Universitet ville ikke udbetale vagthonorarer, idet kontorchef Arne Fock ikke mente, at der var "hjemmel" for en sådan ordning, idet det var embedslægernes opgave ifølge lovgivningen. Det var måske rigtigt, men vi havde foretaget personundersøgelserne siden begyndelsen af tresserne.

Da Fock ikke ville bøje sig, måtte M. Gregersen tage et møde med den ledende embedslæge i Århus, Jens Donner, om muligheden for, at embedslægerne igen skulle overtage undersøgelserne, som vi havde varetaget. Embedslægerne var flyttet til nye lokaler og havde ikke faciliteter, så som undersøgelsesrum, til at varetage disse, og hertil kom, at Sundhedsstyrelsen havde frataget dem en stilling, fordi de ikke havde personundersøgelser. Situationen var kritisk.

Instituttets yngre læger, Abelone Ahlers, Erling Falk, Steen Jensen og Peter Thiis Knudsen henvendte sig direkte til Undervisningsministeriet.

M. Gregersen foreholdt Arne Fock, at det fra nu af var hans ansvar, at der ikke ville blive udført retsmedicinske personundersøgelser, og at det omgående ville blive meddelt politikredsene i Århus Amt. Fock måtte give sig trods "manglende hjemmel" – ministeriet har formentlig kunnet se det uholdbare i situationen. Også på dette punkt gik det i orden, og der kom via ministeriet og fagforeningen en aftale i stand med en rådighedsbetaling for afholdt vagt og med tillæg for tilkald i vagten. Herefter kunne de yngre læger pålægges vagt med pligt til at kunne være på instituttet inden for en time. Ordningen havde yderligere den fordel, at man herved bragt lægernes lønninger i overensstemmelse med lønningerne i klinikken, hvorfra lægerne rekrutteredes.

Siden 1987 har ordningen fungeret tilfredsstillende, og hele nyordningen med betaling for det rekvirerede arbejde skulle i de kommende år vise sig at være en fordel for instituttet i en tid, hvor andre institutter var udsat for kraftige besparelser.

Selv om der nu var penge nok, skulle man ikke rutte med dem. I 1987 klagede Jørgen B. Dalgaard over de store formalinregninger. Han fulgte det op med en skriftlig påtale med krav om at nedbringe regningerne, bl.a. ved genbrug af formalin. Kvalitetsmæssigt var dette en stærk forringelse, som man ikke kunne acceptere, og dette medførte da også en skrivelse fra M. Gregersen til institutlederen om det uholdbare i denne situation, hvorefter besparelsen blev ophævet. Det er korrekt, at forbruget af formalin var meget stort i denne periode grundet fiksering af lungevæv i forbindelse med de mange obduktioner for Arbejdsskadestyrelsen.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet havde som dekan fra 1972 haft Palle Juul Jensen, og han fortsatte indtil 1988, hvor han blev udnævnt til medicinaldirektør. Markil Gregersen var medlem af fakultetsrådet fra 1979 til -85 og var i perioden 1982-84 prodekan samt medlem af forretnings- og budgetudvalget. I sidstnævnte periode var Leif Lundskov TAP-repræsentant i fakultetet.

Perioden 1980-84 var præget af stram økonomi og besparelser i fakultetet. Der skulle ske reduktioner, og Palle Juul Jensen kunne ikke tilslutte sig institutternes ønske om "sidst ind/først ud". Der kom et modsætningsforhold mellem de teoretiske institutter og klinikken, hvilket bragte instituttet i en position, hvor man trods at være et teoretisk institut havde meget nære relationer til klinikken. Palle Juul Jensen var en dygtig dekan, som forstod at få sin vilje igennem, og han fik efterhånden betegnelsen "fakultetsejeren". Palle Juul Jensen var også i modsætning til flere af de andre fakulteter, Rektor samt samarbejdsudvalget. Han sendte konsekvent prodekanen til møderne i Samarbejdsudvalget. Det var en vanskelig tid, idet Samarbejdsudvalget, som var baseret på fagforeningerne,

var meget imod Palle Juul Jensens trusler om afsked og specielt om ”sidst ind/først ud”. Palle Juul Jensen nød imidlertid opbakning blandt studenterne.

Personale

Retspatologisk Afdeling - VIP-personale 1980 – 89

Professor Jørgen B. Dalgaard 01.09.59 – 30.08.88 / Markil Gregersen 01.10.63 – / Lars Hviid Buhl 15.07.76 – 31.08.81 / Flemming Grand 01.02.78 – 31.01.80 / Abelone Ahlers 01.02. – 30.09.87 / Jørgen Andreassen 01.10.81 – 30.09.83 / Michael Andreassen 30.09.89 – 30.11.89 / Dagmar Ruth Arnold 01.01. – 30.06.84 / Helle Dybdahl 01.12.83 – 01.02.84 + 18.06. – 01.09.84 / Birgitte Hass Esberg 01.02.84 – 31.10.85 / Erling Falk 01.05.86 – 30.11.87 / Anne Filskov 01.09.89 – 31.01.91 / Jytte Frøkjær 01.08.80 – 30.06.81 / Poul Grøn 01.05.85 – 30.04.86 / Birgitte Grønvall 01.05.80 – 30.04.83 / Peter Holm-Nielsen 01.10.85 – 30.09.89 / Ole Holst 01.12.87 – 29.02.88 / Steen Jensen 01.12.86 – 30.06.90 / Dorrit Keiding 01.08. – 30.11.86 / Lizzie May Knudsen 01.07. – 01.10.85 / Peter Thiis Knudsen 01.04.86 – 31.03.90 / Inga Marie Lunde 01.02.80 – 31.07.80 / Jens Christian Møller 01.06.83 – 30.04.84 / Jørgen Nordentoft 01.11.83 – 31.01.85 / Dorrit Obel 01.10.83 – 30.06.84 / Gorm Pallesen 01.04.84 – 31.03.86 / Anders Siboni 01.07.84 – 30.06.85 / Steen Terpling 01.08.80 – 31.01.82 / Pernille Tørring 01.02.82 – 30.04.84 / Jytte Banner Lundemose 01.02.88 – 28.02.93 / Ingrid Bayer Kristensen 01.02.88 –

TAP-personale 1980 – 89

Eva Johansen 01.09.59 – 31.12.81 / Leif Lundskov 01.09.59 – 30.11.96 / Anne Marie Jexner 01.04.65 – 15.10.88 / Tove Gaarsdal 01.02.65 – 31.07.92 / Lotte Göttge 01.11.79 – 31.03.80 / Lis Nielsen 01.07.78 – 31.07.97 / Inge Lise Sørensen 01.08.76 – 31.12.85 / Allan Laursen 01.05.79 – / Susanne Bøse Andersen 01.05.89 – 30.06.96 / Karen Henriksen 01.11.88 – 01.03.89 / Kirsten Wilsky 01.03. – 31.05.89 – Ina Eltang 01.11.89 – / Arne Ernst 01.04.87 – / Jytte Dreyer Jakobsen 01.03.86 – / Kirsten Lønskov 01.04.80 – / Alice Tonsgaard 01.02.82 –

Rengøring 1980 – 89

Mona Jensen 01.12.63 – 30/9-92 / Anna Andersen 01.02.65 – 30.06.82 / Nanna Kaalund

Retskemisk Afdeling - VIP-personale 1980 – 89

Bent Kæmpe 01.01.68 – 01.02.84 / Elisabet Kaa 01.06.80 – / Carsten Hansen 01.08.86 – / Kirsten Selvig 01.02.84 – 01.12.85 / Claus Dragsholt 01.01.89 – / Lise Jensen 01.02. – 01.04.85

TAP-personale 1980 – 89

Ingrid Foersom 01.09.77 – 30.06.88 / Gunhild Hindborg (Laursen) 31.08.77 – 30.04.88 / Marianne Vogel 01.11.75 – / Pia Skovgaard Christensen 01.08.86 – 31.07.87 / Ulla Christensen 01.08.87 – 01.05.01 / Lene Folkmann 01.08.84 – 31.07.85 / Anne Grethe Frandsen 01.01.89 – 31.07.89 / Lykke Frier 15.04.80 – 31.02.92 / Else Marie Toftegaard Hansen 01.08.88 – 30.07.89 / Gitte Friis Hansen 01.08.83 – 31.07.84 / Kirsten Harbøll 01.08.82 – 30.06.86 / Berit Friis Jensen 01.08.85 – 31.07.86 / Helene Laursen 15.05.82 – 31.01.96 / Birgit Lundskov 16.01. – 31.10.89 / Jette Vindbæk Madsen 01.04.88 – 31.01.01 / Iris Brødsgaard Mikkelsen 01.09.83 – 31.03.84 / Inga Balling Nielsen 01.03. – 30.09.83 / Dorthe Olsen 01.02.85 – 31.01.86 / Birgit Marie Pedersen 13.04.81 – 12.01.82 / Birthe Momme Pedersen 01.07.82 – 11.04.86 / Ellen Nedergaard Raaby 06.09.83 – 06.06.83 / Bente Hammer Rasmussen 01.02.89 – 01.09.97 / Dorthe Stephansen 07.05.84 – 07.03.85 / Helle Terp 01.08.89 – 31.07.90 / Birgit Toft 15.04.80 – 31.08.81 / Inge Korup 01.03.87 –

Hele personalet bestod på dette tidspunkt af 3,5 VIP-årsværk og 4 TAP-årsværk fra fakultetet (ordinær virksomhed), medens resten af personalet blev aflønnet af midlerne fra det rekvirerede arbejde.

I den retspatologiske afdeling var der i hele perioden lederen (Jørgen B. Dalgaard) og vicesstatsobducenten (Markil Gregersen), men herudover var der med tildelingen af mere VIP-personale til det rekvirerede arbejde blevet mulighed for at få flere læger ind i faget, men mange var der kun kortvarigt. Stadig var det positivt, at flere, som var patologer eller under uddannelse til patolog, tog stilling på instituttet. Lægerne var ansat som adjunker eller læger, og alle ansat både under ordinær og rekvireret arbejde og havde dermed en forskningsforpligtelse, en ordning, som man siden har opretholdt.

I 1988 vendte Ingrid Bayer Kristensen tilbage til instituttet som lektor med en speciallægeanerkendelse i patologisk anatomi.

Jørgen B. Dalgaard fratrådte sin stilling den 01.09.88. Hans stilling var blevet opslået ledig, og der meldte sig to ansøgere, professor Jørn Simonsen, Retsmedicinsk Institut, Odense, og vicesstatsobducent Markil Gregersen, Århus. Jørn Simonsen blev indstillet til stillingen, men på grund af professor Jørgen Voigts død i 1987 tiltrådte Simonsen ikke stillingen i Aarhus, men begge ansøgere søgte også professor Voigts opslåede stilling i København. Besættelsen af denne trak imidlertid ud, men også her blev Jørn Simonsen indstillet. Han var hermed på samme tid professor ved alle tre retsmedicinske institutter i landet. Han frasagde sig stillingen i Århus, hvorefter den blev besat med M. Gregersen i 1990. Gregersen havde dog været konstitueret i stillingen siden 1. september 1988, hvor samtidig Ingrid Bayer Kristensen blev konstitueret i stillingen som vicesstatsobducent.

I den retspatologiske afdeling forlod to medarbejdere, sekretærerne Eva Johansen og Anne Marie Jexner, deres job efter mange års ansættelse, Eva Johansen allerede i begyndelsen af -80'erne (31.12.81).

Anne Marie Jexner forlod sin stilling samtidigt med professor Dalgaard den 31.08.88.

Sekretær Kirsten Lønskov var allerede i 1980 blevet ansat i en ny stilling ved instituttet, som efterfølger for Eva Johansen blev Alice Tonsgaard ansat, og Ina Eltang blev ansat i Anne Marie Jexners stilling.

Det histologiske laboratorium havde i flere år haft skiftende laboranter, men med ansættelse af Jytte Dreyer Jakobsen den 01.03.86 fik man en fast medarbejder.

I den retskemiske afdeling fungerede Bent Kæmpe som afdelingsleder og stod blandt andet for udflytningen til laboratorierne i Risskov i 1983. Han forlod sin stilling den 01.01.84 for at tiltræde en afdelingslederstilling ved Retsmedicinsk Institut i København.

Ved Kæmpes afgang opstod der en vanskelig situation, Elisabeth Kaa, som var blevet ansat den 01.06.80, overtog Kæmpes funktioner og stod for udvikling af afdelingen.

Speciallæge Carsten Hansen blev ansat som lektor ved instituttet i 1986. Man havde imidlertid brug for mere arbejdskraft, og da det ikke var muligt at få yderligere bevilling fra fakultetet, opslog man en stilling som såkaldt videnskabelig TAP, denne stilling blev besat med Claus Dragsholt den 01.01.89. Ansættelse af en videnskabelig TAP gav anledning til skarp kritik fra de øvrige institutter i Det faglige Underudvalg, men det skulle snart vise sig, at man i København var nødt til at ansætte videnskabelige TAP'er såvel i den retskemiske som i den retsgenetiske afdeling.

I den retskemiske afdeling blev ansat en del TAP'er, nogle af dem forblev i mange år og er dermed grundstammen i den retskemiske afdeling. Andre var ansat i kortere perioder og i barselsvikariater.

Byggeforhold

Ombygning af sektionstuen 1980

Den nye ligsynslov havde medført et stærkt stigende antal obduktioner, flere og flere blev foretaget i Århus og ikke på de lokale sygehuse. Dette satte stærkt pres på instituttets lille sektionstue, selv om man fordelte obduktioner på både formiddage (udenbys) og eftermiddage (indenbys obduktioner). Man fik ombygget sektionstuen og brugte det københavnske institut som model. Der blev indrettet to organborde, og det ene sektionbord blev erstattet med to mobile borde, som ganske vist stod tæt, men som øgede kapaciteten betydeligt.

Sektionsstuen

Institutbyggeri

Som anført under de tidligere perioder var der et stort behov for et nyt retsmedicinsk institut, og et byggestop i 1972 havde standset byggeriet, men Rektor havde i 1982 erklæret, at et nyt retsmedicinsk institut var universitetets højest prioriterede byggeprojekt. Alt nybyggeri ved universitetet var indstillet på grund af statens besparelser. Forholdene på instituttet var imidlertid kaotiske, Retskemisk Afdeling havde et stigende behov for plads, og Bent Kæmpe brugte personundersøgelsesrummet som kontor, således at han måtte forføje sig, når der skulle foretages personundersøgelser. Det histologiske laboratorium havde til huse på 1. sal, og her foregik udkæring, indstøbning, mikrotomudskæring og farvning. Samtidig var rummet opbevaring for dunke med formalin og bølter med organmateriale, der var en stærk lugt af formalin og opløsningsmidler, og udsugningen var elendig, hvilket flere læger og andet personale reagerede kraftigt på. Gangene var overfyldte og vanskelige at færdes på grundet reoler, kasser m.v.

Bent Kæmpes kontor og personundersøgelsesrum

Det histologiske Laboratorium, 1. sal

Retskemiens udflytning til Psykiatrisk Hospital

I 1982 blev det hjernepatologiske institut på Psykiatrisk Hospital ledigt, og man går i gang med at undersøge, om Retsmedicinsk Institut kan flytte derud. Der er en sektionsstue, som er nogenlunde, men adgangsforholdene dertil er meget dårlige. Man tænker på at indrette Retspatologisk Afdeling på 2. sal og Retskemisk Afdeling på 1. sal. Imidlertid modsætter Psykiatrisk Hospital sig meget kraftigt udlejningen af 2. sal, ligesom man ikke ønsker at udleje lokalerne ved dyrestaldene i kælderen. Første sal, der har fungeret som et neuropatologisk laboratorium, er imidlertid egnet til retskemisk laboratorium, idet der allerede findes en del stinkskebe.

Der indledes forhandlinger med amtet, og amtsborgmester Ib Frederiksen vil udleje lokalerne, men foreløbigt kun for 1 år, hvilket er kort tid, idet der skal foretages nogle ombygninger. Udflytningen vedtages dog, og den fejres med et kaffebord på instituttet.

Kaffebord i instituttets spisevogn i anledning af retskemiens udflytning.. For bordenden Bent Kæmpe og Jørgen B. Dalgaard, forrest til venstre i billedet Elisabet Kaa.

*Indvielse af lokalerne i Risskov.
I forgrunden arkitekt C.F. Møller*

Ved indvielsen af Retskemisk Afdeling i 1983 blev der afholdt en reception, hvor bl.a. arkitekt C.F. Møller deltog. Der blev holdt taler af Bent Kæmpe og Markil Gregersen. Til stede var også repræsentanter fra universitetet, herunder kontorchef Lillesø fra Bygningsforvaltningen, repræsentanter fra politiet med ki. Weinell, Teknisk Afdeling.

Dekanen udtalte i fakultetet, at ”med udflytningen af Retskemisk Afdeling til Risskov måtte Retsmedicinsk Instituts byggeforhold være løst for resten af decenniet”.

Bent Kæmpe og ki. Erik Weinell

De nye forhold inspiceres

Forholdene ved den retspatologiske afdeling bedredes ved udflytningen af retskemien, men forholdene omkring obduktionsstuen var fortsat kaotiske, som det ses på billedet herunder.

Statsobducenturet i –80’erne

Obduktionstallet i –80’erne var steget meget betydeligt, og i 1986 nåede man det højeste tal nogensinde, 592. Ulykkerne udgjorde fortsat den største del af obduktionerne for politiet, men der blev foretaget mange obduktioner for Arbejdsskadestyrelsen, således 119 i 1989. Dette var begrundet i de mange asbestsager, specielt fra Eternitfabrikken og Værftet i Aalborg. Antallet af obducerede trafikulykkesofre var faldende, især i den sidste del af perioden. Mange af de retslige obduktioner var børneobduktioner, ca. 50 om året.

Disse år var prægede af mange pludseligt uventede spædbarnsdødsfald, man stod uforstående over for årsagen hertil, især forekom mange i forårs- og efterårsmånederne. Den 24.01.84 var der således tre spædbarnsobduktioner på én dag, og den 24.04.84 to spædbarnsobduktioner.

De mange spædbarnsobduktioner gav også anledning til, at man begyndte at forske i disse og indledte et fælles nordisk samarbejde. Det viste sig således, at klassifikationen var forskellig. Det er en forudsætning for sammenligninger, at grundlaget er ens. På nogle institutter var man tilbøjelig til at udnævne mindre, infektiøse forandringer som dødsårsag.

År	LO	DO	I alt	Børn	OD.	F-us
80	484	28	512	-	7	26
81	539	42	581	50	5	41
82	500	39	539	34	2	20
83	485	44	529	32	0	20
84	475	80	526	53	0	28
85	467	88	555	43	0	20
86	476	115	592	48	0	27
87	474	101	555	54	2	18
88	458	104	552	33	0	30
89	461	119	580	36	0	29

*LO = Legale obduktioner – DO = Sikringsstyrelsen –
OD = Obduktioner for Odense – F-us. = Findestedsundersøgelser*

År	UI	TrUI	Sui	Nat	Drab	Uopl
80	185	84	48	170	23	23
81	224	95	79	222	26	27
82	224	90	68	214	17	15
83	208	88	78	195	28	23
84	196	78	75	215	20	21
85	231	92	57	229	19	14
86	203	70	70	263	15	17
87	188	73	58	263	17	28
88	188	52	69	266	22	19
89	165	47	47	269	26	24

Instituttet udførte mange findestedsundersøgelser, det var egentlig embedslægerens opgave, men der havde udviklet sig en praksis med, at man samtidigt tilkaldte retsmedicinerne, en ordning, som også embedslægerne var glade for, og retsmedicinerne fik erfaring og lærte meget af at ”samle sagerne op” helt ude på findestedet.

I perioden var der også mange vanskelige sager, f.eks. det parterede og hovedløse lig, der blev fundet i Roddenbjerg sø i 1985. Enkelte af disse sager refereres kort herunder.

I 1989 overtog Markil Gregersen posten i Rigspolitiets Centrale Identifikationsgruppe efter Jørn Simonsen.

Der blev afholdt et nordisk møde i Oslo, hvor der blev udført en identifikationsøvelse.

E-sager

Antallet af personundersøgelser lå i –80'erne i en størrelsesorden på godt 100, op til 140 i 1986. I begyndelsen, indtil 1985, var der ingen vagtordning, og man var henvist til den læge, som tog telefonen. Efter 1987 blev en vagtordning sat i system, således at man kunne yde politiet en bedre betjening. Der var problemer med at skaffe kvindelige vidner til undersøgelse i voldtægtssager, idet politiet på daværende tidspunkt kun havde meget få kvindelige betjente. Således måtte vicestatsobducenten flere gange tage sin kone med som anstands dame ved personundersøgelserne. En del af sagerne var børnemishandlingssager, hvilket gav anledning til, at man samlede disse og fik en oversigt over antallet af børnemishandlinger i Danmark. Man udførte stadig en del kliniske spiritusprøver og udtagelse af blod i trafikksager for politiet, ligesom der blev udtaget en del blodprøver til typebestemmelse i kriminelle sager.

År	P-us	Spir.	Blod	Eff.	Udt.
80	70	27	1	19	4
81	102	25	14	18	5
82	99	33	19	9	3
83	113	37	8	15	0
84	104	29	2	5	1
85	119	22	16	13	3
86	140	26	11	18	2
87	101	41	9	23	6
88	115	42	7	14	5
89	126	32	4	13	5

Instituttet modtog også en del såkaldte effekter, væsentligst udstrykningspræparater, som embedslægerne havde udtaget ved personundersøgelser i voldtægtssager, og disse kunne undersøgelser kunne udføres i København, men blev fremsendt til instituttet, idet man kunne påregne at have et svar allerede dagen efter. Ulempen var, at instituttet ikke var i stand til at udføre blodtypeundersøgelse (udskilleregenskaber) og til sidst DNA. Hertil kom yderligere nogle få undersøgelser af knogler.

Instituttet havde desuden også en del udtalelsessager, dvs. sager, hvor instituttet ikke havde foretaget undersøgelse, men hvor politiet anmodede om vurdering og udtalelse (Udt.).

Undervisning

Studentertallet var faldende, idet undervisningsminister Bertel Haarder havde nedskåret optagetallet til universiteternes medicinske studium i begyndelsen af 1980'erne. Dette medførte økonomiske begrænsninger for fakultetet, men gav som bekendt også anledning til den senere lægemangel i Danmark.

Undervisningstimerne i retsmedicin var fortsat godt besøgt, og der blev vist mange interessante tilfælde. Med indførelsen af EDB i slutningen af -80'erne åbnede der sig nye muligheder inden for undervisningen.

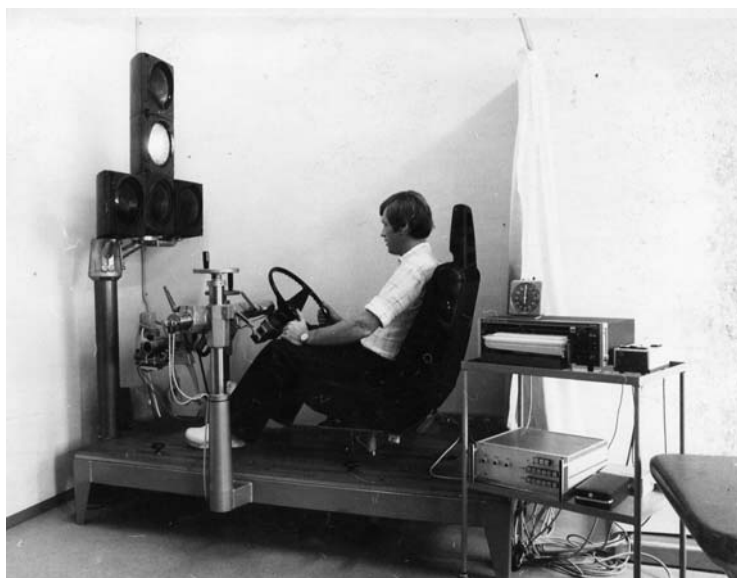
Eksamen var fortsat mundtlig, og med de store antal obduktioner på stedet var det muligt at skaffe tilstrækkeligt materiale.

Forskning

Årtiet var præget af det meget store arbejdspress fra statsobducenturet, chefskiftet, de manglende faciliteter på det bygningsmæssige område og den store udskiftning af unge læger. Der var derfor ikke de store videnskabelige resultater i form af disputatser og ph.d. grader, men der var derimod mange artikler, og i disse år blev grunden lagt til nye vigtige og bæredygtige forskningsprojekter, som senere skulle føre til internationalt samarbejde, både i retskemi og retspatologi, flere ph.d. studerende m.v. (se næste periode).

Nogle af de forskningsmæssige områder skal kort nævnes:

I 1980 blev den 8. internationale konference omkring ulykkes- og trafikmedicin afholdt i Århus, den blev afholdt på Matematisk Institut og med deltagelse fra mange lande. Konferencen var vellykket.

Den trafikmedicinske forskning fortsatte med forskellige aspekter. Dalggaard interesserede sig i disse år sammen med Svend Lings for handicap- og andre kørekortsproblematikker og fik opbygget en bilattrap, som fyldte meget og som man havde svært ved at få anbragt, men man fandt et sted i Fysiurgisk Afdeling. Den var udviklet i samarbejde med polioforeningen.

Narkomandødsfaldene tiltog i antal. En analyse over narkomandødsfaldene i Danmark i 1978 og –79 blev foretaget som et fælles projekt mellem de tre institutter. Det blev fulgt op af andre artikler.

UGESKRIFT FOR LÆGER

UDGIVET AF DEN ALMINDELIGE DANSKE LÆGEFORENING • JOURNAL OF THE DANISH MEDICAL ASSOCIATION

Narkotikamisbrug i Jylland

En undersøgelse baseret på narkotika og narkomandødsfald undersøgt ved Retnsmedicinsk Institut, Aarhus Universitet, i perioden 1981-1988

2. Narkomandødsfald
Lic. pharm. Elisabet Kaa

UGESKRIFT FOR LÆGER

4. MAJ 1981 — 143. ÅRG. NR. 19

Udgivet af Den almindelige danske lægeforening

FAGLIGT OG SOCIALT

Narkomandødsfald i Danmark i 1978 og 1979

En retsmedicinsk undersøgelse

AF BIRGITTE KRINGSHOLM, JØRGEN VOIGT, JØRGEN B. DALGAARD & JØRN SIMONSEN

EGNE UNDERSØGELSER

Materiale

Materialet omfatter samtlige dødsfald blandt narkomaner i Danmark i 1978 og 1979, uanset dødsårsag, undersøgt på de retsmedicinske institutter i København, Århus og Odense. Analysen er foretaget på basis af en gennemgang af dødsattester, obduktionserklæringer, politirapporter og evt. hospitalsjournaler. Athen-

Z. Rechtsmed (1989) 102:367-375

Rechtsmedizin
© Springer-Verlag 1989

Cannabis plants illicitly grown in Jutland (Denmark)

E. Kaa

Institute of Forensic Medicine, Department of Forensic Chemistry, University of Aarhus, Skovagervej 2, DK-8240 Risskov, Denmark

UGESKRIFT FOR LÆGER

UDGIVET AF DEN ALMINDELIGE DANSKE LÆGEFORENING • JOURNAL OF THE DANISH MEDICAL ASSOCIATION

Forgiftningsdødsfald blandt narkomaner i Danmark 1984-1985

Lic. pharm. Elisabet Kaa, cand. pharm. Anni Steentoft & cand. pharm. Karen Worm

Dextropropoxyfen var i disse år et særdeles anvendt smertestillende middel, og især retard-formen gav efterhånden anledning til mange dødsfald, hvilket vakte opmærksomhed, og Elisabet Kaa og Jørgen B. Dalgaard offentliggjorde en række fatale dextropropoxyfen-forgiftninger.

Z. Rechtsmed (1989) 102:107-115

Zeitschrift für
Rechtsmedizin
© Springer-Verlag 1989

Fatal dextropropoxyphen poisonings in Jutland (Denmark)

E. Kaa¹ and J. B. Dalgaard²

¹Institute of Forensic Medicine, Department of Forensic Chemistry, University of Aarhus, Skovagervej 2, DK-8240 Risskov, Denmark

²Institute of Forensic Medicine, University of Aarhus, Finsensgade 15, DK-8000 Aarhus C, Denmark

Inden for børneforskningen kom der flere forskningsinitiativer i gang, man havde således ikke kendskab til omfanget af børnemishandling, og Annie Vesterby og Markil Gregersen satte sig for at analysere disse sager for at få et tal, og man kunne ud fra antallet af dødsfald i denne gruppe anslå, at der var 1-2 dødelige børnemishandlinger pr. år i Danmark.

Også inden for emnet pludselig uventet spædbarnsdød blev der iværksat forskning på lokalt plan, f.eks. inden for astero-cyterne i hjernen.

Acta path. microbiol. immunol. scand. Sect. A, 95: 347-356, 1987.

ASTROCYTES IN THE POSTNATAL CENTRAL NERVOUS SYSTEM

*From Birth to 14 Years of Age.
An Immunohistochemical Study on Paraffin-embedded Material*

EDITH RESKE-NIELSEN, MARKIL GREGERSEN and ELISABETH LUND

University Department of Neuropathology, Aarhus Kommunehospital,
Institute of Forensic Medicine, University of Aarhus, and University Department of Neuroradiology,
Aarhus Kommunehospital, Aarhus, Denmark.

Reske-Nielsen, E., Gregersen, M. & Lund, E. Astrocytes in the postnatal central nervous system from birth to 14 years of age. An immunohistochemical study on paraffin-embedded material. Acta path. microbiol. immunol. scand. Sect. A, 95: 347-356, 1987.

The postnatal development of the fibrillary astrocyte in 25 children without any anamnestic or post mortem signs of disease were studied. The investigation was performed on basis of the immunoperoxidase

Selv om man kun var ansat i kort tid og yderligere havde barselsorlov, kunne man godt få en artikel udgivet. Dorrit Keiding fik således opgjort hjernesvulsterne gennem nogle år.

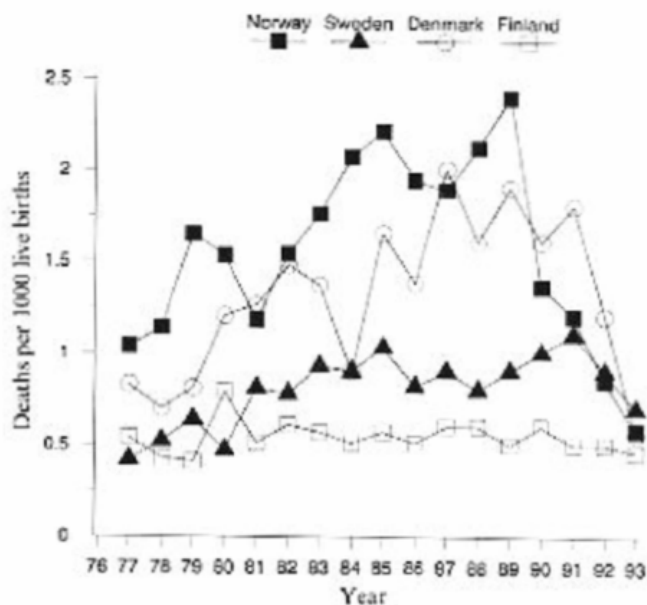

En forskergruppe, blandt andet med Annie Vesterby, begyndte at analysere vold i Århus. Via Ulykkesanalysecenteret, som var koncentreret omkring skadestuerne, politiet og Retsmedicinsk Institut, blev foretaget den første opgørelse over vold i Århus. Dette skulle senere følges op af andre, afsluttende med en ph.d. afhandling (se næste afsnit).

SIDS-forskning

Det store antal pludselig uventet spædbarnsdødsfald gav anledning til bekymring, og der blev som nævnt iværksat et fælles nordisk projekt, og det var baseret på de store forskelle, der også var mellem landene.

Der indledtes et samarbejde, som bl.a. medførte, at man fik fælles kriterier for de patologiske forandringer i de forskellige organer.

APMIS 97: 68-74, 1989

Detection of *Chlamydia* in postmortal formalin-fixed tissue

ANKER G. LUNDEMØSE¹, JYTTE BANNER LUNDEMØSE², SVEND BIRKELUND¹ and GUNNA CHRISTIANSEN¹

¹Institute of Medical Microbiology and ²Institute of Forensic Medicine, University of Aarhus, Denmark

Lundemose, A. G., Lundemose, J. B., Birkelund, S. & Christiansen, G. Detection of *Chlamydia* in postmortal formalin-fixed tissue. APMIS 97: 68-74, 1989.

A procedure to detect *Chlamydia* in postmortal formalin-fixed tissue is described. Monoclonal antibodies against a genus specific chlamydia epitope were used in immunofluorescence to detect chlamydia inclusions in formalin-fixed tissue sections. Lung sections from chlamydia-infected mice were examined and the effect of autolysis and tetracycline treatment was evaluated. Furthermore, lung tissue from two patients

Samtidig begyndte en forskning inden for f.eks. infektion, hvor Jytte Banner Lundemose begyndte at anvende en ny teknik for påvisning af chlamydia i formalinfikseret væv. Dette var et banebrydende arbejde.

Inger Merete Jørgensen tog fat på den første ph.d. undersøgelse i instituttets historie. Den vedrørte børnedødsfald, en epidemiologisk undersøgelse, og blev foretaget i samarbejde med Socialmedicinsk Institut. Hermed indførtes nye metoder i retsmedicinsk forskning, nemlig de epidemiologiske.

Af andre kan nævnes, at Peter Thiis Knudsen, som var særligt interesseret i skud, fik udgivet flere artikler om skud og medvirkede ved udvælgelsen af politiets nye våben.

I disse år var der også flere tilfælde af lighergas forgiftning, hvilket gav anledning til en artikel i Ugeskrift for Læger af Carsten Hansen og Peter Thiis Knudsen.

Der foregik også forskning inden for patologisk anatomi, bl.a. i samarbejde med Knoglelaboratoriet.

APMIS 97: 131-135, 1989

Cortical bone cross-sectional osteon size in chronic pulmonary insufficiency and regional ischemic states

INGRID BAYER KRISTENSEN, FLEMMING MELSEN and LEIF MOSEKILDE

University Departments of Pathology and Endocrinology, Aarhus Amtssygehus, Aarhus, Denmark

Kristensen, I. B., Melsen, F., Mosekilde, L. Cortical bone cross-sectional osteon size in chronic pulmonary insufficiency and regional ischemic states. APMIS 97: 131-135, 1989.

Cross sectional osteon diameter (D) and Haversian canal diameter (d) were measured in undecalcified, unstained sections from the mid-diaphysis of femoral bones from 13 patients with long lasting chronic pulmonary insufficiency, 10 patients with unilateral thrombosis of the femoral artery and from six and

Også enkelttilfælde kunne give anledning til offentliggørelse af kasuistikker.

Begivenheder

I 1980 deltog instituttet i en direkte TV-udsendelse: En arbejdsplads i Danmark, hvor der blev sendt klip fra obduktionsstuen, og hvor Jørgen Dalgaard efter forudgående tilladelse viste Rudi Dutschkes hjerne.

I 1984 kunne man fejre instituttets 25 års jubilæum og samtidigt Jørgen B. Dalgaards og Leif Lundskovs 25 års jubilæum. Først blev Leif Lundskovs jubilæum afholdt og senere instituttets. Der blev i den anledning holdt en større reception i Kommunehospitalets receptionslokaler, og ved den lejlighed blev afsløret et maleri af Jørgen B. Dalgaard, udført af maleren Lasse Winsløv.

I anledning af jubilæet var tidligere medarbejdere anmodet om at skrive indlæg, som blev anvendt i en intern publikation.

Leif Lundskov

Markil Gregersen, Tove Gaardsdal, Leif Lundskov, Anne Marie Jexner, Jørgen B Dalgaard, Alice Tonsgaard, Allan Laursen, Kirsten Lønskov, Peter Valentin Sørensen, Gitte Esberg

Anders Siboni, Lis Nielsen, Helle Dybdahl, Mona Jensen, Ingelise Sørensen, Jørgen Nordentoft, Gorm Pallesen

*Dorthe Stefansen, Birthe Momme Pedersen, Elisabet Kaa, Marianne Vogel, Lene Folkmann, Simone Kyed Hansen, Kirsten Selvig, Lykke Frier, Gunhild Hindborg
Ingrid Foersom fraværende*

Professor Jørgen B. Dalgaard ved instituttet

Maleriet af Jørgen B. Dalgaard

Jørgen B. Dalgaard fratrådte sin stilling pr. 1. september 1988 og udførte sin sidste obduktion den 26.08.88.

Ved Dalgaards afgang blev holdt en mindre, intern reception på instituttet.

*Lykke Frier, Anne Marie Jexner,
Jørgen B. Dalgaard, Carsten Hansen*

*Markil Gregersen, Allan Laursen, Leif Lund-
skov, Ingrid Bayer Kristensen, Elisabet Kaa*

De sociale begivenheder samlede sig om de årlige sommerudflugter og julefrokoster.

Ved julefrokosterne blev afsunget en sang, som hed Lis' sang, efter Anker Jørgensen og Pølle, men ofte var der andre til lejligheden udformede sange ved julefrokosterne.

Sommerudflugterne gik til forskellige steder. En stort anlagt fisketur var arrangeret af Allan på en fiskekutter, men resulterede desværre ikke fangst af torsk, men en hyggelig afslutning i Tove Gaarsdals sommerhus på Skødshoved.

I 1983 gik sommerudflugten til Kalø Slotsruin på Dalgaard's fødselsdag, hvor han fik overrakt et solur, og hvor kredslæge Aage Gilberg optrådte med savblad.

Grønlands-obduktioner

Fra 1982 begyndte instituttets medarbejdere at komme til Grønland for at foretage legale obduktioner. Disse var tidligere udført af overlægen på Dronning Ingrid's Hospital. På Markil Gregersens første obduktionstur blev obdiceret en mand, der var død i detentionen i Paamiut, og en kvinde, der var druknet i vandsøen i Nuuk.

I 1984 gik turen til Christianshåb til en kvinde, der var dræbt med knivstik og rullet ind i et tæppe. Obduktionen fandt sted i sygehusets garage.

Obduktion i Grønland - M. Gregersen ses til venstre.

Politikutteren Sisak

Turene til Grønland gav anledning til sejlture med politikutteren, ture i naturen og invitationer til at sejle med ud med politifolks private både.

Der skal her nævnes nogle få af statsobducenturets sager for den periode:

I 1981 forsvandt Britta Jacobsen i Frederikshavn. Hun var gift med Pedal-Ove. Hun blev fundet død den 11.07.1982, og der blev foretaget en retslægelig obduktion, hvorefter Pedal-Ove blev anholdt igen, sigtet for drab og idømt en fængselstraf. Senere bragte TV en "dokumentarudsendelse" om sagen og mente, at Pedal-Ove var uskyldig, og antydede endog, at en anden person havde dræbt Britta. Klageretten behandlede sagen og bestemte, at den skulle indbringes for et nyt nævningeting, hvor Pedal-Ove blev frikendt og tilkendt en millionerstatning.

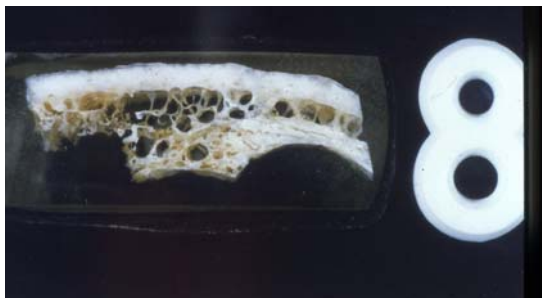
I en sag med et nedgravet lig måtte Ingrid Bayer Kristensen deltage i findestedsundersøgelse og gravearbejde.

I 1986 fandt en meget grov voldtægtssag sted over for en 6-årig pige. Den var i lang tid uopklaret. Senere tilstod en 36-årig mand forbrydelsen og blev idømt 6 års fængsel.

I den såkaldte Tolne-sag, hvor en mand var blevet dræbt, begravet og herefter opgravet, parteret og brændt i et fyr, og hvor resterne senere blev indstøbt i betonpiller, havde man brug for den retsmedicinske ekspertise. Retsmedicinsk Institut i København undersøgte betonpillerne og påviste knogledele.

Tynde snit af betonen indeholdende knogledele, sandsynligvis fra menneske. Der blev også fundet en del af en lynlås (længst til højre).

6 Berlingske 2. sektion

Videnskab fælder forbryderen

Dansk læges triumf i hundredåret for den første retsmedicinske medvirken til forbyrders opløring

Af Morten Pihl

Flotere kunne det næsten være. Morten Pihl er en af de mest kendte danske retsmedicinere. Han har været med til at opklare nogle af de mest berømte drabssager i Danmark. I 1987 blev han kaldt til at undersøge en ældre kvinde, der var blevet dræbt i sin lejlighed. Det var klart, at disse forklaringer ikke var troværdige, og M. Gregersen blev indkaldt i retten.

En to-delt, den 28-årige Kim Larsen (lystet) og den 28-årige Tommy Pedersen, og dommen på 14 års fængsel mod to mandlige. Her blev de fra rekonstruktionen efter drabet.

Foto: Steenning Bagger

Retsmedicinere skød drabsdomts forklaring i sænk

Af Morten Pihl

Det var et stort problem at få en retsmedicinere, der var til stede på landsretssagen på Strandengen 19 i Tålbø, da drabet skete, til i nævningstinget at bruge de vigtigste beviser. Det var i sidste ende retten, der indledte forbyrdelsen og til sidst tog sig af de to mænd, som skyldte sig drabet på hustruen, tidligere forklaringer fra vidner, en rekonstruktion af drabet og retsmedicinske undersøgelser.

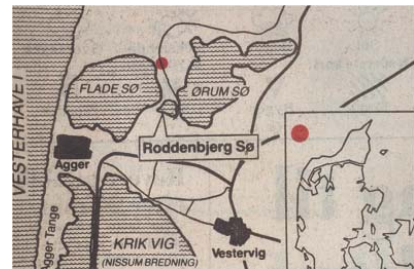
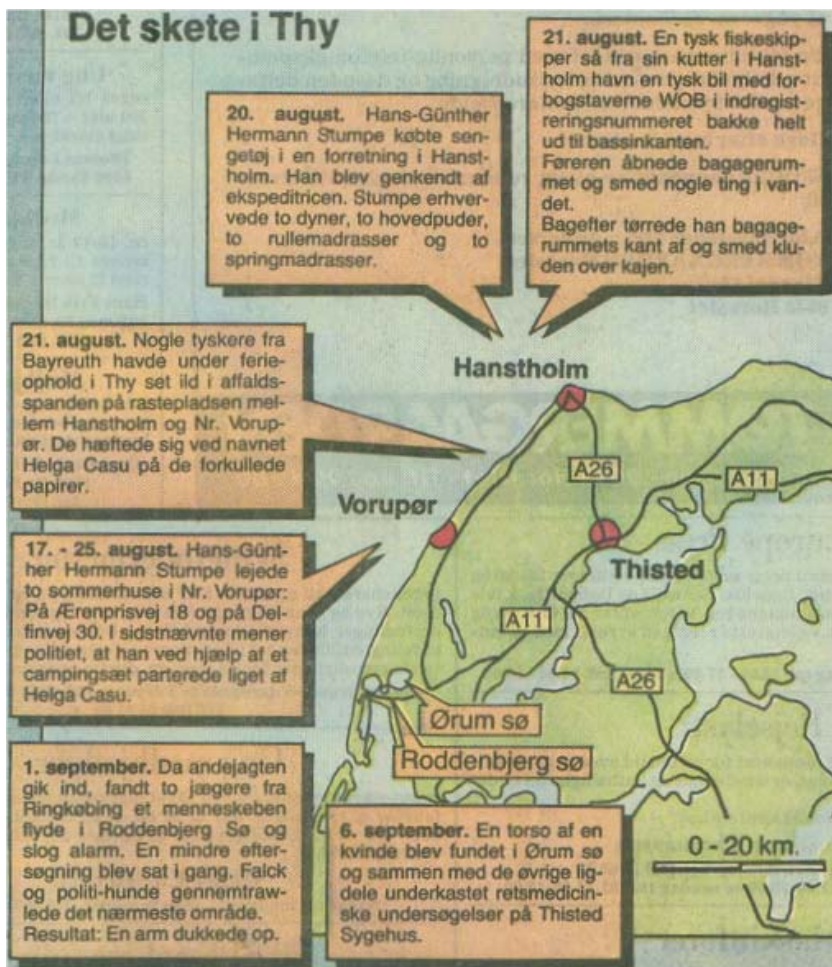
Forbyrdelsen for Kim Larsen, advokat Jørgen Jacobsen, sagde til nævningstinget, at de to mænd havde været sammen med hustruen på det tidspunkt, da hun blev dræbt.

M. Gregersen deltog i en rekonstruktion, hvor gerningsmændene viste, hvorledes drabet var begået. Det var klart, at disse forklaringer ikke var troværdige, og M. Gregersen blev indkaldt i retten.

I 1987 blev en ældre kvinde fundet dræbt i sin lejlighed. M. Gregersen foretog findestedsundersøgelse og obduktion på det lokale sygehus. Dødsårsagen var svære ansigtslæsioner, snitsår i halsen og svære genitale læsioner, og ved mikroskopi påvistes sædceller i skeden. Disse blev indsendt til Retsgenetisk Afdeling. På daværende tidspunkt kunne man ikke foretage DNA, men de blev videresendt til England til DNA-analyse. Det var således den første drabssag i Danmark, hvor DNA blev benyttet, men drabet forblev uopklaret i to år, indtil en ung mand tilstod drabet. DNA-analyse kunne bekræfte hans tilståelse.

Var parteringen foretaget med et spadesæt af denne type?

En af de største og mest tidskrævende sager var den såkaldte Roddenbjerg sag fra 1985.

Den 1. september fandt to jægere et ben i sivkanten af Roddenbjerg sø, og senere blev fundet en arm uden hånd. M. Gregersen deltog i findestedsundersøgelsen, og der blev fundet yderligere et ben. På basis af disse fund blev der udarbejdet et signalement, som forbedredes yderligere, da der nogle dage senere blev fundet en krop uden hoved, arme eller ben. Signalementet lød på en 30-40 år gammel, kraftigt bygget, overvægtig kvinde, 165-170 cm høj, sandsynligvis mørkhåret, og tidligere opereret for en cyste nederst på ryggen. Man fik påvist hendes blodtype og vævstype.

Trods en intens efterforskning lykkedes det først i slutningen af september at finde frem til en mulig savnet, det drejede sig om den tyske kvinde Helga C., som var forsvundet den 17.08., signalementet passede, og man kunne senere ud fra vævstyperne med stor sikkerhed identificere hende.

Det viste sig senere, at drabet var blevet begået i et lejet sommerhus af en tysk mand, som havde lokket hende til stedet. Instituttet måtte afgive udtalelse om, hvorledes parteringen var sket, og hvilke redskaber, der havde været benyttet.

Sagen sluttede ved retten i Braunschweig i 1986, hvor M. Gregersen var indkaldt som sagkyndigt vidne, og hvor gerningsmanden blev idømt livsvarigt fængsel.

Identifikation

Rigspolitiets centrale gruppe til identifikation blev oprettet i slutningen af firserne, først med Jørgen Vogt som retsmediciner, derefter med Jørn Simonsen. I 1989 ønskede Simonsen ikke at fortsætte og pegede på Markil Gregersen som medlem af kernegruppen. Han deltog i det fælles nordiske møde i Oslo i maj 1989, hvor man havde en øvelse om et forulykket tog. Under denne øvelse lærte man metoderne og at arbejde sammen på nordisk basis.

Dette skulle snart vise sig at blive alvor.

Den 09.09.89 styrtede et norsk fly med 55 ombord i havet ud for Hirtshals. 31 blev fundet drivende i havet og fragtet ind til Hirtshals, og de blev anbragt i den tidligere fiskeauktionshal.

ID-gruppen under ledelse af pi. Jan Burlund, tandlæge S. Kejser-Nielsen og retsmediciner Markil Gregersen organiserede i løbet af 1½ dag, at man med tre hold gennemgik de 31 lig og fik udfærdiget et signalement. Dette blev senere fulgt op med en egentlig obduktion på Hjørring sygehus de følgende dage. De 31 blev identificeret på basis af signalementerne og ante mortem oplysninger, tandoplysningerne var af væsentlig betydning.

Fiskeauktionshallen i Hirtshals

Ulykken var en belastning for instituttet, og man måtte hidkalde statsobducent Erling Falk fra Odense til at bistå ved obduktionerne. Instituttet derhjemme blev passet af en nyopereret vicesstatsobducent.

Ulykken gav i øvrigt anledning til to artikler, dels om identifikationen, dels om de traumatologiske aspekter ved flyulykken.

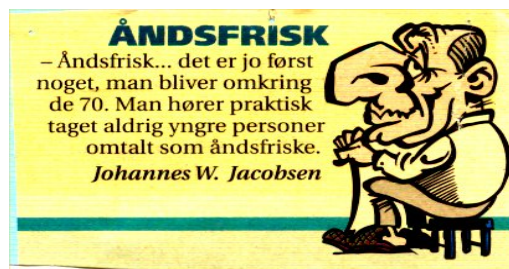
*Ingrid Bayer Kristensen
Fungerende institutbestyrer*

Leif Lundskov: 1970'erne - RI går ind i EDB-alderen – en langsom start!

Det var tanken, at jeg ville forsøge at få lidt kronologi i instituttets indføring og opdatering af EDB-udstyr og software. I må bære over med mig, hvis der er uorden i rækkefølgerne – det har været hundsvært at sætte årstal på, vi kan jo ikke årringsdatere systemet.

Man må i stedet bruge begivenheder, der står som fyrtårne i tiden!

RI' første møde med EDB-alderen mener jeg var indkøb af en terminal, hvis eneste funktion var at sende og modtage tegn fra tastaturet til henholdsvis en skærm og et modem bestående af et telefonrør lagt omvendt på et andet i en kasse, der fungerede som moden, dvs. lavede tegnene om til toner.

På billedet ses Recaus standard-terminal – jeg mener, vi er blevet præsenteret for den på et tidligere omtalt seminar på Scanticon.

Terminalen blev først og fremmest brugt til litteratursøgning på "SOL"-systemet på Statsbiblioteket og stod i øvrigt det meste af tiden og samlede støv ovre i spisevognen.

I en søndagsavis havde Gregersen imidlertid set en helsidesannonce for en EDB-maskine med overskriften: "Mere intelligens?" Han tog siden med og viste den frem ved frokostbordet – "...om det var noget, jeg mente, jeg kunne finde ud af?"

Det var modigt spurgt af Gregersen, jeg havde godt nok allerede qua min hobby, elektronik og radioamatør, lavet noget, der kunne sammenlignes med en lommeregner med 2 cifre, men der var et stykke vej til denne nye fagre verden. Jeg vovede dog forsigtigt at antyde, at det ville være interessant at forsøge.

Computer-kaos i –80'erne

Der var i –80'erne mange tilbud på minidatamater, både seriøse – og spillemaskiner.

Der var ikke nogen norm, ikke noget styresystem, der var slået igennem, og tågerne var kun antydningssvis begyndt at samle sig omkring to typer styreenheder, der var temmelig forskellige, de ses i dag som hjernerne i henholdsvis Apple- og PC-produkter.

Kaos i maskinparken

Avisannoncen, som Gregersen havde med, omhandlede en Commodore PET computer, et mærke, der ikke var helt ukendt, da det havde haft 2 forgængere, nemlig VIC 20 og senere 64'eren.

Der blev indkøbt en Commodore, og som det fremgår af billedet, var det jo en imponerende maskine, de der interesserer sig for det tekniske i computeren vil kunne se, at det ikke var særligt imponerende ydelser sammenlignet med dagens PC, der på alle områder har næsten tusindfold bedre ydelser.

Commodore PET 2001 - Professional Computer, Commodore Basic 1.0, CPU 6502, SPEED 1 MHz, TEXT MODES 40 x 25, PRICE £700 (1978), 8 KB RAM

For overhovedet at forstå, hvad man skulle stille op med den fyr, kom jeg på nogle kurser i Horsens, hvor Commodore lærte os at programmere den, der fandtes nemlig ikke ret mange færdige og slet ingen brugervenlige programmer. Maskinen kendte kun ét sprog, og det var BASIC, som var det mest udbredte programmeringssprog på det tidspunkt, så man var nødt til at lære at programmere.

Flere af de øvrige deltagere på kurset kastede sig hjemmevant over tastaturerne og kunne få både raketter til at skyde til vejrs og biler til at køre, godt nok i primitive udgaver – men det var jo ikke rigtig det, vi havde brug for!

Efter nogen tid kom Bent Kæmpe med et forslag om at lave et program, hvor alle kemikalier etc. kunne tages ind i en database og senere laves til et katalog, vi havde nemlig også fået en printer, der kunne printe ud i ”endeløse baner”. Det var den første større udfordring, og den gav jo blod på tanden, jeg tror såmænd, kataloget ligger et sted på Retskemien endnu?

En fornuftig maskine

Næste trin blev indkøb omkring 1980 af en dansk fremstillet computer fra Regnecentralen, der var leverandør af det meste udstyr til Recau, bl.a. de store servere og tape-backupsystemer.

Piccolo RC 700, Dansk minidatamat, fremstillet 1980, CPU Z80A 4Mhz, 48 KB RAMlager, 5,25” Floppydrev, Styresystem CP/M

Disse minidatamater, som de kaldtes, blev meget udbredt på læreanstalterne og det danske skolevæsen, men blev af flere eksperter regnet for lidt af en katastrofe for den danske datamat-fabrikant, der var for snævert geografisk til så speciel en maskine med styresystemet CP/M, som næppe bruges mere, og IBM var – om end nødtvungen – gået i gang med et helt andet koncept.

Ikke desto mindre fik instituttet megen glæde af maskinen, der kunne nemlig fås seriøse brugerprogrammer som tekstbehandling og regneark på disketter.

Gregersen brugte en del tid med at gøre sig bekendt med denne specielle form for databehandling og tekstbearbejdning.

Den gamle Commodore-maskine blev overdraget til lungefunktionsklinikken på Hygiejnisk Institut. Dem havde jeg hjulpet med at ændre deres dataoverførsel fra de apparater, de testede folk på, fra analoge oscilloskoper til digitale medier med mulighed for at gemme data og få mere ro til vurdering af disse.

Recau & UNI-C på Matematisk Institut

Universitetet var i 1965 datamæssigt samlet under én hat, nemlig Recau, der naturligt havde til huse på Matematisk Institut. I 1985 blev der oprettet en selvstændig statslig data-institution med alle højere læreanstalter under én hat, nemlig UNI-C.

Recau afholdt kurser for at lære os alle at anvende dette centrale system med dets mærkelige og fremmedartede kommandoer.

I øvrigt kunne man fra den tidligere omtalte terminal få udskrevet på printeren på campus, hvor man så i al slags vejr måtte over at hente de uendelige leporellolister.

Et stædigt fakultet

Tanken var på Universitetet som sagt, at al regnekraft skulle være samlet på ét sted, nemlig Recau. Der var ved Det lægevidenskabelige Fakultet, som det dengang hed, ansat et EDB-udvalg med en tidligere ansat ved RI, læge Svend Juul, som formand.

Da jeg i 1982-83 var medlem af Fakultetsrådet efter den nye styrelseslov, som vi tidligere har hørt om, valgtes jeg ind i EDB-udvalget i det forfængelige håb, at jeg kunne påvirke lidt hen mod den retning, jeg mente Fakultetets EDB-fremtid skulle tage, men det var forgæves, der eksisterede kun Recau, og al snak om PC var kættersk tale. Fem år senere var al modstand forstummet.

En kaotisk tid

Firserne var som sagt en EDB-mæssigt kaotisk tid, et utal af firmaer lavede deres egne minidatamater, især var englænderne produktive, måske husker nogen Sinclair, Dragon, New Brain og mange flere.

På RI var der også mange tanker om, hvordan det skulle gribes an.

Universitets mening var som sagt klar, alt skulle udføres via Recaus centrale anlæg med et utal af kurser for at lære at bruge det og øge interessen på institutterne.

Udkrystallisering

Langsomt begyndte tendensen til decentralisering at brede sig.

Bla. på RI i København havde man sammen med Hr. Lærke fået etableret et centralt anlæg med egen server og terminaler til sekretærer og læger.

Vi fik også glæde af Hr. Lærkes besøg og kendskab til detaljerne i systemet.

Vi var også så småt begyndt at se på noget i retning af det, man havde i København. Og indhentede sågar tilbud på færdige systemer, dog var ulempen ved disse, at man blev totalt afhængig af det firma, man valgte.

Systemernes kamp

I -80'erne kom der et hav af systemer, som vi måtte forsøge at få rede på. For den almindelige forbruger stod det ret hurtigt klart, at der var to, der gik forud for de øvrige, det ene var IBM, baseret på 8086 processoren fra Intel, det andet var Apple, baseret på 6800 serien fra Motorola.

Den endelige beslutning

Professor Dalgaard's forslag var, at der blev indkøbt ét anlæg til en sekretær, så man kunne se, hvordan det fungerede, og om det overhovedet kunne erstatte skrivemaskinerne.

Det var dog Gregersens faste indstilling, at vort system skulle være fuldt udbygget fra starten, og at alle, læger som sekretærer, skulle have en PC.

Dette mener jeg også var den eneste måde at få indført elektronisk tekst- og databehandling på ved RI.

Meningen var også, at det skulle være centralt på RI, således at vore data forblev på instituttets udstyr, utilgængeligt for andre.

Det stod også klart, at der skulle være ét sted, hvor data skulle opbevares, så alle fra deres PC havde adgang til disse for eventuel gennemlæsning og rettelser.

Spørgsmålet var blot, hvilket system, der skulle vælges. Der var flere på tale og tilbud fra forskellige firmaer, men vi endte op med et system, der gav os størst mulig frihed med hensyn til leverandør.

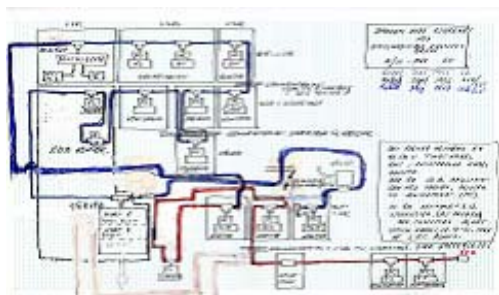
Den store beslutning

Da IBM i 1981 kom med deres PC, var den en succes fra starten, og i løbet af de næste år kom der et rimeligt godt produkt ud af det. I løbet af 1988 blev der indkøbt PC'er til alle læger og sekretærer, samt en notebook. Gregersen havde fået tilsagn om at låne 1 million kroner til etablering af anlægget.

En lille sidegevinst ved indkøb af den første bærbare PC var, da professor Gregersen havde den med på en lille smuttur på en tre dage til Grønland, og på grund af snestorm måtte blive et par uger – her kunne den bruges både til at skrive rapporter og spille hjerterfri!

Kabling

Der blev trukket kabler og ledninger overalt i huset, så alle maskiner var sammenkoblet til hinanden, og en med en såkaldt server.

Som det fremgår af tegningen her, var det omhyggeligt planlagt, men det gik i starten ikke helt efter planen.

Da anlægget var etableret, inviterede Gregersen Fakultetsrådet over til en lille forevisning på sit kontor af,

hvordan vi havde etableret os, og hvordan vi havde tænkt, at systemet skulle virke, det var jo forholdsvis nyt og vakte en del interesse.

Sekretærene

Det siger sig selv, at det var en stor omstilling at gå fra skrivemaskine til ETB – Elektronisk Tekst Behandling. Og alt efter temperament foregik det ikke helt uden sværds slag - enkelte nægtede pure at skifte til dette nye vidunder, men inden der var gået lang tid, kunne alle jo se, at der var mange fordele ved systemet, bl.a. var korrektur jo en leg, og der

skulle ikke skrives med gennemslag og karbonpapir længere, man bestilte blot udprintning af det antal kopier, man ønskede.

Ved skæbnens ironi blev den første sekretær, der lagde en rapport på serveren, den samme, som pure havde nægtet at anvende det nye system, L.O. 114/88, foretaget af læge Peter Thiis Knudsen. Man benyttede tekstbehandlingsprogrammet Wordperfect, der var tidens mest anvendte, det var DOS-baseret og hurtigt at anvende.

Læge Steen Jensen, der var ansat på RI omkring den tid, var meget interesseret i EDB og hjalp til med installering af software og oprettelse af diverse hjælpefunktioner til Wordperfect.

Vi foretog også i fællesskab med Gregersen opsætning af serveren og lagring af instituttets skrivelser på den mest praktiske og sikre måde.

Kodesystemet

Det var også professor Gregersens tanke, at der skulle oprettes en database på grundlag af et allerede eksisterende kodesystem for retsmedicinske diagnoser etc.

Dette skulle dels gøre det statistiske arbejde nemmere, dels i videnskabeligt øjemed lette fremskaffelsen af relevante data.

Gregersen havde sat 30.000 kr. af til projektet med udvikling af et databaseprogram, som en programmør ved Socialmedicinsk Institut påtog sig at lave.

Det blev til mange møder og megen snak om felter og antal bogstaver pr. felt osv. Men trods Gregersens ihærdige og vedvarende pressen på blev der ikke noget ud af det pølseskind, og pengene blev anset for spildt.

Så kom den tidligere omtalte hr. Lærke, systemadministrator på RI, København, over med det system, de brugte dér. Et system, han havde udviklet. Det var desværre meget tungt at arbejde med og blandede tekstbehandling og database så tæt sammen, at man ikke bagefter kunne finde de enkelte obduktionserklæringer – det system blev også skrottet, og så måtte RI, Århus, selv i gang, og nu er der – så vidt jeg er informeret – kommet noget brugbart, om end lokalt ...

Retskemisk Afdeling

Det var oplagt, at det nye system med indføring af EDB på hele instituttet ville være en stor gevinst for Retskemien, der i 1983-84 var flyttet i egne lokaler i Risskov.

Her blev flere og flere funktioner overtaget af PC'er, der blev også bygget enheder, der kunne omsætte de analoge signaler fra apparaterne til digitale for behandling af data.

Elisabet Kaa så straks en mulighed for at oprette databaser, bl.a. til såkaldte "fingeraftryk" for på den måde måske hurtigere at kunne sammenligne data fra kendte med ukendt målinger.

Databaseprogrammet, der blev anvendt, hed "Reflex" og var i mange år, muligvis endnu, det bærende databaseprogram i Retskemien.

"Reflex" blev også anvendt til mange andre funktioner på RI, bl.a. til søgning på E-sager og mange småopgaver i forbindelse med videnskabelige publikationer.

Nyere databaser er opbygget på anden vis med deres muligheder for at kunne relatere data både anderledes og mere effektivt.

Forbindelse til Retskemien

Det ville være praktisk, om man på Retskemien kunne få forbindelse med netværket på Retspatologisk Afdeling.

Det var i starten muligt via telefonnettet, der krævedes blot oprettet to telefonforbindelser med modems, derved kunne der laves automatiske opkoblere, så snart der var brug for det. Det var dog en langsommelig affære, og tiden talte for en mulighed for hurtigere forbindelse.

Internet

Nu overskrider jeg tidsspandet i den øvre ende, men jeg vil lige kort forklare om RI's forbindelse til Internettet.

Vi blev introduceret til Internet ved et foredrag af hr. Pedersen fra København, et udmærket foredrag med mange relevante oplysninger, men på det tidspunkt fattede ikke mange af os, hvad det egentlig drejede sig om, især var det svært at forstå, at nettet som sådan ikke var ejet af nogen!

At Retsmedicinsk Institut lå på Århus Kommunehospitals område medførte, at KH havde magten over ledningerne, og de var meget bange for at lukke op for udenforstående. Til sidst lykkedes det dog at få åbnet et lille hul i deres net, så vi kunne få lagt et lyslederkabel ind.

Så var der pludselig en verden, der åbnede sig, men samtidigt åbnede sig også muligheden for indtrængen af uvedkommende. Dette kunne dog klares ad teknisk vej, og enden blev dag også, at forbindelsen mellem de to afdelinger nu kunne etableres på et helt andet grundlag.

Fremtiden

Hvordan fremtiden vil forme sig på RI rent EDB-mæssigt, kan man jo kun gisne om!

Den umiddelbare fremtid med udflytning til Skejby og med de overvejelser, det medfører, er noget af en udfordring for de nuværende ansvarlige for systemet, men det er min fornemmelse, at det er i gode hænder, og at der vil blive truffet fornuftige beslutninger på området – så held og lykke med det!

Leif Lundskov

(indlæg holdt 06.09.04)

Krønikeforelæsning IV – 18.11.04

Perioden 1990-2004

Perioden indledtes med, at kst. statsobducent Markil Gregersen blev udnævnt til professor og statsobducent fra den 01.01.90, og kort efter afholdtes en tiltrædelsesforelæsning med titlen: Retsmedicin i Jylland.

Til stede ved forelæsningen var også den afgangede professor Jørgen B. Dalgaard.

Administration, ledelse og økonomi

Fakultet

Perioden var stabil med uændrede personale- og driftsmidler, bevilget fra fakultetet (ordinær virksomhed).

Universitetsloven af 1990 bevirkede ændringer i fakultetets opbygning. Det blev nu dekanen, der blev bestemmende, og rådet blev et diskussionsforum. I begyndelsen af perioden var Arvid Maunsbach dekan, senere Søren Mogensen.

Den nye universitetslov 2003-04 ændrer radikalt ved ledelsen af universitetet, idet der nu oprettes en bestyrelse med en formand fra erhvervslivet, og universitetet skal drives mere forretningsmæssigt. Det er slut med valgte ledere, og i stedet anvendes udpegede ledere. Institutbestyrelse og fakultetsråd forsvinder og erstattes af akademiske råd og institutråd, som dekan og institutleder kan rådføre sig med.

Forandringerne har medført en ny institutstruktur med færre institutter. Dette har medført dannelsen af Det samfundsmedicinske Institut, som er en sammenslutning af en række mindre institutter. Der har været ført en længere diskussion, om Retsmedicinsk Institut skulle være en del af dette institut, men det blev besluttet, at instituttet skulle fortsætte som et selvstændigt institut på grund af de særlige forhold vedrørende statsobducenturet, men med et tæt samarbejde med hensyn til undervisning og forskning.

Statsobducenturet

var i størstedelen af perioden præget af en jævn prisudvikling og moderate overskud.

1999-ordningen: Med ganske kort varsel måtte instituttet overtage nogle af embedslægerne funktioner, herunder findestedsundersøgelser og personundersøgelser, ligesom embedslægerne ikke mere skulle medvirke ved obduktionerne. Dette medførte betydelige ændringer for Retspatologisk Afdeling (se Annie Vesterbys indlæg sidst i denne periode).

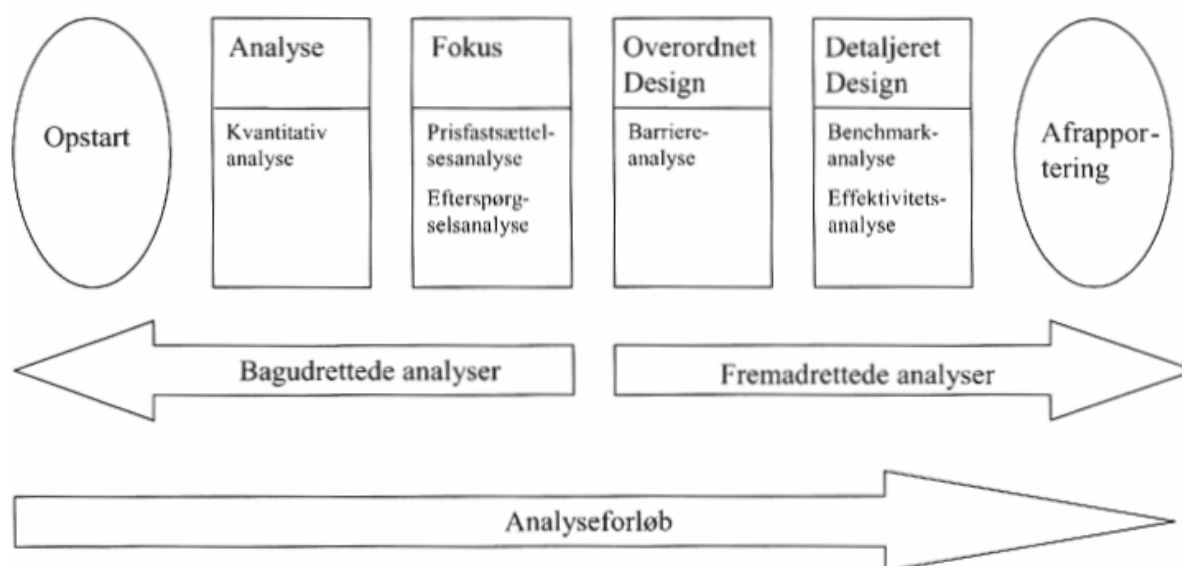
Budgetanalysen

1999-ordningen med overtagelse af funktionerne for embedslægerne medførte betydelige merudgifter for instituttet, og prisen på personundersøgelserne måtte med to nye vagthold sættes væsentligt op, hvilket man havde gjort Justitsministeriet opmærksomt på og hvilket var accepteret. Finansministeriet benyttede imidlertid stigningerne til at forlange større indsigt i institutternes budgetter og regnskaber samt prisfastsættelsen. Der var heller ikke tidligere, siden ordningens indførelse i 1985, foretaget nogen egentlig dyberegående analyse, kun de årlige budget- og regnskabsaflæggelser. Justitsministeriet besluttede sig derfor til at foretage en budgetanalyse, og efter licitationsrunde blev firmaet KPMG valgt til at foretage denne analyse.

Den var baseret på nedenstående overordnede analysedesign.

Overordnet analysedesign

- Analysefaser

Analysen var meget omfattende og gav anledning til en større rapport med konklusioner.

Man havde frygtet omfattende ændringer af strukturen i det retsmedicinske område i landet, men denne frygt viste sig grundløs, hvorimod der blev anbefalet mere gennemsigtighed og større grundlag for prisberegningen, bl.a. på arbejdstidsanalyser. Institutterne var været tilfredse med det økonomiske i den hidtidige ordning og frygtede overgang til en rammestyrt, hvilket ville have haft ubehagelige konsekvenser – og have været en trussel mod retssikkerheden.

Retskemisk Afdeling

Afdelingen har gennemgået en positiv udvikling med flere og flere undersøgelser, indførelse af nye metoder og nyt apparatur (se Carsten Hansens indlæg).

Instituttlederen var fortsat ansvarlig for Retskemisk Afdeling, hvilket var en vanskelig opgave på grund af den geografiske afstand, og ikke mindst fordi retskemien var et helt andet fag end instituttlederens. Elisabeth Kaa fungerede som leder, men havde ikke i begyndelsen den nødvendige bemyndigelse. Det kom en stigende polarisering med toksikologi- og narkosektionen med samarbejdsproblemer og diskussioner om ledelsesfunktion, idet adskillige gik ind for en kollektiv ledelse på afdelingen. Dette blev bragt til ophør i 1997, hvor Elisabeth Kaa blev udnævnt til afdelingsleder efter opslag og overtog nu også den formelle ledelse af afdelingen og refererede til instituttlederen.

Der opstod imidlertid hurtigt problemer med toksikologisektionen, hvor man fortsat gik ind for kollektiv ledelse, og der opstod også andre samarbejdsproblemer.

Problemerne blev søgt løst på forskellig vis, bl.a. ved ekstern konsulenthjælp, hvilket rettede noget op på forholdene, men der opstod stadig konflikter, og en del værdifulde medarbejdere forlod afdelingen. Ingen turde rigtig komme frem med, hvad der var årsag til problemerne. Forholdene blev mere og mere kritiske, men kunne dog holdes inden døre. Man arbejdede fortsat med at løse problemerne ved strukturændringer, men i sommeren 2001 opstod imidlertid en situation, hvor kræfter uden for instituttet reagerede kraftigt.

Det blev nu klart for instituttlederen, fakultetet og universitetet, at man var nødt til at løse problemerne, hvis afdelingen fortsat skulle bestå. Dette førte til en hurtig og for mange uventet afskedigelse af en VIP medarbejder. Der blev dog indgået en form for forlig, hvor han selv fratrådte, men reelt fik 1 års løn og med ret til at tage andet arbejde.

Afskedigelsen skabte kritik af ledelsen og gav dønninger, hvor andre medarbejdere forlod afdelingen.

Der er siden blevet ansat mange nye og samarbejdsvillige medarbejdere, og der har nu udviklet sig et godt arbejdsklima på afdelingen, selv om man fortsat har diskuteret strukturen. I sommeren 2004 måtte Elisabeth Kaa sygemeldes i en længere periode og ønskede i november at fratræde som afdelingsleder og fortsætte i en skånestilling. Mogens Johannsen blev udnævnt til konstitueret afdelingsleder.

Årsberetninger

Instituttets funktioner bliver offentliggjort i universitetets årsberetninger. Disse har været bundet i en stram form og har ikke taget hensyn til statsobducenturets virksomhed, som udgør langt den største del af arbejdet ved instituttet.

Siden 1994 har der fra instituttets side været udgivet årsberetninger om hele instituttets virke. Årsberetningerne har hertil yderligere indeholdt mindre artikler, som har illustreret instituttets virke og problemer.

EDB

I 1980'erne var der blevet indført EDB ved instituttet, jvr. Leif Lundskovs indlæg i slutningen af kapitlet om foregående periode. Princippet havde været, at alle skulle have en computer, samt at disse skulle være af samme fabrikat (i begyndelsen IBM, siden Tulip og nu Siemens). Antallet af programmer blev begrænset, men disse skulde holdes opdaterede.

Leif Lundskov har været en uvurderlig medarbejder ved indførelsen af EDB på instituttet. Man har herved sparet dyr konsulenthjælp. Leif Lundskov fratrådte sin stilling i 1996. At få en ny institutbetjent med hans kvalifikationer på det EDB-mæssige område ville være umuligt. Instituttet havde et stort behov på dette område og ville nødtigt henvises til ekstern hjælp fra konsulentfirmaer, ej heller

ønskede man, at VIP'erne brugte deres kostbare tid på dette. Der blev herefter oprettet en stilling til en EDB-medarbejder i samarbejde med fire andre institutter, med arbejdstid svarende til andel af løn, men med fysisk arbejdsplads ved vort institut. Stillingen blev opslået, og man ansatte Ole Lundskov, hvilket har været af meget stor betydning for instituttet. Nogle af de andre institutter faldt fra, og det endte med, at Ole blev ansat fuldtids ved Retsmedicinsk Institut. Siden har fakultetet oprettet deres egen EDB-afdeling, som vi samarbejder med.

Instituttet har nu et moderne, velfungerende EDB-net.

Instituttet har tillige en hjemmeside, som blev oprettet i 2000 og løbende opdateres, adressen er www.retsmedicin.au.dk

Kodesystemet

Retsmedicinsk Instituts erklæringer og materiale vedrørende obduktioner, findestedsundersøgelser og personundersøgelser er en vigtig kilde til opgørelser, undervisning og forskning. Det er derfor vigtigt at kunne finde sager og bearbejde disse.

Fra 1959 anvendte man WHO systemets diagnosekoder. Disse blev skrevet på kartotekskort og senere ført på Kardex systemet.

Fra begyndelsen af -80'erne til 1991 blev diagnoserne af forskellige grunde ikke indført i kodesystemet. Der blev indledt et samarbejde mellem de retsmedicinske institutter om at udarbejde et kodesystem, man blev enig om at bruge det system, som patologerne anvendte, nemlig SNOMED systemet, men dog tillempet danske retsmedicinske forhold. Det blev besluttet, at hvert institut skulle have sin database, og at der ikke skulle ske nogen direkte sammenkøring, men derimod at man kunne samarbejde om data. Kodesystemet blev oprettet i en Paradox database, hvor man senere i København gik over til Oracle. På svensk og dansk initiativ forsøgte man også at indføre en nordisk database. Man havde adskillige møder om dette, men projektet mislykkedes.

Gennem mange år var det en svaghed ved vort system, at kun personer med dybgående kendskab til Paradox kunne udføre søgninger på systemet. I 2004 har Ole Lundskov udviklet et brugervenligt søgesystem, hvilket har øget betydningen af systemet, idet alle kan søge herpå.

Med hensyn til personundersøgelser anvendes et mere simpelt kodesystem.

Personale

Instituttet har i denne tidsperiode gennemgået en meget stærk personalemæssig udvidelse, både i den retspatologiske og den retskemiske afdeling.

I den retspatologiske afdeling var der i 1990 ansat 5 VIP'er, en statsobducent og en vicesstatsobducent samt 3 lektorer/læger. I 1999 udvidedes staben med 1 lektor/læge. Overtagelsen af embedslægefunktionerne i 1999 øgede personalet med 1 vicesstatsobducent og samtidig blev der ansat 5 "satellitlæger" i Aalborg og 5 "satellitlæger" i Herning. I 2001 udvidedes yderligere med en lektor/læge. I 2003 ændrede "satellitlæge" funktionen i Herning fra 5 læger i vagt til 1 konsulent.

I 2004 blev yderligere oprettet en fælles introduktionsstilling for patologisk anatomi og retsmedicin med ½ år hvert sted, en ordning, som kan betyde en øget rekruttering til faget.

I 1990 var Markil Gregersen professor og statsobducent, medens Ingrid Bayer Kristensen var kst. vicesstatsobducent. I 1991 blev Annie Vesterby ansat som vicesstatsobducent. I 1999 udnævntes Peter Leth til vicesstatsobducent i den nyoprettede stilling, men fratrådte igen i 2004 for at tiltræde en lignende stilling i Odense. Dette medførte et uholdbart forhold med kun to i rådighedsvagten, og denne blev derfor udvidet, således at man inddrog lektorerne Ingrid Bayer Kristensen og Jytte Banner Lundemose som supervisorer.

Professorstillingen samt den ledige blevne vicesstatsobducentstilling er opslået og ventes besat den 01.02.2005, hvorefter der indledes en ny æra i det retsmedicinske institut.

TAP-personalet i den retspatologiske afdeling er også blevet udvidet. I 1990 var der 4 sekretærer, 3 institutbetjente og 2-3 histolaboranter. Fra 1997 en EDB-medarbejder, og fra 1999 ansattes yderligere en sekretær til bl.a. at varetage opgaver vedrørende satellitfunktionerne. I 2002 blev ansat en regnskabsmedarbejder, idet budgetter og regnskaber efterhånden var blevet stærkt tidskrævende, og der var udsigt til indførelse af nye budget- og regnskabsystemer.

Personale

Retspatologisk Afdeling - VIP-personale 1990 –

Markil Gregersen 01.10.63 – / Anne Filskov 01.09.89 – 31.01.91 / Steen Jensen 01.12.86 – 30.06.90 / Peter Thiis Knudsen 01.04.86 – 31.03.90 / Jytte Banner Lundemose 01.02.88 – 28.02.93 + 01.12.98 – / Ingrid Bayer Kristensen 01.02.88 – Lene Aagaard Nielsen 01.02.01 – 31.07.01 + 01.11.03 – 31.01.04 / Helene Nortvig Abrahamsen 01.12.99 – 30.11.00 + 01.06.01 – 30.09.01 / Mads Agerbæk 01.01. – 31.01.91 + 01.03. – 30.04.93 + 01.08. – 31.10.94 / Jørgen Bendsen 01.05. – 31.07.93 / Thomas Fichtner Bendtsen 01.10.93 – 31.01.94 / Mads Birkler 01.10.00 – 31.01.01 / Jacob Blichfeldt 01.09.90 – 31.08.91 / Peter Bruvik Ruhlmann 01.08.01 – 30.06.02 / Inger Brødsgaard 01.05.91 – 31.07.93 + 01.08.95 – 31.10.95 / Jan Christensen Vork 01.02. – 30.09.03 / Charlotte Corydon 01.08. – 30.09.01 / Søren Dalager-Pedersen 01.07. – 30.09.00 / Erik Damberg 01.11.99 – (satellitvagt, senere konsulent) / June Anita Ejlersen 01.10.01 – 30.09.02 / Mikkel Eld 01.10.03 – 31.07.04 / Bettina Hedegaard 01.06 – 31.12.98 / Lone Eskildsen 01.03.00 – 31.01.01 / Poul Frederiksen 01.09.91 – 30.06.02 / Lise Mette Gjerdrum 01.05. – 30.06.98 / Poul Grøn 01.10.92 – 31.01.93 / Rikke Hagemann Petersen 01.09.98 – 28.02.99 / Karin Marlen Hansen 16.02. – 30.04.98 / Lene Hjelle 09.09. – 31.10.03 / Søren Hjortshøj 01.07. – 30.09.97 / Ida Holm 01.01. – 31.12.03 / Vibeke Jensen 01.06.90 – 30.04.91 / Bodil Abild Jespersen 01.06. – 31.10.91 / Lars Gehlert Johansen 15.09. – 14.10.92 / Marlene Kanstrup 15.09. – 31.12.02 / Hans Christian Kjeldsen 01.02. – 30.04.97 / Niels Korsgaard 01.01. – 01.05.90 / Anne Kathrine Lauritsen 01.05. – 30.11.99 / Peter Leth 01.08.93 – 29.02.04 (fra 01.07.00 vicesstatsobducent) / Karoline Meldgaard 01.02.92 – 31.12.97 / Søren Mikkelsen 01.09.01 – 28.02.02 / Hans Jacob Teglers Nielsen 01.10.01 – 31.01.02 / Lene Warner Boel 01.02.96 – 31.08.98 + 01.03. – 30.04.01 / Jørgen Drasbæk Schiønning 01.08.95 – 31.01.96 / Margaretha Segerberg 01.05. – 31.10.96 / Mehdi Nabipour Talabari 01.04. – 30.06.99 / Elisabeth Tehrani 01.09. – 31.12.90 / Britta Weyer 01.05. – 01.09.92 / Birgitte Ziegler 01.08.96 – 31.01.97 / Ole Ingemann Hansen 01.05. – 30.04.01 + 01.05.04 – / Vivian Würtz 01.11.04 – 31.12.04 / Ingrid Carelius Studstrup 01.11.04 – 31.01.05 / Jakob Billeskov Jansen 01.11.04 – Christin Graff Isaksen 01.02.04 – / Marianne Rohde 01.08.02 – Annie Vesterby 01.07.91 – / Søren Vinter 01.03.04 – 31.12.04

TAP-personale 1990 –

Leif Lundskov 01.09.59 – 30.11.96 / Tove Gaarsdal 01.02.65 – 31.07.92 / Lis Nielsen 01.07.78 – 31.07.97 / Allan Laursen 01.05.79 – / Susanne Bøse Andersen 01.05.89 – 30.06.96 / Ina Eltang 01.11.89 – / Arne Ernst 01.04.87 – / Jytte Dreyer Jakobsen 01.03.86 – / Kirsten Lønskov 01.04.80 – / Alice Tonsgaard 01.02.82 – / Bente Brix 01.08.97 – 30.09.98 / Sanne Pilgaard Jensen 15.01. – 31.03.99 / Anette Bach Nielsen 01.01. – 30.11.96 / Pernille Pedersen 01.09.97 – 31.01.01 / Kirsten Svelle 01.06.92 – 31.08.97 / Lis Birkler 01.12.98 – / Ole Lundskov 01.01.97 – / Karsten Mildahl Nielsen 01.09.96 – / Eva Olesen 01.04.99 – / Birgitte Skovgaard Outzen 01.02.00 – / Vivi Vendebæk 01.01.01 –

Rengøring 1990 –

Mona Jensen 01.12.63 – 30.09.92 / Nanny Busk Mikkelsen 01.10.92 – 28.02.98 / Lydia Andersen fra 01.03.98

Retskemisk Afdeling - VIP-personale 1990 –

Elisabet Kaa 01.06.80 – / Carsten Hansen 01.08.86 – / Claus Dragsholt 01.01.89 – 28.02.02 / Hanne Bowmann 01.10.91 – 15.04.95 / Ingrid Rosendal 01.08.99 – 30.09.02 / Kirsten Wiese Simonsen 01.11.97 – 31.08.01 / Mette Findal Andreassen 01.05.01 – / Anette Panduro Falcher Petersen 01.12.01 – / Mogens Johannsen 01.01.02 – / Grith Kastorp 01.02.03 –

TAP-personale 1990 –

Marianne Vogel 01.11.75 – / Ulla Christensen 01.08.87 – 01.05.01 / Lykke Frier 15.04.80 – 31.02.92 / Helene Laursen 15.05.82 – 31.01.96 / Jette Vindbæk Melsen 01.04.88 – 31.01.01 / Bente Hammer Rasmussen 01.02.89 – 01.09.97 / Helle Terp 01.08.89 – 31.09.90 / Heidi Westermann 01.08.91 – 31.07.92 / Inge Korup 01.03.87 – Birthe Møller Christensen 10.02. – 31.12.97 / Ulla Christensen 01.05.01 – / Ulla Gaardbo 01.06.91 – 31.01.02 / Ulla Mejlvang Jensen 01.01.95 – 01.08.03 / Birthe Hansen Kløve 16.01.96 – 31.12.96 / Pia Yvonne Laursen 15.01.94 – 14.01.95 / Helle Degnbol Madsen 18.01.99 – 28.02.01 / Anne Møller 01.02.98 – 31.02.99 / Charlotte Brogaard Pedersen 01.01. – 31.12.92 / Tine Plovgaard 01.01.90 – 12.08.91 / Anette Rasmussen 01.11.96 – 31.12.97 / Helle Terp 01.08.89 – 31.07.90 / Laila Kearney 01.12.97 – / Ole Lundskov 01.01.97 – / Vivi Vendebæk 01.01.01 – Mette Marie Damborg Andersen 15.11.00 – 31.01.01 / Per Kastrupsen 01.09.00 – 01.04.02 / Susanne Lysdahl Røberg 01.12.00 – / Ken Rønnov Schneider 15.11.00 – 01.09.02 / Rasmus Telving 01.12.99 – / Anette Hedegaard Nielsen 01.01.01 – 31.12.01 / Brian Nielsen 01.02.01 – / Janni Ankerstjerne Sørensen 01.02.01 – / Peter Nyborg Andersen 01.03.02 – 31.07.03 / Dorthe Lyhne Pedersen 01.05.02 – / Lone Støvring Rattenborg 01.11.02 – Brian Sonne Jensen 01.10.03 – / Eva Lysdahl Paulsen 01.09.03 – / Anna-Marie Hansen 01.01.04 – / Trine Thomsen 01.05.04 – / Sisse Elle Mikkelsen 01.01.04 –

Byggeforhold Histolaboratoriet

Kravene til arbejdsmiljøet i laboratorier, herunder histolaboratoriet, blev skærpet betydeligt. For at leve op til Arbejdstilsynets krav var det nødvendigt med en ombygning med nye stinkskebe og et effektivt ventilationssystem. Stinkskebene blev indkøbt fra Skive Møbel-fabrik i samarbejde med universitetets bygningsforvaltning, og herefter fik man forbedret ventilationsforholdene betydeligt.

Bygningsforholdene og arkivforholdene var dog fortsat noget utilstrækkelige.

SKIVE MØBELFABRIK A/S		BYRUM		
Retsmedicinsk Institut Arbejdsministeriet Finsenvej 15 4000 Roskilde 9511 København Jytte Jønsboen		Byrum København Høje Tåsingevej 10 2650 Lyngby		
Skive, den 30. september 1990		Tilbud nr. 80 809 Side 1 (3)		
Nedr. Invester til Retsmedicinsk laboratorier				
I forbindelse med ombygningen af Retsmedicinsk Institut, herunder histolaboratoriet, er vi villige på levering af div. investering til ovennævnte laboratorier, som følger:				
RSD, nr. 1.002 af 10.9.1990				
Opstart A-C				
Arbejdsnavn				
1 stk. Arbejdsbord		nr. 93.703	nr. 2892/	kr. 2.491,00
Opstart B-B				
Arbejdsnavn				
1 stk. Højskåbe		nr. 91.802	nr. 1419/	kr. 2.030,00
1 stk. Højskåbe		nr. 92.351-99	nr. 897/	kr. 897,00
2 stk. Højskåbe		nr. 42.381	nr. 3900/	kr. 4.100,00
1 stk. Højskåbe		nr. 42.000	nr. 2381/	kr. 2.341,00
1 stk. Højskåbe		nr. 15.000	nr. 2847/	kr. 284,00
			nr.	10.464,00
Opstart C-C				
Arbejdsnavn				
1 stk. Tilgængelig		nr. 40.930	nr. 109/	kr. 109,00
1 stk. Højskåbe		nr. 40.911	nr. 102/	kr. 1.020,00
4 stk. Højskåbe		nr. 44.200	nr. 174/	kr. 696,00
1 stk. Højskåbe		nr. 44.200	nr. 201/	kr. 2.010,00
1 stk. Højskåbe		nr. 44.111	nr. 3409/	kr. 2.409,00
2 stk. Højskåbe		nr. 44.200	nr. 174/	kr. 696,00
2 stk. Højskåbe		nr. 44.111	nr. 182/	kr. 1.820,00
1 stk. Højskåbe		nr. 44.190	nr. 102/	kr. 1.020,00
			nr.	13.966,00
Samlagt til side 3				
RSD nr. 1001				

Sektionsstuen

Arbejdstilsynet kom på inspektion og krævede en større sektionsstue, forbedring af ventilationsforholdene og ikke mindst bedre omklædningsfaciliteter, som burde være beliggende på Patologisk Institut. På daværende tidspunkt var det et fælles omklædningsrum og brusere for mænd og kvinder. Patologisk Institut ombyggede omklædningsrummene, således at disse levede op til tidens krav, om end forholdene var meget små og snævre.

Retsmedicinsk Institut ombyggede to sektionsborde på den lille obduktionsstue og to sektionsborde på patologernes store sektionsstue med hæve-sænke-funktion, og der etableredes separat udsugning over obduktionsbordene på egen obduktionsstue og de to borde i patologernes sektionsstue.

Pladsforholdene var fortsat kritiske på instituttet. Der var ikke plads til personalet. Man diskuterede igen at anbringe nogen uden for instituttet, men i betragtning af, at der kun var få år til man kunne flytte i nyt institut, lejede man en skurvogn i 2 etager, og samtidigt blev den ene skurvogn samt Dalgaard's lille skurvogn fjernet. Der blev holdt en indvielsesfest og udskrevet en konkurrence, hvor bygningen fik navnet "Markilsminde", som dog aldrig vandt indpas.

Ny pavillon i 2 etager lejes indtil nyt institut

Indvielse af pavillonen. Fra højre ses Lene Warner Boel, Jytte Banner Lundemose og Annie Vesterby

Nyt institutbyggeri

I 1992 blev afsendt en fornyet ansøgning til Det sundhedsvidenskabelige Fakultet om et nyt, samlet institut. Fakultetet tiltrådte ansøgningen og kædede den sammen med Aarhus Amts planer om udflytning af de patologiske institutter til Skejby.

I 1993 blev nedsat en arbejdsgruppe i amtet med deltagelse af dekan Arvid Maunsbach og Retsmedicinsk Institut. Denne gruppe anbefalede Retsmedicinsk Institut placeret sammen med Patologisk Institut på Skejby Sygehus.

I 1994 godkendte amtsrådet i princippet udflytningen af de patologiske institutter til Skejby. Der blev herefter nedsat en arbejdsgruppe med K.K. Petersen og Jørgen Andersen fra Universitetet og Forskningsfonden, Ingrid Bayer Kristensen og Claus Dragsholt fra instituttet, og der blev udarbejdet en dimensioneringsrapport for instituttet. Den blev udarbejdet på en sådan måde, at der ikke kunne skæres yderligere i den, men også sådan, at der ikke var indbygget nogen form for fremtid.

Tiden trak ud, og i 1995 begyndte man at diskutere andre muligheder, herunder udflytning på Gynækologisk Afdeling på nu rømmede Fødselsanstalten for Jylland. Dekanen var imidlertid imod indflytning af Retsmedicin, idet han øjensynligt havde andre planer. Der var flere møder med amtet og Undervisningsministeriet om muligheden for at leje et institut af amtet på Skejby Sygehus.

I 1996 pressede instituttet hårdt på med protestskrivelser og pres på Rektor, man kunne iagttage, at der blev bygget andre steder.

Den 02.07.96 blev der afholdt et møde mellem Undervisningsministeriet, Justitsministeriet og Aarhus Universitet, hvor kontorchef Rudolf Straarup fastslog, at Retsmedicinsk Instituts var Universitetets ansvarsområde.

I 1997 blev der udarbejdet et aktstykke til Finansministeriet, men på grund af den lange tid, der var hengået, med et notat om yderligere 286 m².

Den 26.06.98 tiltrådte finansudvalget en bevilling på 51,3 millioner kroner til nybygning af et retsmedicinsk institut. Der blev herefter indledt byggemøder med amtet. I 1999 var der mange diskussioner omkring EU udbud af byggeriet, om et sådant kunne undgås. I december havde instituttet tabt tålmodigheden og protesterede særdeles kraftigt over for dekanen den 15. december.

I år 2000 blev der udarbejdet et byggeprogram til prækvalificeringstilbud, og den 04.10. blev fem firmaer udvalgt til byggekonkurrencen.

Universitetet ved Byggekontoret og instituttet ved Ingrid Bayer Kristensen var repræsenteret i bedømmelseskomitéen, hvor også amtet og Arkitektforeningen havde sæde.

Den 08.01. fremkom bedømmelseskomitéen med et flertal for et projekt 3 og et mindretal for projekt 5. Den 30.04. blev der afholdt reception på Skejby Sygehus med afsløring af vinderprojektet, nr. 3, som var udført af Arkitektgruppen Århus arkitekterne.

Det blev dog hurtigt klart, at amtet ikke ville bygge vinderprojektet.

Bygning af Retsmedicinsk Institut for Aarhus Universitet på Skejby Sygehus

Konkurrenceprogram oktober 2000

ÅRHUS

Tilbygning til Skejby Sygehus var for anderledes

KONKURRENCE: Arkitektgruppen vandt opgave med ny afdeling men tabte til sidst

I Karsten Bjørns millimeter kroner. Det er C.F. Møller, der har tegnet Skejby Sygehus. **ÅRHUS:** Amtet valgte i sidste runde at droppe vinderen af arkitektkonkurrencen om den end det heres-

le have C.F. Møllers koncept, siger Leif Vesterlund Pedersen. **konkurrence.** Senere blev det amtet, der fik forslaget. Vi lejer så efterfølgende bygningerne til til staten, fordi hospitalet er en del af universitetet, siger Leif Vesterlund Pedersen. **Amtet er bundet af EU's** tjenesteforskrifter og har ikke ret til at vælge. Men amtet har fra begyndelsen villet noget andet, fordi C.F. Møllers Thomasus har tegnet

odsmå luffaren. **Det er selvfølgelig** et kompliceret sag, fordi vinderen af konkurrencen fik overdraget byggesvaret. Men de

Instituttet begyndte at søge nye muligheder, herunder mulighed for at anvende kunstbygningen i Vennelyst, som blev ledig ved et nyt kunstmuseums oprettelse i Århus.

Der blev ført en række forhandlinger, og det endte med, at man i februar 2002 fik vedtaget, at amtet ville bygge projekt 5,

C.F. Møllers projekt, for egne midler og udleje bygningen til universitetet.

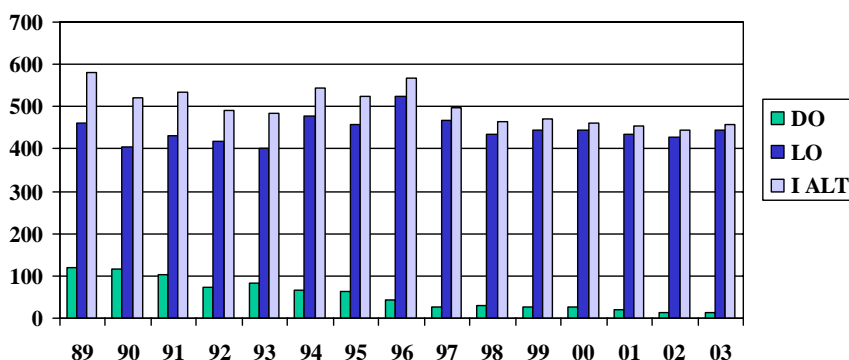
Ved et møde mellem Forskningsministeriet og amtet enedes man om lejeløsningen, og at der skulle udarbejdes et aktstykke på basis af det tidligere aktstykke udarbejdet i forbindelse med, at staten skulle være ejer af instituttet.

I slutningen af 2004 har man fra amtets side udliciteret byggeriet, men der er i skrivende stund endnu ikke underskrevet en lejekontrakt og dermed et aktstykke.

Instituttets byggeudvalg består i 2005 af Ingrid Bayer Kristensen (formand), Allan Laursen, Carsten Hansen og Inge Korup.

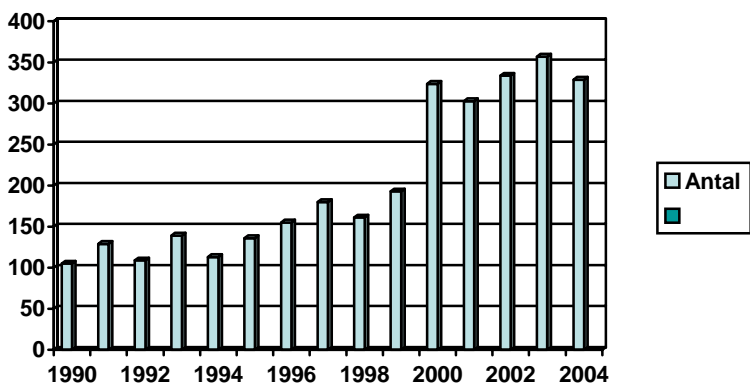
Statsobducenturet

Det samlede antal obduktioner har siden 1994-96, hvor der var over 500 obduktioner pr. år, været faldende til godt 450. Især er antallet af obduktioner for Arbejdsskadestyrelsen faldet betydeligt.

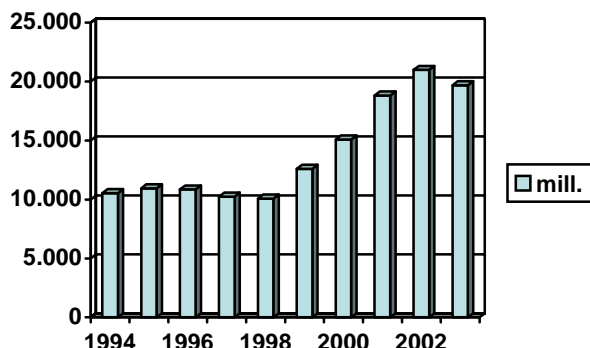
Antallet af findestedsundersøgelser er derimod blevet udvidet efter indførelsen af ordningen i 1999. Personundersøgelsernes antal fremgår af nedenstående kurve. I begyndelsen af -90'erne var der omkring 110-20 undersøgelser pr. år. Efter indførelsen af kolposkopet (se Annie Vesterbys indlæg

til sidst i dette afsnit) kom der et stigende antal personundersøgelser, hvoraf mange var børn undersøgt med henblik på seksuel udnyttelse. Tallet var nu steget til over 150, men ved indførelsen af 1999-ordningen steg antallet pludselig til 300/350. Personundersøgelserne udgør således en væsentlig del af statsobducenturets virksomhed.

Forholdene havde også indflydelse på økonomien ved det rekvirerede arbejde, og udgifterne er steget betydeligt de senere år.

Undervisning

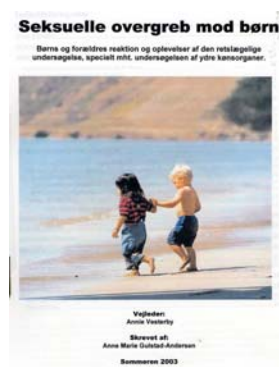
Bertel Haarder havde nedskåret optageantallet til de medicinske studier i –80'erne, hvilket jo medførte økonomiske begrænsninger for fakultetet, men også den senere, alvorlige lægemangel i Danmark. Dette blev der rettet op på ved at øge studenteroptaget i –90'erne. Samtidigt blev indført en ny studieordning fra 1997, hvor studietiden tillige blev reduceret med ½ år. Nyordningen nåede instituttets undervisning i 2002, og man blev pålagt at reducere forelæsningsantallet fra 40 til 30, hvilket efter instituttets opfattelse har medført en kvalitetsforringelse af undervisningen.

Endvidere forlod man i 2002 den mundtlige eksamen, idet denne ville være meget ressourcekrævende med det store antal studenter (ca. 140), man gik over til skriftlig eksamen, som man havde erfaring med fra Københavns retsmedicinske institut gennem mange år.

Udover forelæsningerne holdes stadig demonstrationer på sektionssstuen, og der har været introduktionsbesøg af studerende i begyndelsen af studiet, ligesom man har indført forskningsmetodologiske opgaver.

I 2004 blev Jørn Simonsens lærebog erstattet af en ny nordisk lærebog, som dog var på dansk. Flere af afsnittene i denne bog er skrevet af medarbejdere fra instituttet. Desværre var de lovmæssige afsnit i den nye bog ikke tilstrækkelige. Dette har medført en ændring af pensum, som tidligere kunne begrænses til bogen. Instituttets pensumbeskrivelse m.v. offentliggøres på instituttets hjemmeside.

I den nye studieordning blev indført, at de studerende skulle skrive forskningsmetodologiske rapporter og samtidig få en vis uddannelse i forskningsmetodologi. Adskillige studerende har udarbejdet sådanne rapporter. Et fåtal af dem er gengivet nedenfor.

Postgraduat undervisning

Instituttets læger har deltaget i embedslægeundervisning, speciallægeuddannelsen i almen medicin, otolaryngologi og anæstesiologi, og der har været afholdt omfattende undervisning for læger og personale i regionalafdelingerne og Center for Voldtægtsofre.

Dansk Selskab for Retsmedicin afholder årlige kurser i faget, disse kurser går på skift mellem de tre institutter, hvor det institut, der afholder mødet, har en central rolle. Institutet i Århus har afholdt et kursus i 1995 i trafikmedicin, i 1998 alkohol, i 2001 om klinisk retsmedicin (voksne) og i 2004 om selvmord.

Alkoholkursus 1998.

I tilslutning til alkoholkurset var der middag på Sjette Frederiks Kro, hvor Erik Skovenborg holdt foredrag om alkohol. Der var tillige arrangeret en vinsmagning, hvilket var meget vellykket trods det, at deltagerne havde svært ved at svare rigtigt på smagsprøverne!

Forskning

Perioden var præget af et comeback for forskningen trods manglende faciliteter ved instituttet.

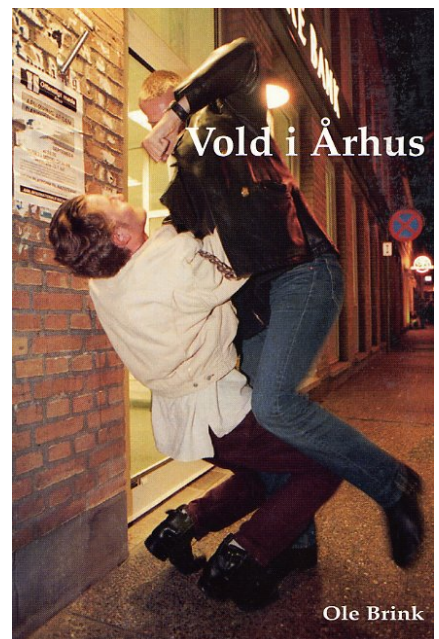
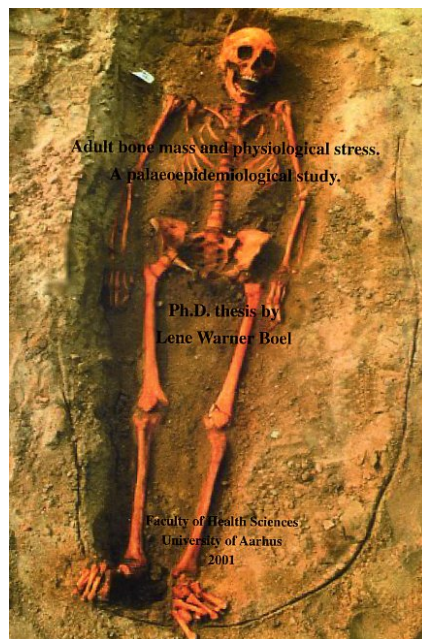
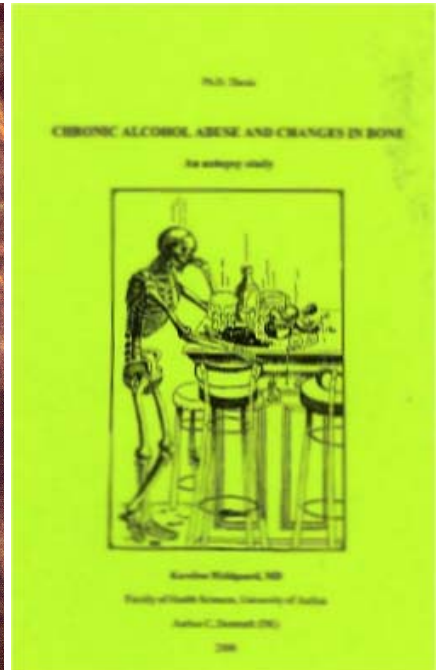
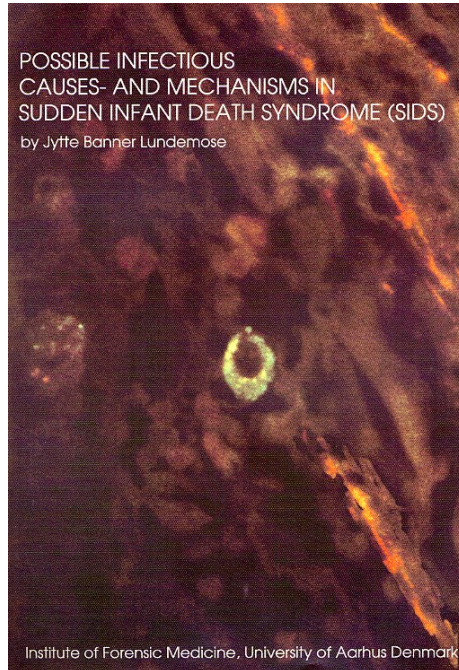
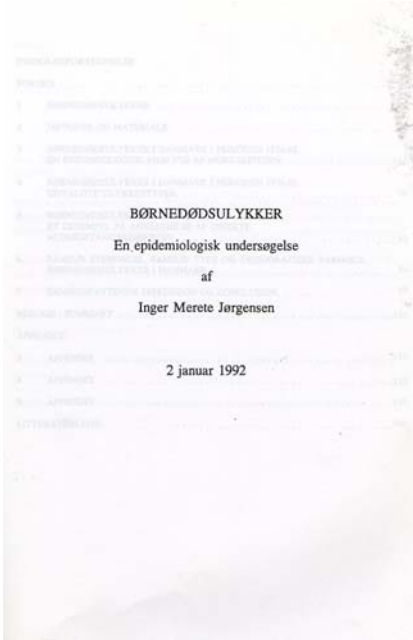
I firserne var lagt grunden til nye vigtige og bæredygtige forskningsprojekter, som havde ført til internationalt samarbejde, både i retspatologi og retskemikemi.

Der udviklede sig et enestående samarbejde med andre af universitets og hospitalets afdelinger tillige med et vigtigt internationalt samarbejde.

I 1995 forsvarede Annie Vesterby sin disputats: Vertical Sections and Star Volume in Bone Histomorphometry.

Der er udgået seks ph.d. afhandlinger fra instituttet:

I 2004 er der yderligere tre igangværende ph.d. projekter:

Lars Uhrenholt: Morfologi og patoanomi af halscolumnnas facetled hos trafikdræbte, specielt med henblik på whiplashtraumet – et patoanatomisk og billeddiagnostisk studie.

Ole Ingemann Hansen: Voldtægt og voldtægtsforsøg i Århus Amt.

Marianne Rohde: Genetiske variationer i cellulær stressrespons som årsag til spæd- og småbørnsdød.

Under forskningen må også nævnes en forskningsårsopgave, som blev besvaret af Asser Hedegård Thomsen: Kuliltefødsfald i Danmark 1995-99, som blandt andet beskrev ændringen fra Jørgen B. Dalgaard's opgørelse over kuliltefødsfald i halvtredserne.

Begivenheder

Også i denne periode var der flere 25 års jubilæer.

I 1990 Markil Gregersen, i 2003 Allan Laursen og i 2004 Ina Eltang og Alice Tonsgaard.

Markil Gregersen på sit kontor på jubilæumsdagen

Allan Laursens jubilæum. Fra venstre ses Allan Laursen, Markil Gregersen, Annie Vesterby og Ingrid Bayer Kristensen

Endvidere afholdtes de traditionelle julefrokoster og sommerudflugter.

Julefrokost 1990

Sommerudflugt 1991

Den 24.06.02 døde professor Jørgen B. Dalgaard i en alder af 84 år.

Cases fra statsobducenturet

Også i denne periode var der mange store og vanskelige sager, mange med stor pressebevågenhed. En tragisk sag var nedskydningen af politibetjent Morten Mortensen i 1995 i tilslutning til et bankrøveri. Drabet var begået af en fransk bande, som kom for retten i Paris i år 2000. Markil Gregersen var sammen med danske politifolk og vidner indkaldt til retssagen i Paris.

Fra bankens video

Gerningsstedet

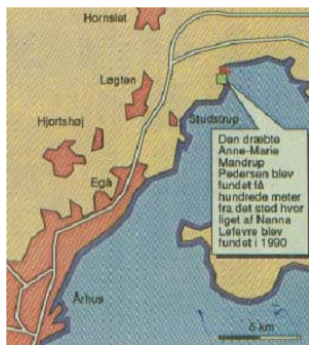
Rekonstruktion

Retsbygningen i Paris

Tegning fra retssagen

I perioden var der atter en sag med et parteret lig, som blev fundet i en større taske ved en strand nord for Århus. Drabet havde fundet sted i en lejlighed i den nordlige bydel, hvorefter liget var blevet kørt til den sydlige bydel og kastet i en å, hvorefter det med strømmen var blevet ført ud i Århusbugten.

Der blev fortsat på konsulentbasis udført obduktioner i Grønland.

Sygehuset i Ilulissat

Med hundeslæde i det smukke landskab

Instituttet blev endvidere involveret i en af de sjældent forekommende Münchhausen by Proxy sager, som blev afsløret ved en video-overvågning som viste, at moderen anvendte en plasticpose.

Identifikationer

Som anført i foregående kapitel var Markil Gregersen medlem af Rigspolitiets kernegruppe, og en række af instituttets læger, sekretærer og institutbetjente meldte sig til identifikationsgruppen.

I perioden har der været adskillige alvorlig og også større ulykker.

Den første var branden på "Scandinavian Star" i 1990, hvor 158 mennesker omkom. Branden var sket i dansk farvand, og der blev indbragt fire ofre til Frederikshavn. Herefter blev færgen slæbt ind til Lysekil i Sverige, men de afdøde blev transporteret til Norge til identifikation. Også de fire afdøde fra Frederikshavn blev overført.

M. Gregersen deltog i identifikationsarbejdet i Oslo, medens statsobducent Erling Falk fra Odense medvirkede på færgen med sikring af lig og ligrester.

Den 03.08.96 styrtede et militærfly ned under indflyvning til Vagar lufthavn på Færøerne, hvorved ni blev dræbt, herunder forsvarschefen. Identifikationsarbejdet var vanskeligt på grund af vejrforhold, svære kvæstelser af ligene og stærkt pres om en hurtig identifikation.

I 1998 var Markil Gregersen med identifikationsholdet i Bogotá i Colombia, hvor et Air France fly var styrtet ned med fem danske blandt passagererne.

Den 08.10.01 styrtede et SAS fly med 104 passagerer og 6 besætningsmedlemmer ned i Linate lufthavnen i Milano efter at have ramt et tysk fly med 4 ombord. Fire på jorden blev dræbt, i alt 118 omkomne. Ved identifikationen medvirkede den danske gruppe, repræsenteret af Markil Gregersen, i samarbejde med norske og svenske identifikationsgrupper.

I 2003 skete en alvorlig ulykke i instituttets område, hvor en minibus med 9 personer blev ramt af en påhængsvogn fra en lastbil, hvorefter minibussen straks brød i brand og alle i bussen omkom og blev fundet svært forkullede. Rigspolitiets identifikationsgruppe blev indkaldt, og identifikationen foregik ved Retsmedicinsk Institut.

Ulykkesstedet

ID-gruppen i arbejde

Moseligene

I forbindelse med flytning af Grauballemanden på Moesgaard Museum blev det besluttet at foretage yderligere undersøgelser med moderne metoder, herunder CT-scanninger.

Undersøgelserne blev senere udvidet til Tollundmanden, Ellingpigen og Borremoseligene.

Tollundmanden

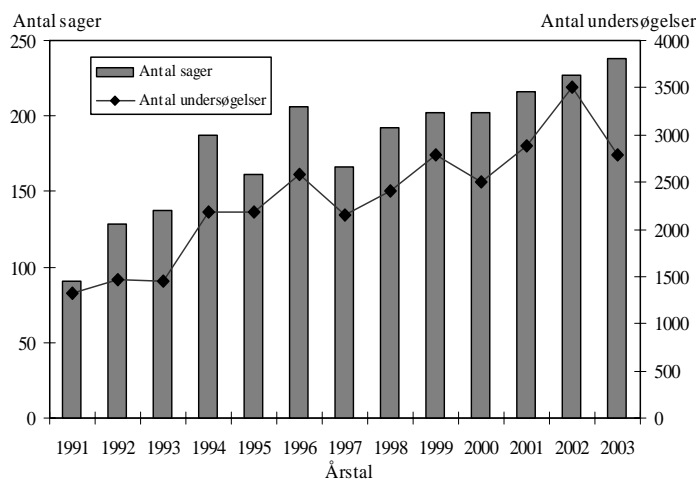
Carsten Hansen: Retskemisk Afdeling i 1990'erne

Retskemisk Afdeling har siden 1983 resideret i lejede lokaler på Psykiatrisk Hospital i Risskov. Fra slutningen af 1980'erne og frem til i dag har Retskemisk Afdeling gennemgået en mindre teknologisk revolution, og i samklang hermed er der sket en stor vækst i personalets størrelse og i mængden og kvaliteten af ydelser (figur 1, 2 og 3).

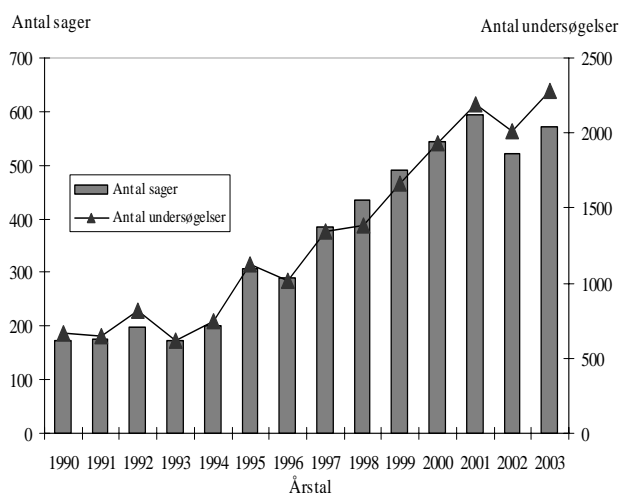
Da forfatteren til denne tekst startede på RKA i 1986 bestod personalet af i alt to VIP'er og fem TAP'er; kontorarbejdet blev udført af én sekretær, som kom nogle timer dagligt fra Retspatologisk Afdeling. Apparaturparken bestod af nogle få gaskromatografer med såkaldt pakkede søjler, der var ingen PC'ere, og etagearealet var kun omkring halvdelen af det nuværende.

År	VIP	TAP	Sekr	Total
1986	2	5		7
1994	3	7	1	11
2003	6	10	1½	17½

Figur 1. Personale

Figur 2: Antal retstoksikologiske undersøgelser foretaget på LO-sager (1991 – 2003)

Figur 3. Pulvere, tabletter og plantemateriale modtaget til undersøgelse for indhold af narkotika m.m. i perioden 1990 – 2003.

Men det var tydeligt for alle, hvor udviklingen bar hen, og allerede i slutningen af 1980'erne begyndte udskiftningen og udvidelsen af apparaturparken. De første gaskromatografer med kapillærkolonner blev indkøbt, og de første højtryks-væskekromatografer blev taget i brug. Samtidig var det nødvendigt at udvide personalestaben, og ved ansættelsen af nye søgte man så vidt muligt at få personer med erfaring med disse nye teknikker. Også i disse år blev de første PC'ere købt. Med denne modernisering og opdatering blev det nu også relevant at tilbyde uddannelse af laborantelever.

I 1989 blev staben udvidet med én VIP og afdelingen fik sin første fuldtids sekretær-stilling. Man lejede flere lokaler af Psykiatrisk Hospital, og på grund af den øgede mængde analysetyper og analyser gennemgik man en mindre strukturændring med en opdeling i et toksikologisk afsnit, som udførte analyser på biologisk materiale fra de retslægelige obduktioner, samt et narkotika-afsnit, som udførte analyser af narkotika-effekter, der var beslåglagt af politiet.

I begyndelsen af 1990'erne blev det klart, at med anvendelsen af PC'ere måtte arbejdsmåden ændres. Laborantarbejde blev i lige så høj grad udført ved en skærm som i laboratoriet, og derfor indrettedes kontorfaciliteter til laboranterne, så vidt muligt med én PC pr. person. I samme periode forlod man DOS-brugerfalden og skiftede til Windows. Dette sidste var blandt andet dikteret af, at det nye apparatur kun kunne betjenes via computere, og da næsten udelukkende med Windows-baseret software. Derfor var det også nødvendigt at opbygge et lokalnet til håndtering af de voksende data-mængder. Fra starten var der mindre end 20 PC'ere på lokalnettet, hvor der nu, knap 10 år senere, er ca. 50. I disse år øgedes også den forskningsmæssige indsats; for eksempel kan nævnes de såkaldte markedsprojekter inden for narkotika-området, deltagelse i opbygningen af Center for Rusmiddel-forskning og gadeplans-projektet.

Ved midten af 90'erne var personalet efterhånden fordoblet og RKA var hermed ved at sprænge rammerne. De lokalemæssige forhold for den retspatologiske afdeling var, som man vil vide fra andre afsnit i denne bog, endnu mere fortvivlende, så det var kærkomment, at man kunne begynde overvejelserne om bygning af et nyt, samlet institut. Dette arbejde skulle desværre vise sig at blive langvarigt, men alligevel lægge beslag på megen arbejdskraft.

I 1997 resulterede den fortsatte vækst og dermed også mængden af administrative opgaver i udnævnelser af en af afdelingens VIP'er (Elisabet Kaa) som afdelingsleder.

Gennem den sidste del af 90'erne kunne man iagttagende en fortsættelse af den linje, som var fulgt gennem årene med hensyn til udvidelser. Allerede i 1993 var den første gaskromatograf med masseselektiv detektor taget i brug (en masseselektiv detektor giver et "fingeraftryk" af de stoffer, som påvises, og dermed stærkt forbedret kvalitet og sikkerhed af analysesvaret) og flere instrumenter af samme type indførtes nu. Det skulle heller ikke være længe inden højtryks-væskekromatografer med masseselektive detektorer blev taget i brug.

Man begyndte nu også at indse, at afdelingen for at sikre sin troværdighed og konkurrenceevne måtte søge en kvalitetsstempling af sine funktioner med en akkreditering. Men arbejdet med denne opgave viste sig at være betydelig tungere end først antaget, og resultatet blev at der blev ansat én person som kvalitetsleder, hvortil kom, at hele personalet blev inddraget i opgaven. Denne lykkedes med erhvervelse af akkreditering af DANAK i efteråret 2004.

Retskemisk Afdeling er nu vokset til en personalestab på 6 VIP'er, 10 TAP'er og 1½ sekretær, og med akkreditering og en tidssvarende apparaturpark er afdelingen vel rustet til fremtidige opgaver – snart i samme hus som Retspatologisk Afdeling.

Carsten Hansen

(indlæg holdt 18.11.04)

Annie Vesterby, vicestatsobducent, dr.med.:

Børneundersøgelser, klinisk retsmedicin i de regionale områder og ”Center for Voldtægtsofre”

I slutningen af 1970 var jeg ansat som yngre læge på Retsmedicinsk Institut.

På dette tidspunkt havde vi ingen vagtordning, men blev tilkaldt – afhængigt af hvem politiet kunne træffe hjemme; vagtordningen dækkede alene politikredsene i Århus Amt.

Vi foretog også undersøgelser af børn dengang – herunder børn, som formodedes at have været udsat for seksuelle overgreb; det var ikke så ofte, og de fleste børneundersøgelser var begrundet i fysisk børnemishandling.

Undersøgelserne af børn udsat for seksuelt overgreb foregik ved, at vi med det blotte øje undersøgte genitalier og kiggede efter læsioner.

Dengang - som nu - var politiet interesseret i, om penis/det mandlige lem kunne indføres i skeden, og til dette formål havde vi et særligt instrument – en glaskonus, som vistnok var lavet af Leif Lundskov eller Allan Laursen.

På denne konus var der markeringer med røde ringe, der skulle angive omkredsen af konus, og det, der dengang var kriteriet for, at der kunne være indført en penis i skeden, var, at vi kunne føre konus så langt ind i skeden, at det svarede til en omkreds på 10 cm. I vore erklæringer udtrykte vi det på følgende vis:

”Skedeomkredsen er 10 cm og således passabel for en voksen mands erigerede lem”.

På dette tidspunkt blev der ført en diskussion i et engelsk tidsskrift – det ansete blad ”The Lancet” om, hvor

vanskeligt det kunne være at foretage børneundersøgelserne og i den sammenhæng afgøre, om børn havde været udsat for overgreb med vaginal penetration eller ej.

Dette fik mig til at skrive et lægebrev, hvor jeg redegør for instituttets praksis, og at det jo med denne metode var ganske nemt at afgøre, om et barn havde været udsat for overgreb med vaginal penetration eller ej, men jeg skulle flere år senere blive klogere.

Den 1. november 1991 blev jeg igen ansat på retsmedicinsk Institut – nu ikke som yngre læge, men som seniorlæge.

Et par år efter min ansættelse deltog jeg i et møde i Harrowgate, England (International Congress for Police Surgeons. Clinical Forensic Medicine, 1993). Jeg var eneste retsmediciner fra Danmark, der deltog. På konferencen var en amerikansk børnelæge (Mc Cann fra Californien), som præsenterede indlæg om børneundersøgelser ved kolposkopi.

Hjemkommet til Danmark/Århus tog jeg kontakt til Gynækologisk Afdeling, der da lå på Fødselsanstalten – den nuværende Victor Albeck bygning – for at høre om mulighederne for, at jeg kunne få lov at foretage kolposkopiske undersøgelser i deres ambulatorium, og om de eventuelt havde ét tilovers, vi kunne låne; det var i 1993.

Jeg havde min første kolposkopiske undersøgelse i Ambulatoriet, Gynækologisk Afdeling, Fødselsanstalten, i slutningen af 1993. Det var en 15-årig pige, som gennem mange år var blevet misbrugt af sin stedfar. Sagen og pigen gjorde et stort indtryk på mig – ikke mindst fordi det var min første kolposkopiske undersøgelse, og fordi undersøgelsen blev langvarig på grund af min manglende rutine.

Heldigvis havde den gynækologiske afdeling et gammelt ZEISS kolposkop stående i kælderen; det havde været anvendt til forskningsformål af overlæge Ingerslev, p.t. fertilitetsoverlæge på Skejby Sygehus, og det kunne vi få – i første omgang til låns.

Derefter begyndte vi at foretage undersøgelserne hos os selv, og vi gik nu i gang med at dygtiggøre os og foretage en systematisk indsamling af de observationer, vi gjorde.

*Anne-Kathrine Lauritsen, Karoline Meldgaard,
Annie Vesterby*

De første resultater af denne vidensopsamling blev offentliggjort af Anne-Kathrine Lauritsen, Karoline Meldgaard og mig selv i UGESKRIFT FOR LÆGER - og senere i USA i "American Academy of Forensic Sciences", 1998.

Siden er det gået vældig stærkt; vi er blevet dygtigere og dygtigere, har udarbejdet pjece til forældre og har efterhånden fået en sådan erfaring og viden, at vi er på højde med specialister i

udlandet og deltager i erfarings- og vidensudveksling med andre.

Også teknikken er blevet bedre og mere avanceret. Vi har således et avanceret ZEISS udstyr med tilkøbt kamera og video og kan fremstille videoklip til undervisningsmæssigt brug. Dette har vi også haft glæde af i forbindelse med en sag om en 14-årig pige, der havde forandringer, som vi konfererede med Dr. Astrid Heger i USA. Vi sendte klippet og fik et hurtigt svar tilbage fra hende. Astrid Heger er børnelæge og leder af "Center for the Vulnerable Child, Sexual Assault Center", California, USA, og hende anser jeg for at være "the grand old woman" inden for dette felt.

Zeiss kolposkop med kamera/video

Klinisk retsmedicin siden 1. november 1999

Det var 1. oktober 1999 vi fik meddelelse fra Justitsministeriet om, at personundersøgelserne skulle overgå fra embedslægerne til de retsmedicinske institutter.

Det område, vi skulle servicere, var Nordjylland, Viborg, Ringkøbing og dele af Vejle Amt (Horsens og Vejle politikredse).

Påbuddet lød på, at der skulle etableres satellitafdelinger i Herning/Holstebro og Aalborg – et påbud, der var udsprunget af, at ingen (politikere) ønskede at tage ansvaret for, at voldtægts ofre skulle transporteres over længere afstande til Århus, og på dette tidspunkt var der en intens debat/skriveri i medierne om de urimelige ventetider og lange transportveje, som voldtægts ofre blev udsat for.

Det var også i denne sammenhæng, der blev udsendt en vejledning fra Sundhedsstyrelsen om etablering af centre for voldtægts ofre.

Før 1. november blev undersøgelserne varetaget af embedslægerne, hvilket af flere grunde skabte problemer for politiet.

1. Embedslægerne havde ingen vagtordning.

2. I mange politikredse havde politiet og embedslægerne indgået en aftale med en overlæge på gynækologisk afdeling eller børneafdeling for foretagelse af undersøgelser af f.eks. voldtægts ofre.

Vi tog kontakt til politimestrene og politikredsene i vort område samt til amtssygehusdirektøren i Ringkøbing og Nordjyllands amter, sygehusledelserne og afdelingsledelserne, og efter adskillige møder var etableringen af regionalafsnittene en realitet; seks måneder senere – 1. april 2000 åbnede satellitten i Herning og 1. maj i Aalborg.

Inden åbningen var der i samarbejde med Kriminalteknisk Afdeling v/Erik Jensen, Århus, blevet indrettet undersøgelsesfaciliteter på skadestuerne i Herning og Aalborg samt på Politigården i henholdsvis Herning og Aalborg – undersøgelsesrum, som tog hensyn til den biologiske sporsikring; det vil sige – vi forsøgte at tage højde for, at sikringen af DNA-holdigt materiale blev så optimal som muligt, og samtidig forsøgte vi at standardisere undersøgelsesprocedurerne og i den sammenhæng de prøver – f.eks. blod og urin - som skulle udtages i tilslutning til undersøgelserne.

Der blev desuden ansat et vagthold af speciallæger i Herning og Aalborg, som alle deltog i kurser, der skulle opkvalificere dem til at udføre dette arbejde, og der blev holdt fællesmøder og kurser for læger og politi.

Den 1. april 2000 åbnede som nævnt Herning og 1. maj Aalborg.

Regionalafsnittene har været en stor succes, hvilket bl.a. har afspejlet sig i de tilfredshedsundersøgelser, vi har foretaget. Især har der været stor tilfredshed for de politikredse, som huser regionalafsnittene – Herning og Aalborg; for de fjerntliggende politikredse som f.eks. Frederikshavn, Ringkøbing og Skive har man dog stadig måttet affinde sig med en lang transportvej og de ulemper, dette medfører for politi, ofre og gerningsmænd.

Den 1. maj 2002 måtte vi nedlægge det selvstændige vagthold, vi havde i Herning på grund af for få undersøgelser; vi var dog så heldige at kunne få en aftale bragt i stand med en af lægerne i vagtholdet – embedslæge Erik Damberg, som siden har fungeret som konsulent, og i de sidste seks måneder har også overlæge Anna Bæk fra vagtholdet deltaget som konsulent.

Samtidig med at regionalafsnittene var under oprettelse, deltog vi aktivt i etablering af ”Center for Voldtægts ofre”, Skadestuen, Århus Amt, og dette koncept forsøgte vi at overføre til regionalafsnittene i Herning og Aalborg, hvor der nu findes centre for voldtægts ofre. De har etableret sig under hensyn til de forhold, som er i det område, de betjener, men stadigvæk følger undersøgelserne af voldtægts ofrene i den akutte fase de samme procedurer som i Århus.

”Center for Voldtægts ofre” i Århus har netop holdt 5-års jubilæum, og måske skal vi overveje at holde reception i Herning og Aalborg til foråret i forbindelse med 5-års jubilæerne for disse regionalafsnits oprettelse.

Den næste udfordring, vi skal have på plads, er etablering af klinisk retsmedicin med speciale i børn eller speciale i pædiatrisk klinisk retsmedicin, og første trin bliver etablering af ”Center for Seksuelt misbrugte Børn” på Skejby Sygehus.

Annie Vesterby

(indlæg holdt 18.11.04)

Efterskrift

Ved afslutningen af Retsmedicinsk Instituts indtil nu 45-årige historie oplevede den retsmedicinske verden den største katastrofe med flodbølgen i Sydøstasien den 26. december 2004, hvor ca. 150.000 døde, heraf mange turister fra de nordiske lande og det øvrige Europa.

Identifikationen af de mange omkomne krævede ikke alene et nordisk samarbejde, men også et stort internationalt samarbejde. Det blev min sidste opgave i ID-gruppen at deltage i organiseringen af den danske retsmedicinske indsats, hvor der blev udsendt danske retsmedicinere og institutbetjente sammen med tandlæger og politifolk til den vanskeligste identifikationsopgave nogensinde.

Instituttet har gennem mange år opretholdt en høj faglig kvalitet, visende sig ved publikationer i internationale tidsskrifter, men også inden for statsobducenturets område, hvor der har været en stor tilfredshed blandt brugerne med instituttets ydelser. Der er nu et stigende behov for at dokumentere kvaliteten af det udførte arbejde, og at denne kvalitet kan udsættes for en uafhængig bedømmelse.

Efter et meget stort forarbejde blev den retskemiske afdeling akkrediteret af DANAK i efteråret 2004, og den retspatologiske afdeling opnåede medio januar 2005 efter en inspektion DANAK's godkendelse efter mindre rettelser.

Krøniken går ind i en ny epoke fra 01. februar 2005, hvor Annie Vesterby overtager posten som professor, statsobducent og institutleder, og dermed bliver den første kvindelige professor i retsmedicin i Danmark.

Jeg ønsker Annie til lykke og håber for hende, at hendes nye stilling bliver fyldt med lige så megen arbejdsglæde og spændende opgaver, som min egen har været.